

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОЗАК В'ЯЧЕСЛАВ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 343.85:343.573 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ
НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ
НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ
АНАЛОГІВ

081 «Право»

08 «Право»

Подается на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В.Я. Козак.

Науковий керівник **Крикун Вячеслав Віталійович**, доктор юридичних наук,
професор

Одеса – 2025

АНОТАЦІЯ

Козак В. Я. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2025.

Дисертація є самостійною завершеною науковою працею, у якій представлені результати комплексного пізнання запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Сформульовано систему знань про організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як соціально-правове та кримінологічне значення. Проаналізовано міжнародно-правові стандарти протидії наркоманії, зарубіжний досвід кримінальної заборони явища наркопритонів та запобігання даному виду протиправних діянь. Сформовано систему факторів, що обумовлюють поширення феномену наркопритонів в Україні загалом та в умовах воєнного стану. Проведено детальне дослідження кримінологічної характеристики кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України та особи, яка його вчиняє. Запропоновано шляхи вдосконалення механізму запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

З'ясовано поняття наркоманії та наркотизму як соціального явища, висвітлено особливості сучасного стану наркозлочинності на території України, а також місце організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в її структурі.

Проведено аналіз особливостей організаційно-правових основ запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, розглянуто основні положення антинаркотичного національного законодавства, його систему та значення у контексті протидії феномену наркопритонів в Україні.

Визначено, що організація та утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як різновид кримінального правопорушення є досить поширеним явищем в Україні, посідаючи зазвичай четверте місце за поширеністю в структурі кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні. Суспільна небезпека кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України полягає у створенні сприятливих умов для вживання наркотичних, психотропних речовин, збільшенні наркозалежних осіб в місці свого розташування, поширенні інфекційних хвороб, переважно невиліковного характеру, стають місцем скупчення осіб, схильних до неправомірного антиморального способу життя та вчиненні різних правопорушень, в тому числі, корисливого та насильницького характеру, порушення громадського порядку.

Пропонується наркопритон трактувати як поняття, що означає приміщення, в якому вчиняються або вчинені кримінально карані дії цілеспрямованого характеру; будь-яке приміщення (житлове або нежитлове) незалежно від форми власності та його призначення, пристосоване для споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Доведено, що наркопритон характеризується такими основними ознаками: 1) територіальна (наркопритон розташовується в певному місці та має конкретні фізичні межі); 2) цільова (місце наркопритону використовується для конкретної мети - протиправного споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); 3) функціональна (наркопритон

пристосований безпосередньо для споживання (у тому числі для їх неодноразового) наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, що полягає у наявності пристосувань (кальян, шприци, джгути тощо) для споживання відповідних речовин, запасу речовин, найпростіших інструментів чи обладнання для виготовлення наркотиків; 4) часова (пристосованість наркопритону до неодноразового (більш як два рази) використання приміщення в зазначених цілях.

Надано аналіз міжнародно-правових стандартів та зарубіжний досвід кримінальної заборони організації та утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, на основі чого виявлено 4 основні підходи до встановлення відповідальності за подібне правопорушення: 1) передбачена кримінальна відповідальність виключно за організацію та утримання наркопритонів (Вірменія, Таджикистан, Узбекистан); 2) кримінальна відповідальність не лише за організацію та утримання наркопритонів, а й за систематичне надання приміщень для наркоспоживання (Молдова, Казахстан, Туркменістан, Киргизстан); 3) встановлено кримінальну відповідальність за організацію та утримання наркопритонів, надання приміщень для таких цілей, а також закріплюють підвищену відповідальність за вчинення вказаних дій за обтяжуючих обставин (Білорусь, Грузія, Україна); 4) не виділено окремо кримінальної відповідальності за організацію або утримання наркопритонів (Італія, Голландія).

Було досліджено офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора України, Національної поліції та національну судову практику за період 2018-2024 роки, а також проведено анкетування серед діючих працівників правоохоронних органів з урахуванням чого було з'ясовано основні тенденції та криминологічну характеристику кримінального правопорушення у вигляді організації або утримання наркопритону, його динаміку, питому вагу, кількісні та якісні показники.

Виявлено особливості кримінологічного портрету особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: особа чоловічої статі, як молодого, так і дорослого віку, переважно у віці 29-39 років, громадянин України, з базовою середньою або профільною середньою освітою, переважно неодружений та непрацюючий, у 38% випадків мав попередні судимості за те чи інше кримінальне правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

Акцентовано, що на достовірність кількісних та якісних показників організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів впливає повномасштабне вторгнення, в силу чого частина території України є окупованою, в більшості прифронтових регіонів не має можливості повноцінної роботи правоохоронних структур, що відповідно впливає й на повноту офіційних статистичних даних.

Наведено основні причини та умови (медико-біологічні, соціальні, економічні, культурно-моральні, психологічні, правові, організаційно-управлінські. кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України.

Охарактеризовано систему загальносоціальних заходів запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів становлять: підвищення рівня правової освіти населення та правового виховання молоді шляхом запровадження сучасних форм і методів профілактики, розроблення інформаційно-пропагандистських та культурновиховних програм, спецкурсів; удосконалення нормативно-правової бази з питань запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;

забезпечення своєчасного виявлення неблагополучних сімей, їх облік і систематична перевірка умов утримання та виховання в них неповнолітніх, надання таким сім'ям адресної допомоги; здійснення заходів щодо забезпечення зайнятості підлітків, юнаків та дівчат, які не мають постійних доходів і джерел для існування, збереження наявної мережі державних і громадських інститутів надання соціальної підтримки неповнолітнім, організації їхнього дозвілля і відпочинку; запобігання негативним проявам серед неповнолітніх (пияцтву, наркоманії, дитячій бездоглядності й безпритульності тощо); ужиття заходів щодо підвищення ефективності діяльності служб у справах неповнолітніх та відповідних ювенальних відділів.

Проаналізовано особливості спеціально-кримінологічного запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як цілісної системи взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, які проводяться на міжнародному, загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях спеціалізованими державними органами, з метою виявлення, усунення та нейтралізації детермінант, що продукують існування явища наркопритонів. Аргументовано, що спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 317 КК України, має широкий комплекс різноманітних за характером заходів, безпосередньо спрямованих на ліквідацію протиправної поведінки осіб, які вчиняють протиправні діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Запропоновано шляхи вдосконалення заходів запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за рахунок запровадження визначеної системи таких заходів, що у своїй сукупності прогнозовано повинно позитивно вплинути на кримінологічні показники досліджуваного кримінального правопорушення. Результати проведеного

дослідження можуть також слугувати підставою для внесення пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання правоохоронної діяльності та використання під час підготовки персоналу, правового виховання населення тощо.

Ключові слова: наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, незаконний обіг наркотиків, наркоманія, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, детермінація, причини та умови кримінального правопорушення, профілактика, запобігання кримінальним правопорушенням, наркопритон, організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, легалізація наркотиків, наркобізнес, легалізація канабісу, міжнародний досвід, запобігання, кримінологічна характеристика.

SUMMARY

Kozak V. Ya. Preventing the organization or retention of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues. - *Qualification scientific work as a manuscript.*

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the speciality 081 «Law». - Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2025.

The dissertation is an independent completed scientific work, which presents the results of a comprehensive knowledge of preventing the organization or retention of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues. The system of knowledge about the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues as socio-legal and criminological value is formulated. International legal standards for countering drug addiction, foreign experience of criminal prohibition of the phenomenon of narcopritons and prevention of this type of illegal acts are analyzed. A system of factors that cause the spread of the phenomenon of narcopritons in Ukraine in general and under martial law has been formed. A detailed study of the criminological characteristics of a criminal offense under Art. 317 of the Criminal Code of Ukraine and the person committing it. Ways to improve the mechanism for preventing the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues have been proposed.

It clarifies the concept of drug addiction and drug abuse as a social phenomenon, highlights the features of the current state of drug crime in Ukraine, as well as the place of organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues in its structure.

An analysis of the peculiarities of the organizational and legal basis for preventing the organization or maintenance of places for the illegal use, production

or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues has been carried out, the main provisions of the anti-drug national legislation, its system and significance in the context of countering the phenomenon of narcopritons in Ukraine have been considered.

It is determined that the organization and maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues as a kind of criminal offense is quite common in Ukraine, usually occupying the fourth place in the structure of criminal offenses in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal. The public danger of a criminal offense under Art. 317 of the Criminal Code of Ukraine is to create favorable conditions for the use of narcotic, psychotropic substances, an increase in drug addicts in the place of their location, the spread of infectious diseases, mainly of an incurable nature, become a place of accumulation of persons prone to illegal anti-moral way of life and the commission of various offenses, including mercenary and violent, violation of public order.

It is proposed to interpret the narcopriton as a concept meaning a room in which criminal acts of a purposeful nature are committed or committed; any premises (residential or non-residential), regardless of the form of ownership and its purpose, adapted for the consumption of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues. It is proved that the narcopriton is characterized by the following main features: 1) territorial (the narcopriton is located in a certain place and has specific physical boundaries); 2) target (the place of the narcopriton is used for a specific purpose - illegal consumption of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues); 3) functional (narcopriton is adapted directly for consumption (including their repeated) of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues, consisting in the presence of devices (hookah, syringes, harnesses, etc.) for the consumption of appropriate substances, stocks of substances, the simplest tools or equipment for the manufacture of drugs; 4) temporary

(adaptability of the narcoprison to repeated (more than twice) use of the premises for the specified purposes.

An analysis of international legal standards and foreign experience of the criminal prohibition of the organization and maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues has been provided, on the basis of which 4 main approaches to establishing responsibility for such an offense have been identified: 1) criminal liability is provided exclusively for the organization and maintenance of drug traffickers (Armenia, Tajikistan, Uzbekistan); 2) criminal liability not only for the organization and maintenance of narcoprisons, but also for the systematic provision of premises for drug consumption (Moldova, Kazakhstan, Turkmenistan, Kyrgyzstan); 3) criminal liability is established for the organization and maintenance of narcoprisons, the provision of premises for such purposes, and also establishes increased responsibility for the commission of these actions under aggravating circumstances (Belarus, Georgia, Ukraine); 4) there is no separate criminal liability for the organization or maintenance of narcoprisons (Italy, Holland).

The official statistics of the Office of the Prosecutor General of Ukraine, the National Police and the national judicial practice for the period 2018-2024 were examined, as well as a questionnaire was conducted among active law enforcement officers, taking into account which revealed the main trends and criminological characteristics of a criminal offense in the form of the organization or content of narcoprison, its dynamics, share, quantitative and qualitative indicators.

The features of the criminological portrait of the person of the organizer and other persons who committed the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues are identified: male person, both young and adult, mainly aged 29-39 years, a citizen of Ukraine, with basic secondary or specialized secondary education, mostly unmarried and unemployed, in 38% of cases had previous convictions for a particular criminal offense in the sphere of circulation of narcotic

drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors and other criminal offenses against public health.

It is emphasized that the reliability of quantitative and qualitative indicators of the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues is affected by a full-scale invasion, due to which part of the territory of Ukraine is occupied, in most front-line regions it does not have the possibility of full-fledged work of law enforcement agencies, which accordingly affects the completeness of official statistics.

The main causes and conditions (medical-biological, social, economic, cultural-moral, psychological, legal, organizational and managerial. criminal offense under Article 317 of the Criminal Code of Ukraine.

The system of general social measures to prevent the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues is characterized: increasing the level of legal education of the population and legal education of young people by introducing modern forms and methods of prevention, developing information-propaganda and cultural educational programs, special courses; improvement of the legal framework for preventing crimes in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors; ensuring timely identification of disadvantaged families, their accounting and systematic verification of the conditions of detention and upbringing of minors in them, providing such families with targeted assistance; implementation of measures to ensure the employment of adolescents, boys and girls who do not have permanent income and sources of livelihood, the preservation of the existing network of state and public institutions for the provision of social support to minors, the organization of their leisure and recreation; prevention of negative manifestations among minors (drunkenness, drug addiction, child neglect and homelessness, etc.); taking measures to improve the efficiency of juvenile services and relevant juvenile departments.

The features of specially criminological prevention of the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues as an integral system of interrelated and interdependent measures, which are carried out at the international, national, regional and local levels by specialized state bodies, are analyzed in order to identify, eliminate and neutralize the determinants that produce the existence of the phenomenon of narcopritons. It is argued that the special-criminological prevention of criminal offenses, provided for by Article 317 of the Criminal Code of Ukraine, has a wide range of various in nature measures directly aimed at eliminating the unlawful behavior of persons who commit unlawful acts in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors.

Ways to improve measures to prevent the organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues by introducing a certain system of such measures, which together should predictably positively affect the criminological indicators of the studied criminal offense, have been proposed. The results of the study can also serve as a basis for making proposals for improving the legal regulation of law enforcement and use in the training of personnel, legal education of the population, etc.

Key words: narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues, drug trafficking, drug addiction, person who committed a criminal offense, determination, causes and conditions of a criminal offense, prevention, prevention of criminal offenses, narcopriton, organization or maintenance of places for illegal use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues, drug legalization, drug business, cannabis legalization, international experience, prevention, criminological characteristics.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Козак В.Я. До питання Кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

2. Козак В.Я. Кримінальна заборона організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: досвід країн ближнього зарубіжжя. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С.25-29

3. Козак В.Я. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики організатора наркопритону. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.55-59

4. Козак В.Я. Особливості кримінологічної характеристики організатора організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Право і суспільство*. №5. 2024. С.187-194

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Козак В.Я. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як соціально-правовий феномен. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.83-87

6. Козак В.Я. Актуальність та практичне значення запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні:*

сучасні виклики. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 15 грудня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.193-197

7. Козак В.Я. Окремі питання поширення наркопритонів під час воєнного стану в Україні. *Права людини під час дії правового режиму воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), заочна форма (м. Кропивницький, 10 грудня 2024 року). Кропивницький, 2024 С. 252- 255

8. Козак В.Я. Основні соціальні детермінанти організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. *Державно-правові засади формування безпечного середовища в Україні в умовах сучасних викликів*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 18 грудня 2024 р.). Одеса: ОДУВС, 2024. С.32-35.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	27
1.1. Загальна характеристика наркозлочинності в Україні та роль кримінальної відповідальності за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	27
1.2. Організаційно-правові основи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	38
1.3. Методологічні основи кримінологічного дослідження проблем організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	48
1.4. Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід протидії та запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	58
Висновки до розділу 1	75
РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	77
2.1. Кількісні та якісні показники організації або утримання місць для	

	16
незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	77
2.2. Кримінологічна характеристика організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	95
2.3. Особливості детермінації організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	112
Висновки до розділу 2	127
РОЗДІЛ 3. КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ	130
3.1. Загальносоціальні заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	130
3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	143
3.3. Шляхи вдосконалення заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів	156
Висновки до розділу 3	177
ВИСНОВКИ	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	189
ДОДАТКИ	217

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Вивчення наркоситуації в Україні та злочинності у цій сфері свідчить, що зазначена проблема, в умовах воєнного стану, залишається дуже серйозною складовою для дестабілізації суспільних відносин. Упродовж останніх років відзначається негативна динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркоречовин. Окрім того, значного поширення набуває немедичне вживання наркотиків. Примітно, що однією з детермінант значної кількості осіб, хворих на наркоманію, зокрема тих, що скоюють кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, є широка поширеність так званих наркопритонів – місць для споживання заборонених для вільного обігу засобів.

В Україні у період 2020 по 2025 роки простежується негативна динаміка кримінальних правопорушень. Якщо у 2020 році їх зареєстровано 360 622, то у 2023 р. - 475 595; а у 2024 р. – 492 479. Чітко простежуються і негативні тенденції у сфері незаконного наркообігу: (2018р. – 26466 (5,43%) 2019р. – 28155 (6,45%); 2020р. – 27569 (7,64%); 2021р. – 28544 (8,88%), 2022р. – 34 398 (9,5%), 2023р. – 39 124 (8,2%), 2024р. – 48 233 (9,8%)). У структурі кримінальних правопорушень, передбачених у XIII розділі КК, кримінальні правопорушення, передбачені ст.317 КК України посідають 4 місце і характеризуються майже дворазовим зростанням за останні 7 років. Якщо у 2018 році їх вчинено 511 випадки, то у 2019 році – 509, у 2020 – 426, у 2021 – 357, у 2022 рік – 234, у 2023– 461, а у 2024 році їх налічувалося вже – 978 випадків. Отже, організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (далі ОУМВН), кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 317 КК України, є одним із найнебезпечніших кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу та займає переважно одне з лідируючих місць у структурі злочинності даного виду. Однак слід ураховувати, що сучасна офіційна статистична інформація та

показники не є реальним відображенням стану справ у цій сфері, оскільки даний вид злочинної діяльності вирізняється високим ступенем латентності і виявлення такого роду кримінальних правопорушень багато в чому залежить від активності та професійності правоохоронних органів.

Необхідність виявлення наркопритонів, своєю чергою, зумовлює потребу вироблення ефективних заходів протидії та запобігання їх організації або утриманню. Попереднє вивчення проблеми дало змогу встановити, що в цьому плані на низькому рівні застосовуються норми інших, окрім кримінального права, галузей права (цивільного, житлового, адміністративного); відсутня належна координація діяльності суб'єктів запобігання розглядуваному виду злочинності.

Саме тому необхідність пошуку нових, більш ефективних засобів запобігання організації або утриманню для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, активізації чинних заходів у сучасній криміногенній обстановці й обумовлює **актуальність** теми дисертаційного дослідження.

Науковим підґрунтям для підготовки зазначеної роботи стали наукові праці таких вчених, як: А.М.Бабенка, В. С. Батиргарєєвої, А. Б. Благої, В. І. Борисова, І. Г. Богатирьова, А.А.Вознюка, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. М. Джужи, А. П. Закалюка, В. Я. Конопельського, М.В. Корнієнка, Л.М. Кулик, О. М. Литвинова, А.А.Музики, Є.С.Назимка, Т.І. Пономарьової, І. М. Чекмарьової, О. С. Шеремета, О.О.Шкути, В.С.Щирської, Н. С. Юзікової, та ін. Визнаючи значний внесок даних досліджень у розробленні зазначеної проблеми, слід зауважити, що дослідження торкалися лише окремих аспектів вище зазначеного деструктивного феномена. Така ситуація додатково підтверджує необхідність комплексного розроблення теоретичних та практичних положень запобігання даному виду кримінальних правопорушень за сучасних умов розвитку української держави та суспільства.

З урахуванням актуальності та необхідності дослідження вказаної проблеми виникла необхідність у вирішенні цілої низки теоретичних і практичних питань, що визначили вектор дослідження, вибір теми дисертації, її мету і завдання та дозволили отримати нові знання про аналізований феномен, а також розробити науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації для формування цілісної системи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), а також в межах науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер №0116U006773), та згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри кримінально-правових дисциплін за темою «Забезпечення кримінально-правової діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням в інтересах кримінального судочинства» (Протокол ВР ОДУВС №2 від 23.09.2024 року). Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ від 26 вересня 2023 року (протокол № 2).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексне вивчення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та осіб, що їх скоюють, виявлення основних причин та умов цього явища та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо протидії даному виду кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети вирішити такі **завдання**:

- розглянути загальну характеристику наркозлочинності в Україні кримінальних правопорушень, пов'язаних з організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів на сучасному етапі;
- охарактеризувати організаційно-правові основи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст.317 КК України;
- визначити методику дослідження проблем організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- проаналізувати міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід протидії та запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- надати кількісні та якісні показники організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- з'ясувати кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- виявити детермінацію феномену організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- сформулювати теоретичні засади загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- запропонувати напрями вдосконалення заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають унаслідок функціонування системи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Предметом дослідження є запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Методи дослідження визначені метою та поставленими завданнями наукового дослідження за допомогою яких розкривається досліджувана проблематика на основні положення та законів діалектики і філософських й пізнання (Р. 1–3). Системно-структурний метод дозволив виявити кількісно-якісні ознаки організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, комплекс причин та умов зазначеного правопорушення; розкрити організацію запобігання суб'єктами правоохоронної діяльності(підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); окреслили найбільш перспективні напрями запобіжної діяльності у цій сфері; сформулювати висновки за підрозділами дисертації (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, висновки). Історичний метод дозволив визначити та охарактеризувати об'єкт та предмет дослідження в історичній ретроспективі. За допомогою логіко-нормативного методу проаналізовано функції, завдання та повноваження суб'єктів запобігання цим кримінальним правопорушенням (Розділ 3 та висновки, підрозділи 3.1-3.3.). Соціологічні методи надали можливість сформулювати систему знань на основі вивчення судових вироків, статистичних даних, оброблення результатів анкетувань (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Компаративістський метод надав можливість узагальнити зарубіжний та вітчизняний досвід боротьби з досліджуваним видом наркозлочинності та надати пропозиції щодо вдосконалення сучасної теорії та практики (підрозділи 1.4). Статистичний метод застосовувався для обробки емпіричної бази дослідження та надання кримінологічної характеристики

досліджуваного явища та осіб причетних до цих правопорушень (підрозділи 2.1-2.3.; підрозділи 3.1-3.3.).

Нормативно-правову та теоретичну базу дисертації становлять нормативно-правові акти станом на 20 січня 2025 року. У дисертації також використовувалися результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з різних наукових галузей про феномен наркопритонів, їх систему детермінант та особливості запобігання.

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики за 2018-2024 рр., Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Верховного Суду, а також результати проведеного анкетування діючих працівників правоохоронних органів України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших досліджень, в якому представлено ґрунтовну кримінологічну характеристику, систему детермінант та запропоновано заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати нові положення, висновки і рекомендації, що мають як теоретичне, так й практичне значення, зокрема:

уперше:

- за результатами дослідження досвіду кримінально-правової заборони організації та утримання наркоритонів встановлено основні 4 основні підходи до встановлення відповідальності за подібне правопорушення: 1) передбачена кримінальна відповідальність виключно за організацію та утримання наркопритонів (у Вірменії, Таджикистані, Узбекистані); 2) кримінальна відповідальність не лише за організацію та утримання наркопритонів, а й за систематичне надання приміщень для наркоспоживання (Туркменістан, Киргизстан, Молдова, Казахстан,); 3) встановлено кримінальну відповідальність за організацію та утримання наркопритонів, надання приміщень для таких цілей, а також закріплюють підвищену

відповідальність за вчинення вказаних дій за обтяжуючих обставин (Білорусь, Грузія, Україна); 4) не встановлено окремо кримінальної відповідальності за організацію або утримання наркопритонів у країнах Європи (Італія, Нідерланди);

- виявлено випадки порушення принципів пропорційності, співрозмірності, справедливості при призначенні покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України, що вимагає від уряду змін кримінально-правового законодавства в частині призначення покарань;

- надано характеристику організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та шляхи удосконалення національної практики як об'єкта кримінологічного аналізу в умовах війни, що проявляється у негативних змінах кількісно-якісних показників цих кримінальних правопорушень, а саме, у негативній їх динаміці, збільшенні ступеню суспільної небезпеки діянь, зміни детермінантів;

- розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та шляхи удосконалення національної практики;

- визначено кримінологічні ознаки особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: особа чоловічої статі, в основному віком 29-39 років, громадяни України, із середньою освітою, які неодружені і непрацюють, у 38% маючий попередні судимості;

- запропоновано авторську типову цільову програму протидії організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; аргументовано необхідність запровадження якісно нової законодавчої моделі

кримінальної заборони організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за рахунок передбачення альтернативних видів неізоляційних покарань;

удосконалено:

- поняття наркопритону як приміщення, в якому вчиняються або вчинені кримінально карані дії цілеспрямованого характеру; будь-яке приміщення (житлове або нежитлове) будь-якої форми власності та призначення, пристосоване для споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; підхід до визначення ознак наркопритону, а саме: 1) територіальна (наркопритон розташовується в певному місці та має конкретні фізичні межі); 2) цільова (місце наркопритону використовується для конкретної мети - протиправного споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); 3) функціональна (наркопритон пристосований безпосередньо для споживання (у тому числі для їх неодноразового) наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, що полягає у наявності пристосувань (кальян, шприци, джгути тощо) для споживання відповідних речовин, запасу речовин, найпростіших інструментів чи обладнання для виготовлення наркотиків; 4) часова (пристосованість наркопритону до неодноразового (більш як два рази) використання приміщення в зазначених цілях;

- науковий підхід до розуміння основних причин та умов кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України (медико-біологічні, соціальні, економічні, культурно-моральні, психологічні, правові та організаційно-управлінські); система заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів на сучасному етапі розвитку кримінально-правової політики в Україні;

дістало подальшого розвитку:

- наукове бачення шляхів імплементації зарубіжного досвіду запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що ґрунтується на внесенні змін та доповнень до законодавства;

- місце та значення міжнародно-правових стандартів у системі організаційно-правових основ протидії та запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; перелік заходів віктимологічної профілактики в системі запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

- рекомендації щодо запровадження новітніх методів організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; теоретичні положення щодо заходів кримінально-правового характеру в частині застосування їх до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане організацією або утриманням наркопритону.

Практичне значення отриманих результатів в тому, що результати дисертації (висновки, пропозиції, рекомендації) можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі (акт впровадження від 10.02.2025 року).

в освітньому процесі – для викладання дисциплін кримінально-правового циклу (акт впровадження від 07.02.2025 року).

у правотворчій діяльності – для нормативно-правового забезпечення практики запобігання наркозлочинності.

у правозастосовній сфері – для вдосконалення практики протидії наркозлочинності.

Особистий внесок здобувача. Всі представлені результати дисертаційного дослідження ґрунтуються на власних наукових результатах і дослідженнях здобувача.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації, отримані висновки і пропозиції автором висвітлювалися і обговорювалися на регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, форумах і круглих столах: Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності»* (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Державно-правові засади формування безпечного середовища в Україні: сучасні виклики»* (м. Одеса, 15 грудня 2023 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Права людини під час дії правового режиму воєнного стану»* (м. Кропивницький, 10 грудня 2024 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Державно-правові засади формування безпечного середовища в Україні в умовах сучасних викликів»* (м. Одеса, 18 грудня 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 8 наукових працях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 4 тезах матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація композиційно складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 269 найменувань, додатків. Повний обсяг дисертації становить 243 сторінки, з яких: основний текст - 188 сторінок, список використаних джерел – 27 сторінок, додатки – 26 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

1.1. Загальна характеристика наркозлочинності в Україні та роль кримінальної відповідальності за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Багатовікова історія соціальної протидії наркотизму переконує, що ця проблема наскільки руйнівна, настільки й незнищенна. Незалежно від політичної формації, економічного розвитку і культурних особливостей жодне сучасне суспільство не змогло остаточно звільнитися від негативних наслідків незаконного наркообігу. У зв'язку із цим дедалі частіше лунають пропозиції щодо відмови від бездумної політики прогібіціонізму та необхідності розумного контролю, який би розширив межі дозволеного, дав би змогу регулювати, стримувати, мінімізувати соціальну шкоду.

Розповсюдження наркотиків у всьому світі та зловживання ними вийшло за межі традиційно соціальної та кримінальної проблеми. Постійно зростаючий попит на наркотичні речовини призвів до швидких темпів розповсюдження таких явища як наркозлочинність та наркобізнес, що сягнуло далеко за межі окремої країни та виросло до масштабів глобального транснаціонального масштабу.

На сучасному етапі за ступенем небезпеки наркозагрозу можна поставити в один ряд із міжнародним тероризмом та поширенням зброї масового знищення. Існуючі форми та методи протидії наркозлочинності сприяють поліпшенню наркоситуації, однак не можуть переламати її

докорінно. Існування злочинності у сфері обігу наркотичних засобів у цілому призводить до суттєвого погіршення криміногенної ситуації в країні, виступаючи своєрідним каталізатором маси загальнокорисливих та економічних кримінальних правопорушень.

Існує певна залежність між споживанням наркотиків і вчиненням кримінально караних посягань. Правопорушення, скоєні під впливом наркотичних засобів, - це протиправні посягання, які вчиняються в стані наркотичного збудження або абстиненції. Поведінка людини в таких ситуаціях непередбачувана, небезпечна й агресивна, оскільки себе вона не контролює. Заради чергової дози наркоман піде на все, забуваючи про будь-які моральні, етичні та моральні настанови. У такому стані він здатний на вчинення навіть тяжких кримінальних правопорушень, що завдає значної шкоди інтересам суспільства та окремих людей.

Наркоманія своїм існуванням та масштабами поширення справляє вкрай негативний вплив на значну кількість суспільних відносин, також і тих, що поставлені під охорону кримінального права – здоров'я населення, публічний порядок тощо. На жаль, слід констатувати, що на території України явище наркоманії поширене в усіх її регіонах та адміністративно-територіальних одиницях, десь більше, десь менше, але всюди. Саме по собі існування наркоманії серед населення супроводжується також й іншими негативними соціальними чинниками, і не лише численним збільшенням наркозалежних осіб, але й погіршенням кількісних і якісних показників злочинності в цілому та у сфері незаконного обігу наркотичних засобів зокрема.

Наукова доктрина не містить уніфікованого визначення ані поняття наркоманії, ані поняття наркотизму. Наприклад, окремі науковці зауважують, вважають наркоманію хворобою [236, с. 121–122].

Також існує думка, висловлена свого часу П. Закалюком, який вважав, що наркотизм є надзвичайно небезпечним асоціальним явищем, який негативно впливає практично на всі сфери суспільства [83, с. 4].

У свою чергу О.О. Сердюк пропонує розмежовувати наркотизм у прямому значенні, коли для розуміння змісту враховуються соціальні характеристики вживання наркотиків (одного класу адиктивних речовин), та у широкому тлумаченні – у змісті чого вміщується більш широкий спектр поведінки, ніж при наркоманії, тобто означає вживання не лише наркотиків, а й інших речовин [219, с. 47].

Окремі науковці акцентують увагу на супутніх проблемах, які продукує наркоманія, відносячи до таких, як вчинення корисливо-насильницьких злочинів, дорожньо-транспортних пригод, розповсюдження різноманітних інфекційних хвороб, вчинення самогубств тощо [226, с. 160; 79]. Тобто з розповсюдженість наркоманії тісно пов'язують не лише соціальні, а й медичні і психологічні похідні чинники.

Зауважимо, що серед основних причин наркоманії є низка соціально-економічних проблем в країні: безробіття, відсутність доступного рівня побутових умов, незайнятість молодого покоління здоровим дозвіллям, неналежне та недостатнє правове виховання серед дітей і молоді, негативний вплив соціальних мереж та хибних моральних устоїв, дороговизна та недоступність належного здорового способу життя за сучасних умов у країні тощо.

Звісно, на поширення наркоманії у суспільстві та, відповідно, збільшення показників наркозлочинності суттєво впливають біологічно-соціальні, соціально-психологічні, соціально-економічні і цілий ряд інших явищ соціального характеру [62, с. 113; 215, с. 284-290].

Слід сказати, що вирішення проблеми насамперед лежить на самому суспільстві, державі в особі її законодавчих і виконавчих органів. Важливу роль у ліквідації проблем наркоманії відіграють правоохоронні органи. При цьому всіх можливих зусиль необхідно докладати для запобігання наркоманії, на виявлення причин, а не на ліквідацію сформованих наслідків.

Відповідно діючого законодавства, наркоманія вважається як «явище, яке несе загрозу національним інтересам та національній безпеці України в

соціальної сфері, а її лікування є одним з основних напрямків державної політики» [207].

Однак це поняття слід тлумачити не лише крізь призму лікарського змістовного навантаження, а й варто враховувати юридичний аспект, що притаманний саме для кримінального закону та Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з приписами яких настає відповідальність за ті чи інші заборонені дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами, прекурсорами чи аналогами, що й виступають предметом таких діянь (предмет наркотизму).

Саме тому варто підтримати позицію науковців у частині того, що поняття «наркотизм» охоплює явище наркоманії як хворобу, що має медичний аспект (полягає в уживанні психоактивних речовин, що робить таку особу наркоманом), соціальний аспект (унаслідок уживання таких речовин особа деградує як особистість), а також юридичний аспект (оскільки немедичне вживання психоактивних речовин є одною з детермінант злочинності) [91, с. 193].

Конституція України [107] закріплює непорушне право кожного на охорону здоров'я, що відповідно має бути гарантовано державою, також і за рахунок кримінально-правових заходів: шляхом заборони низки кримінально караних діянь у сфері незаконного наркообігу та інших посягань на здоров'я населення (ст. 305-327 КК України) [107].

Упродовж певного часу в суспільстві надавали перевагу силовим методам для вирішення проблем уживання наркотиків, що негативно вплинуло на права хворих людей. Зокрема, це призвело до проблем, пов'язаних із лікуванням та формуванням у суспільстві стигматизації та дискримінації [161].

Стан наркозлочинності в Україні є однією з актуальних та досить поширених проблем, які викликають аргументоване занепокоєння. Відомо, що кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів характеризуються високим рівнем адаптивності до зміни умов у суспільстві,

зокрема й у частині технологічного та організаційного характеру [10, с. 16-26; 109].

В Україні з 2018 року по 2024 рік відповідними правоохоронними органами зареєстровано наступні показники кримінальних правопорушень: у 2018 році – 487133 кримінально карані діяння, у 2019 році – 444130, у 2020 році – 360622, у 2021 році – 321443, 2022 році – 362636, у 2023 році - 475595, у 2024 році – 492479 зареєстрованих кримінальних правопорушень [169].

Із зазначених статистичних даних маємо можливість визначити окремо показники динаміки кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних речовин, так у 2018 році було всього зареєстровано 26466 кримінально караних діянь даного виду, відповідно динаміка склала 5,43%, у 2019 році – 28155 діяння (динаміка - 6,45%), у 2020 році – 27569 посягання (динаміка - 7,64%), у 2021 році – 28544 (динаміка - 8,88%), у 2022 році – 34398 (динаміка 9,5%), у 2023 році – 39124 (динаміка - 8,2%), у 2024 році – 48 233 (динаміка - 9,8%) [99, с. 252-255]. У той же час у структурі кримінальних правопорушень у сфері БНОН, діяння у вигляді організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин посідає четверте місце за поширеністю.

Слід зауважити, що офіційні статистичні дані про стан зареєстрованих кримінальних правопорушень не містять інформацію щодо показників злочинності на певній частині території нашої держави, що обумовлено повномасштабним вторгненням збройного агресора в Україну, перебування частини території в окупації, а також регіонів прямих бойових дій, прифронтових площ, де об'єктивно неможлива діяльність органів влади в цілому та правоохоронних структур зокрема.

У науковій літературі звертається увага, що «злочинність у сфері незаконного обігу наркотичних речовин переважно характерна для молоді» [61, с. 142].

Є.О. Гладкова, аналізуючи поняття наркозлочинності, звертає увагу на те, що, у першу чергу, «кримінально-правовий підхід включає

протиправність дій і спрямованість умислу, тоді як у кримінології важливе місце відводиться специфічним наборам якостей осіб, які приймають участь у незаконному обігу наркотиків, а також особливостей чинників, які обумовлюють таку діяльність [136, с. 6-7]. У той же час І.Г. Богатирьов наголошує на тому, що зауважує, що закономірності, які проявляються у існуванні явища наркозлочинності, особливості їх кількісно-якісних ознак і становлять теоретичну цінність для окреслення шляхів подолання цього явища [21, с. 95].

В.В. Кузик до структури наркозлочинності відносить весь набір кримінальних правопорушень, які пов'язані із незаконним обігом наркотиків, в тому числі і, передбачені ст.317 КК України, як один із лідерів цього виду кримінальних правопорушень [145, с. 390].

Кримінально карані діяння, передбачені розділом XIII КК України визначаються, як «передбачені кримінальним законом винні, суспільно небезпечні діяння, що створюють загрозу заподіяння шкоди або заподіюють фактичну шкоду здоров'ю невизначеного кола осіб» [115, с. 393].

Відповідно до принципів формування структури Особливої частини Кримінального закону України вказаний розділ містить перелік кримінальних правопорушень, які поєднані між собою одним спільним родовим об'єктом, який поєднує в собі однорідні відносини у сфері «...встановленого порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих і отруйних речовин, лікарських та одурманюючих засобів, радіоактивно забрудненої продукції, мікробіологічних та інших біологічних агентів і токсинів, як складова частина здоров'я населення...» [134, с. 4]. Згідно з позицією окремих правників родовим об'єктом даної групи кримінальних правопорушень слід визначати лише «народне здоров'я, тобто, здоров'я невизначеного кола осіб» [113, с. 194].

У свою чергу під здоров'ям населення пропонується розуміти такі «суспільні відносини, які забезпечують сприятливі умови і можливості

людей перебувати в живому стані, користуватися благами життя, здорового буття»[115, с. 33]. Свою позицію із цього приводу висловлює також професор Ю.В. Баулін, указуючи, що «здоров'я населення охоплює собою безпеку біофізіологічного та психічного стану, що фактично склався, невизначеного кола осіб від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин і одурманюючих засобів, біологічних агентів і токсинів, радіоактивно забрудненої продукції, а також від поширення епідемій» [164, с. 386].

У свою чергу, варто виокремлювати видові об'єкти даної групи кримінальних правопорушень, які складаються із суспільних відносин у сфері забезпечення встановленого порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів тощо та здоров'я населення.

Узагалі в доктрині кримінального права об'єкт кримінального правопорушення слід трактувати «як об'єктивно існуючі в суспільстві і поставлені під охорону кримінального закону відносини між людьми у процесі їх спільної діяльності, тобто врегульовані правовими або моральними нормами економічні, соціально-політичні, ідеологічні та інші відносини» [115, с. 111]. Водночас структурними елементами виступають предмети суспільних відносин, їх учасники (суб'єкти), соціальний зв'язок (соціально значуща діяльність) як зміст таких відносин.

На особливе значення видового об'єкта звертає увагу В.Я. Тацій, указуючи, що видовий об'єкт має велике практичне значення, оскільки конкретизує конкретні суспільні відносини і виокремлює конкретні антисуспільні дії серед інших груп кримінальних правопорушень [225, с. 48].

При класифікації об'єктів кримінального правопорушення «по вертикалі» наступним щаблем є безпосередній об'єкт посягання, під яким розуміються конкретні суспільні відносини, яким заподіюється істотна шкода

суспільно небезпечним діянням, що має ознаки конкретного складу кримінального правопорушення [114, с. 60; 117, с. 88].

Одним із кримінальних правопорушень, які входять до структури наркозлочинності, є кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України, яке становить дії з організації або утримання місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Пропонується розглянути дане поняття більш детально.

Так із точки зору кримінологічних особливостей вищевказане кримінальне правопорушення переважно характеризується високим рівнем латентності, що пояснюється активною діяльністю організаторів наркопритонів щодо громадян подавати заяви до правоохоронних органів на винних осіб, що пояснюється як невірою громадян у ліквідацію наркопритону правоохоронними органами та притягнення організаторів і учасників наркопритону до кримінальної відповідальності, так і острахом можливої розправи з боку організаторів і відвідувачів наркопритону.

Зазвичай, наркопритоном є адаптоване, пристосоване людиною приміщення будинку чи квартири, як власної, так і орендованої, садовий будинок, гараж, підвальне приміщення тощо, яке спеціально підготовлене для вживання наркотичних речовин, психотропів, прекурсорів чи аналогів, що може проявлятися в оснащенні мінімальним набором речей чи примітивного обладнання для вказаної мети.

Доктринальний підхід визначення притону будується на тому, що таким вважається саме «обстановка вчинення умисних кримінальних правопорушень протиправного характеру, яке приховується та експлуатується з метою вживання наркотичних речовин, що спричиняє порушення публічного порядку, посягання на здоров'я населення тощо» [101, с. 155].

Погоджуємося з висловленою думкою про те, що «функціонування наркопритону завдає шкоди суспільним відносинам у сфері охорони здоров'я

населення, громадського порядку та належного рівня моральності» [102, с. 356-360]. Місце організації або утримання місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин здебільшого «функціонує на засадах конспірації з удаваним прикриттям під ознаки звичайного буденного функціонування» [101].

Слід зауважити, що систематичність використання приміщення як наркопритону має означати використання останнього з метою вживання наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів чи аналогів два та більше разів, адже однократне використання приміщення з такою метою не наділяє останнє ознаками наркопритону.

Отже, притон – це місце, де підпільно збираються наркозалежні особи, особи, які зловживають наркотиками, та/або особи, які виготовляють (переробляють) психоактивні речовини. Очевидно, що найбільш ефективним способом забезпечення підпільного функціонування такого місця є існування в межах замкненого простору, огороженого стінами відповідних приміщень та обладнаного водопостачанням, вентиляцією та іншими засобами комунікації. Водночас зрозуміло, що для виникнення таких місць існують фундаментальні підстави, які не можна ігнорувати і які важко усунути кримінально-правовими заходами. Уживання наркотиків має яскраво виражений колективний характер. Як і представники інших соціальних груп, споживачі наркотиків прагнуть до кооперації у вирішенні важливих для них питань, таких як пошук і придбання наркотиків, необхідних медичних матеріалів, гарантування особистої безпеки і зниження ризику кримінального переслідування.

З урахуванням кримінально-правової характеристики, притон у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, має такі складові:

- обстановка вчинення кримінально караного діяння як факультативна ознака складу;
- певне приміщення, яке обладнане або пристосоване під наркопритон;

- використання такого приміщення як наркопритону відбувається систематично, тобто два і більше разів;
- суб'єктами вчинення досліджуваного кримінального правопорушення є власники або законні користувачі таких приміщень;
- наркопритон як місце функціонує, зазвичай, в умовах прямого приховування від розкриття, неопублічно та приховано;
- своїм існуванням та функціонуванням діяльність наркопритону завдає шкоду відповідним охоронюваним суспільним відносинам.

Звертаючись до офіційної статистики правоохоронних органів, можемо зазначити, що за 2018 рік було виявлено - 511, за 2019 рік - 509, за 2020 рік - 426, за 2021 рік - 357, за 2022 рік - 234, за 2023 рік - 461, за 2024 рік - 978 випадків вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України [169].

Суспільна небезпека наркопритонів полягає в тому, що:

- збільшення наркозалежних осіб на території конкретної адміністративно-територіальної одиниці (населеного пункту);
- рецидивісти у переважній більшості ще більше поглинаються пагубною залежністю та свідомо обирають маргінальний спосіб життя;
- значно збільшуються ризики захворювання та поширення невиліковних інфекційних хвороб серед «клієнтів» наркопритону, як за рахунок спільного використання засобів та обладнання, так і через неконтрольовані та хаотичні інтимні стосунки серед таких людей;
- висока ймовірність загрози життю або здоров'ю особам, які проживають або в приміщенні наркопритону, або по сусідству.

Наркопритони за своєю характеристикою можуть бути простими або високоорганізованими. Перші характеризуються простим, низькоприбутковим уживанням наркотиків, включаючи відповідним чином пристосовані місця. Організоване вживання наркотиків і психотропів передбачає фактичне володіння такими об'єктами нерухомості, потім формування притонів, надання квартир і будинків іншим людям, що не

вимагає особливих зусиль. У таких місцях створюються особливі умови для вживання наркотичних і психотропних засобів, високий рівень конспірації з боку відвідувачів та висока організованість наркопритонів.

Таким чином цей тип наркопритону може мати високий рівень організації, функціонування, розміру, доходів, розповсюдження заборонених наркотиків, кількості відвідувачів та учасників організації. Досить часто такі місця можуть створюватися на базі нічних клубів, ресторанів, готелів та інших місць відпочинку і дозвілля [72, с. 37].

Притони для вживання наркотиковмісних речовин є одним із визначальних чинників, що сприяють поширенню наркоманії та пов'язаних із нею злочинів.

Суспільна небезпека організації та утримання наркопритонів розкривається також у тих обставинах, що суб'єкт такого кримінального правопорушення створює сприятливі умови для немедичного вживання наркотичних засобів, що одночасно виступає як джерело доходу для тих осіб, які займаються збутом наркотичних та інших психоактивних речовин.

У рамках нашого дослідження було проведено опитування серед працівників правоохоронних структур, за результатами чого було з'ясовано думку останніх із приводу низки питань. Наприклад, 95,5 % респондентів вважають, що організація або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин з іншими кримінальними правопорушеннями підвищує ризик зараження невиліковними хворобами; переважна більшість опитаних осіб вважає (небезпідставно), що вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, пов'язане з учиненням одночасно й інших діянь кримінального характеру у сфері незаконного наркообігу. Також переважна більшість правоохоронців – учасників анкетування вважає, що вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, пов'язане з особистим уживанням заборонених речовин обвинуваченим, а також з особистими корисливими мотивами таких осіб.

1.2. Організаційно-правові основи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Запобігання тому чи іншому кримінально-протиправному явищу починається, у першу чергу, з організаційно-правових основ такої діяльності відповідних державних інституцій, що будується за рахунок відповідної нормативно-правової бази. Масштаб загроз і викликів нині такий, що саме координаційна функція держави в політиці запобігання поширенню наркоманії та наркозлочинності виходить на перше місце.

Початок розвитку національного законодавства з питань державного контролю за обігом наркотичних засобів пов'язаний із розпадом СРСР та проголошенням незалежності України. Показники кількості наркозалежних осіб на даний історичний період вражали та викликали виправдане занепокоєння, що вимагало відповідної реакції законодавця [247, с. 72].

Найперше, після прийняття незалежності Україною було проголошено курс розбудови правової та демократичної держави [247], де серед іншого має бути утверджено та гарантовано права і свободи людини та громадянина, що передбачається Конституцією України та рядом міжнародно-правових актів.

Слід зауважити, що певний час сфера суспільних відносин, пов'язаних з урегулюванням обігу наркотичних речовин, упорядковувалася на підставі нормативно-правової бази СРСР. Однак у 1991 році Україною було ратифіковано Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [175], яка вказувала на необхідність контролювати обіг наркотичних речовин, психотропних речовин, супутньої сировини, яка використовується під час їх виготовлення [175].

Наступним кроком було прийняття Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», яким було встановлено загальні засади охорони здоров'я населення та питання надання медичної допомоги населенню [249].

Досліджуючи організаційно-правові основи запобігання організації та утримання наркопритонів варто також згадати Закони України «Про ветеринарну медицину» [250] та Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» [251], якими також визначаються окремі питання організації діяльності у сфері обігу наркотичних речовин.

У 1993 році було прийнято рішення РНБО «Про стан боротьби з розповсюдженням наркотиків в Україні», разом з яким було створено Комітет контролю за наркотиками при МОЗ України як спеціалізований компетентний орган у сфері контролю за обігом в Україні наркотичних засобів і як складову частину міжнародної системи та їх незаконному обігу на період 1994-1997 року [252].

Також у 1993 році було прийнято Національну програму протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на період 1994-1997 роки [185]. За даним актом послідувало створення Національної координаційної ради з боротьби з наркоманією при Кабінеті Міністрів України [183].

Також у період 1993-1994 роках при кримінальній міліції Міністерства внутрішніх справ України було створено Управління БНОН разом з його обласними підрозділами.

У подальшому було прийнято окремий спеціалізований Закон України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів» 1995 року [177], який регулював порядок протидії незаконному обігу наркотиків, визначав суб'єктів такої діяльності їх компетенції, повноваження та обов'язки на території України.

Наступним нормативно-правовим актом у системі законодавства, направленою на регулювання досліджуваної сфери, став Закон України «Про

заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», який визначив систему заходів протидії незаконному обігу таких речовин [178].

Також у 1995 році було затверджено Інструкцію про порядок знищення вилучених із незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, використання яких у законному обігу визнано недоцільним, а також обладнання для їх виготовлення [179].

Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» до об'єктів антинаркотичного контролю відносить аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин та безпосередньо наркотичні засоби, препарати, прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, психотропні речовини, згідно Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [206].

Наркотичний засіб є таким, якщо характеризується відповідністю певним критеріям: медичного, якщо відповідний засіб, речовина, лікарський препарат справляють специфічну дію на центральну нервову систему, що є причиною його немедичного застосування; соціального – якщо це немедичне застосування зростає до таких масштабів, що набуває соціального значення; юридичного – якщо, виходячи із двох вищевказаних передумов, відповідна уповноважена інстанція дану речовину визнала наркотичною і включила у список наркотиків. Відсутність одного з трьох критеріїв не дає підстав визнавати лікарський препарат чи хімічну речовину наркотиком, якщо навіть дана речовина чи лікарський препарат можуть стати предметом зловживання і відповідно викликають хворобливий стан [230, с. 5-10].

3 лютого 1997 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку ввезення на територію України, вивезення з території України або транзиту через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 3 лютого 1997 р. № 146 [180], згідно з положеннями якого визначалися процедури видачі дозволів на право

перевезення на території України та вивезення за її межі наркотичні речовини.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 6 травня 2000 р. № 770 вказані речовини було поділено на декілька груп із фіксуванням у відповідній таблиці, які, у свою чергу, поділяли психоактивні речовини на особливо небезпечні (таб. I), обмеженого обігу (таб. II), наркотичні засоби обмеженого обігу щодо яких допускається виключення окремих заходів контролю (таб. III) та прекурсори також обмеженого обігу з певними виключеннями щодо заходів контролю (таб. IV) [198]. Загалом такий підхід відображає ступінь небезпечності речовин по відношенню до здоров'я людини і відповідного ступеня належного контролю за обігом наркотичних засобів.

Наступними роками було прийнято Закони України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [253], а також Господарський кодекс України [254], Цивільний кодекс України [255], Кримінальний кодекс України [132], які разом здійснили певний вплив на формування державної політики у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Також варто звернути увагу на Програму реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003-2010 роки [181], яка передбачала низку заходів, направлених на запобігання незаконному обігу наркотичних засобів у цілому та існування наркопритонів зокрема, до яких було віднесено ведення електронних даних обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, функціонування системи наркологічних закладів, розроблення та запровадження в роботу системи контролю за господарською діяльністю у сфері виготовлення, вирощування, перевезення та використання наркотиковмісних рослин.

Серед нормативно-правової бази також варто виокремити положення Модельного закону про наркотичні засоби, психотропні речовини та їхні прекурсори, який був прийнятий на сьомому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць СНД, яким затверджувалися рекомендаційні (модельні) основи для національних програм політики у сфері обігу наркотичних засобів та інших психоактивних речовин [256].

У 2007 році було прийнято наступний законодавчий акт, який відіграє важливу роль у запобіганні незаконному обігу наркотичних засобів – Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який містить правові та організаційні засади, основні принципи й порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, перелік повноважень органів держнагляду (контролю), їхніх посадових осіб, права, обов'язки і відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення цієї процедури [172].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2013 року № 735 було схвалено «Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року», якою було передбачено систему контролю за обігом наркотиків і доступу до наркотичних лікарських засобів вибудовується на нових принципах і засадах розумної самодостатності режимних заходів, скасування надмірних адміністративних обмежень з одночасним забезпечення надійності контролю [171]. Згадана Стратегія окремо виділяла декілька етапів [187] реалізації плану практичного характеру, цілей та конкретних заходів.

На жаль, у подальшому подібна практика більше не застосовувалася, у першу чергу, через відсутність належного фінансування та практичної складової, а декларативно більше не приймалися подібні акти, що зберігається в такому стані й до тепер. Хоча примітно, що окремі науковці [220, с. 388-391] все ж указують подібний підхід як досить перспективну та позитивну практику, яка могла б за певних обставин мати успіх та

позитивний результат, зокрема й за рахунок систематичних комплексних і науково обґрунтованих оцінок ситуації наркозлочинності та протидії їй.

Подальші реорганізаційні заходи у сфері становлення системи суб'єктів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів були проведені у 2014-2016 роках, коли було прийнято постанову КМУ від 10 вересня 2014 року № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» та створено Державну службу України з лікарських засобів і контролю за наркотиками шляхом злиття Державної служби України з лікарських засобів і Державної служби України з контролю за наркотиками. Тим самим на нову Держлікслужбу було покладено функції з реалізації державної політики, виконання яких раніше було покладено на органи, що припиняють свою діяльність [174].

Наступним кроком у становленні організаційно-правових основ протидії організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин стало прийняття Закону України «Про національну поліцію», у якому серед іншого було визначено повноваження даного органу щодо приймання, зберігання та знищення наркотичних засобів або психотропних речовин у визначених законом межах [184].

У цьому ж році було створено Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України. Основними функціями Департаменту стало протидія незаконному обігу наркотиків, а також контроль за легальним обігом таких та похідних речовин, дотримання правил вирощування наркослин, а також збурігання їх транспортування, знищення тощо. На сучасному етапі розвитку організаційно-правових основ запобігання організації та утримання наркопритонів контроль за виконанням положень Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [206] здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я, Національною поліцією, СБУ, прокуратурою та іншими компетентними органами.

Важливим елементом нормативно-правової бази по лінії БНОН і відповідальності за наркозлочини є низка нормативно-правових актів, що визначають коло наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які підлягають контролю з боку органів держави, критерії оцінки їх розміру залежно від виду цих засобів або речовин [166, с. 19].

До таких нормативно-правових актів слід відносити: постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 6 травня 2000 р. № 770 [198]; наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження критеріїв віднесення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, до категорії лікарських засобів, які відпускаються без рецептів, та Переліку цих засобів» від 14 травня 2003 р. № 210, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2003 р. за № 1012/8333 [197]; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 3 лютого 1997 р. № 146 [202]; наказ Служби безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції про порядок узгодження зі Службою безпеки України видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» від 23 вересня 2002 р. № 224/350 [196]; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у лікувально-профілактичних закладах та установах» від 7 лютого 2001 р. № 106 [204;178] тощо.

Чинний розділ XIII КК України передбачає 16 складів кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в тому числі і відповідальність за організацію або

утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317) [132].

Крім того, у Загальній частині КК України є норми, пов'язані із застосуванням кримінального законодавства щодо осіб, які зловживають наркотичними засобами, психотропними речовинами або прекурсорами. Так у ст. 21 закріплюється загальне положення щодо притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання наркотичних засобів. Більше того, законодавець відносить вчинення кримінального правопорушення в такому стані до обставин, які обтяжують покарання (п. 13 ст. 67). На особу, яка звільняється від відбування покарання з випробуванням, суд як один з обов'язків може покласти проходження курсу лікування від наркоманії (ст. 76).

Роз'яснення щодо застосування відповідальності за наркозлочини містяться в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4. Важливими є положення щодо обов'язкового залучення до справ даної категорії експерта (п. 2), формулювання понять незаконного виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, їх придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збуту (пункти 3-4), особливості кваліфікації окремих видів наркозлочинів та призначення покарання за їх учинення (пункти 5-26) [210].

Даною Постановою також пропонується «місцями для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів будь-які жилі або нежилі приміщення (будинки, квартира, казино, більярдна, лазня, гараж, сарай, склад, горище, підвал, землянка тощо) за умови, що вони визначені для використання із зазначеною метою» [210]. Подібним чином такі місця описано в роботах окремих дослідників [116].

Сучасна державна політика України у сфері протидії наркозлочинності повинна враховувати позитивний зарубіжний і вітчизняний досвід боротьби у сфері БНОН, спрямовуватися на оздоровлення населення, зниження попиту та пропозиції на наркотики, залучати до такої діяльності широкі верстви населення, громадських діячів та засоби масової інформації. При цьому, пильний контроль за їх обігом не повинен обмежувати доступ значної кількості хворих до цих ліків.

Актуальною стала необхідність нових концепцій, спрямованих на узагальнення досвіду протидії наркобізнесу, урахування передових напрацювань у боротьбі з організованою злочинністю, що має ґрунтуватися на методологічній основі передбачення подальшого розвитку цих загрозливих кримінальних явищ.

Ефективне виконання завдань, які законодавець поставив у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, передбачає використання широкого спектру заходів: економічного, соціального, медичного та іншого, зокрема правового, характеру. При цьому правові заходи протидії незаконному обігу зазначених засобів і речовин не можна зводити лише до кримінально-правових. Вони є значно ширшими і включають також адміністративно-правові, цивільно-правові, процесуально-правові та інші заходи.

Організаційно-правові заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, в тому числі, й поширення такого феномену як наркопритони, правовими засобами здійснюється на трьох етапах: на першому – засобами адміністративного та цивільного права обмежується можливість вчинення правопорушень і кримінально караних діянь у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин; на другому – засобами адміністративного та кримінально-процесуального права здійснюється припинення наркотичних кримінальних правопорушень, що вчиняються, і тільки на третьому – засобами кримінального права, що визначають кримінальну відповідальність за їх вчинення.

Самостійна роль у запобіганні наркозлочинності, в тому числі і зменшення кількості «притонів» відводиться нормативно-правовому забезпеченні пропаганди здорового способу життя, недопущенню рецидиву таких злочинів, обмеження можливостей для втягування у споживання наркотиків молоді, а також забезпечення невідворотності покарання за участь у наркозлочинності, посилення відповідальності притонуотримувачів, для яких незаконна торгівля наркотиками є систематичною прибутковою діяльністю. Важливим напрямом протидії діяльності «притонів» розглядається нормативне регулювання діяльності з лікування осіб, хворих на наркоманію. Корисним тут може виявитися застосування замісної терапії, яка довела свою ефективність не лише в нашій країні, а і у зарубіжних країнах. З одного боку таке лікування сприяє зменшенню попиту на нелегальні наркотики, з іншого – зараженню населення Віл-інфекцією, СНІДОМ та іншими невиліковними хворобами.

Таким чином, організаційно-правові основи запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин становлять досить широкий спектр нормативно-правових актів, які у своїй сукупності утворюють антинаркотичне законодавство, при цьому прямого визначення такого місця, як наркопритон, не закріплено в жодному нормативно-правовому акті, окрім напрацювань національної судової практики.

1.3. Методологічні основи кримінологічного дослідження проблем організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Формування методології конкретного дослідження у сфері кримінології неможливе поза межами методології наукового пізнання взагалі і кримінологічної науки зокрема.

Засадниче поняття «методологія» науковці тлумачать у різний спосіб. Наприклад, Н.О. Гуторова під методологією дослідження розуміє «систему методів, прийомів і засобів наукового пізнання, яка в такій якості становить собою комплекс історично складених раціональних шляхів, засобів і форм руху мислення від незнання до знання, від припущення до істини, від одиничного до узагальненого, від явища до сутності» [186, с. 291].

На думку С.О. Харитонова, під «методологією наукового дослідження слід розуміти сукупність прийомів, засобів та способів пізнання, які у свою чергу утворюють єдиний історично сформований комплекс раціональних шляхів, засобів та форм мислення від незнання до знання, від одиничного до загального і навпаки, від припущення до істини, від явища до сутності» [233, с. 91].

Методологічна основа дослідження дає характеристику основних компонентів наукового дослідження: «об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, сукупності методів, необхідних для вирішення завдань дослідження, а також формує уявлення про послідовність дій дослідника в процесі вирішення задачі» [224, с. 38-39]. На аналогічних позиціях стоїть і академічний словник української мови, де під методологією розуміється: «1) вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа; 2) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання» [157].

Методологічний підхід найчастіше визначають як «побудовану на гранично загальних (філософських) категоріях світоглядну аксіоматичну ідею (засаду), яка опосередковує загальну стратегію дослідження, відбір досліджуваних фактів та інтерпретацію результатів дослідження» [214, с. 182].

Сучасна методологія, як на рівні загальнотеоретичної юриспруденції, так і на галузевому рівні, має включати і концептуальні ідеї, концепти, концепції щодо визначення самого предмета дослідження.

Серед функцій методології наукових досліджень виокремлюють:

- «визначення способів здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- передбачення особливого шляху, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомогу введенню нової інформації до фонду теорії науки у вигляді нових понять, категорій, законів, гіпотез, ідей, теорій;
- забезпечення уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створення системи наукової інформації яка базується на об'єктивних фактах і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання;
- організацію використання нових знань у практичній діяльності» [86, с. 72].

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів і теорій. Обов'язковою передумовою даного дослідження виступає визначення теоретико-методологічних засад його проведення. Наукове пізнання є складним і багатоплановим процесом, яке ставить перед дослідником вагомі завдання, поєднані з необхідністю пошуку і оброблення значних масивів даних та інформації, при цьому

застосування різних способів, прийомів і засобів дозволяє якнайширше вивчити поставлене перед дослідником питання, всебічно його оцінити.

Сучасне наукове пізнання відрізняється важливою особливістю, якою є його упорядкованість у вигляді багаторівневої структури та розгалуженої системи дослідницької діяльності. Поділ праці дослідників та водночас інтеграція їхньої діяльності в загальний процес освоєння навколишньої дійсності надає можливість сфокусувати пізнавальні ресурси силами професійно підготовленої спільноти в єдиній взаємодіючій системі.

Сам процес формування та застосування методологічної основи вченими пов'язується з розумовою діяльністю науковця щодо аналізу функціональних можливостей методів і методологічних підходів наукового пізнання, їх екстраполяції на площину предмета дослідження, що дає змогу встановити відповідність та доцільність їх застосування. Достовірність нових знань є можливою лише за умови правильного вибору критерію констатації очевидних емпіричних фактів, відмежування хибного, застарілого матеріалу, який не відповідає реаліям сьогодення.

Варто зауважити, що процес формування методологічної основи наукового дослідження щоразу вченим-дослідником здійснюється індивідуально, що свідчить про суб'єктно зумовлений характер. Такий процес формування має відбуватися з урахуванням особливостей предмета дослідження, змісту наукового дослідження, наукознавчого потенціалу самого дослідника тощо. Значиться, що «формування методологічного інструментарію дослідження характеризується вченими як розумовий процес поєднання загальних та спеціальних методів пізнання» [152, с. 12], а також «одичних прийомів і способів наукового дослідження» [238, с. 33-34].

Детермінацію методів зумовлено специфічним предметом вивчення, тому «пізнавальний процес характеризується поєднанням ознак об'єктивного (вивчається парламент як елемент системи парламентаризму) і суб'єктивного (аналіз постає як творча логічна свідомо діяльність). І лише після формалізації, систематизації та матеріалізації отриманих матеріалів у вигляді

висновків, теорій, суджень самим суб'єктом пізнання ця інформація може стати надбанням користувачів» [96, с. 48–49].

Оформлення теоретичних конструкцій у юридичні норми надає їм практичної цінності, що зазнає змін після трансформації правової реальності і подальшої неможливості використовувати старі догми у поєднанні з новими ідеями.

М. Кельман зазначив, що у вітчизняній науковій літературі методологію розглядають «систему підходів, методів і засобів пізнання державно-правових явищ та виокремлення загальних закономірностей їх виникнення, функціонування та розвитку» [96, с. 33].

Також у науковій літературі знаходимо підхід, згідно з яким «вчення про науковий метод пізнання або систему наукових принципів, на основі яких ґрунтується дослідження і здійснюється вибір засобів, прийомів та методів пізнання. Методологічна основа дослідження дає характеристику основних компонентів наукового дослідження – об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, сукупності методів, необхідних для вирішення завдань дослідження, а також формує уявлення про послідовність дій дослідника в процесі рішення задачі» [94, с. 38-39].

Під методологією також часто розуміють «сукупність методів і способів дослідження явищ, які визначають підхід до її вивчення, планомірний шлях її пізнання та встановлення істини» [224, с. 82]. Однак здебільшого розуміння методології зводять до симбіозу принципів (об'єктивності, конкретності тощо), підходів (історичний, системний тощо) та методів.

Аналіз наведених позицій науковців до визначення методології дозволяє виявити найбільш значущі теоретичні підходи до її дослідження та зосередитися на основних категоріях, на яких базується методологія. Уявляється можливим висновок про те, що методологія наділена певним апаратом дослідження, до якого слід відносити методи та способи організації наукового дослідження, принципи та форми організації проведення

наукового дослідження, прийоми наукового дослідження, що може складати структуру методології.

Слушно зазначає Ю. Корольова, що «за сучасних умов розвитку науково-дослідної роботи спостерігається трансформація методологічної основи наукового дослідження, що пов'язано з посиленням динаміки розвитку державно-правових явищ, яка спричиняє необхідність розширення, конкретизації та уточнення методологічних підходів і методів, які становлять основу організації наукового дослідження» [110, с. 122]. Науковиця резюмує, що «методологічна основа має бути розроблена індивідуально, відповідно до поточних потреб розвитку державно-правових явищ з урахуванням особливостей конкретного предмету наукового дослідження» [110, с. 120-123].

Під методами прийнято розуміти «способи та прийоми, за допомогою яких пізнаються явища об'єктивної дійсності, які становлять предмет цієї науки» [218, с. 157].

У науковій літературі пропонується виділяти такі чотири групи методів: «1) загальнофілософський метод, який використовується в усіх конкретних науках, на всіх стадіях наукового пізнання; 2) загальнонаукові методи пізнання, через які розкривається загальний філософський метод; 3) спеціальні методи, що розроблені конкретними науками та застосовуються у правознавстві; 4) конкретні правові, або спеціально-юридичні методи, що використовуються на стадії пізнання юридичної практики» [76, с. 11-13].

Слід зауважити, що застосування методів самих по собі, безсистемно, тобто без використання логічних приписів, може порушити логіку дослідження. Методи наукового дослідження класифікуються за різними підставами, але в загальному вигляді поділяються на: «1) філософські, зокрема діалектичний, феноменологічний, герменевтичний; 2) загальнонаукові, до яких можна віднести системний, порівняльний, історичний, моделювання тощо; 3) спеціально-наукові; 4) дисциплінарні» [63, с. 24].

Деякі вчені додатково виділяють ще й міждисциплінарні методи, під якими розуміють «сукупність ряду синтетичних, інтегративних способів, скерованих переважно на стики наукових дисциплін» [19, с. 24].

При цьому М. В. Костицький заперечує можливість застосування ієрархічності методологій у юридичній науці і зауважує, що «коли йдеться про методологію в юридичній науці, необхідно відмовитися від ієрархій методологій. Відповідно дослідник має використовувати їх на власний розсуд у довільному порядку, не прив'язуючись до конкретної моделі» [111, с. 10]. Уважаємо, що такий підхід є найбільш раціональним і доцільним та дозволяє максимально вільно проводити дослідження, спираючись на цілі та завдання дослідження, не обмежуючи дослідника, але допомагаючи йому.

Слід зауважити, що всі перелічені методи рівною мірою застосовуються як в усіх сферах наукового пізнання в цілому, так і в науці кримінального права зокрема. Вибір того чи іншого методу відбувається на розсуд дослідника з урахуванням предмета наукових пошуків, мети та поставлених завдань. Та при цьому будь-яке кримінально-правове дослідження неможливе без використання діалектичного, догматичного, історичного, порівняльно-правового, системно-структурного методів.

Слід зауважити, що процес формування методологічної основи наукового дослідження щоразу вченим-дослідником здійснюється індивідуально, що свідчить про суб'єктно зумовлений характер. Такий процес формування має відбуватися з урахуванням особливостей предмета дослідження, змісту наукового дослідження, наукознавчого потенціалу самого дослідника тощо.

Під методом зазвичай розуміють «способи та прийоми, за допомогою яких пізнаються явища об'єктивної дійсності, які становлять предмет цієї науки» [218, с. 157]. Як підкреслює В.В. Дудченко, у найзагальнішому розумінні метод розглядається як «спосіб упорядкування діяльності з досягнення певної мети, а в процесах пізнання він вже виконує функцію способу відтворення в мисленні досліджуваного об'єкта» [74, с. 735].

Одним з основних методів при формуванні концепції об'єкта даного дослідження виступає діалектичний метод, який полягає у використанні законів і категорій діалектики [153, с. 11] під час дослідження конкретних показників кримінологічної характеристики організації та утримання наркопритону та запобігання цьому явищу.

«Виступаючи одним з інструментів пізнавальної діяльності вказаний метод спрямовує науковий пошук на виявлення сутності окремих питань, суперечностей в об'єкті пізнання тощо» [242, с. 25].

Використовуючи зазначений метод наукового дослідження, у роботі здійснюється пізнання сутності кримінального правопорушення у вигляді організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, формується понятійний апарат, вирішується проблема пошуку нових заходів запобігання поширенню досліджуваного деструктивного явища.

Системно-структурний метод дослідження полягає у вивченні того чи іншого явища як цілісної множини елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляді явища (об'єкта дослідження) як системи. Використовується в нашому дослідженні під час аналізу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, у структурі злочинності взагалі та наркозлочинності зокрема. Система сама по собі «виражає сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і з середовищем і утворюють певну цілісність, єдність», а сам метод «орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і забезпечуючих її механізмів, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину» [19, с. 36].

Аналіз зазначених підходів та синтез установлених позицій учених і практики застосування кримінального законодавства дозволило сформулювати особливості феномену «наркопритону».

Емпіричною основою дослідження стали Конституція України, міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, акти

законодавства України, окремих зарубіжних країн, постанови Верховного Суду, рішення національних судів.

При герменевтичному підході розуміння тексту передбачає «розкриття його смислів, які не виражені експліцитно, та рух від розуміння частин до прогнозування змісту цілого і навпаки – від розуміння цілого до усвідомлення змісту частин. Пропонується, що даний підхід передбачає розуміння смислу цілого тексту на основі аналізу частин, що впливає з передбачення смислу цілого» [53, с. 371].

За допомогою герменевтичного методу здійснювалось тлумачення положень як вітчизняного, так і зарубіжного законодавства та аналіз наукової літератури. Крім того, герменевтичний метод було використано для аналізу судових рішень вітчизняної практики.

Логіко-нормативний метод теж став одним з основних методів дослідження проблеми запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, адже він забезпечує здатність до аналізу та формулювання законодавчих рішень, що спрямовані на вдосконалення кримінально-правової охорони здоров'я населення від даного виду кримінальних правопорушень. Також цей метод дозволив проаналізувати судову практику і зробити висновки про ефективність заходів кримінально-правового впливу відповідно до нині чинних норм кримінального закону.

Ще одним методом, який має не менш важливе значення в рамках даного дослідження, є порівняльно-правовий (компаративістський) метод, використання якого полягало у вивченні норм кримінального права різних країн із метою їх зіставлення, порівняння з нормами кримінального права України [234, с. 53].

Порівняльна методологія використовується під час дослідження всіх правових явищ, однак визначення інструментів методології конкретного наукового дослідження зумовлене двома головними чинниками:

1) метою дослідження та завданнями, що виконуються для її досягнення, а також його вибраними об'єктом і предметом;

2) теоретичними, правовими й емпіричними передумовами, установами яких передусе нагромадженню нових знань про них [14, с. 81].

За рахунок використання порівняльно-правового методу було досліджено зарубіжний досвід кримінальної заборони організації та утримання місця для споживання наркотичних та інших психоактивних речовин.

Статистичний метод дослідження є одним зі способів оцінювання ефективності застосування кримінального законодавства та методів кримінальної і кримінологічної політики щодо протидії й запобіганню поширенню наркопритонів. Цей метод полягає у зборі та аналізі статистичних даних про випадки вчинення організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Такі дані допомагають зрозуміти проблему даного виду кримінального правопорушення на більш глибокому рівні та створити ефективніші заходи та стратегії для запобігання йому.

Формально-логічний метод також став одним із методів дослідження. Він базується на використанні формальних методів логіки для аналізу та систематизації інформації про кримінально-правову охорону від явища наркопритону. Формально-логічний метод застосовувався як спосіб аргументації наукових висновків та пропозицій удосконалення законодавства щодо кримінально-правової заборони організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

При виконанні дослідження свого використання знайшли і спеціальні методи наукового пізнання. Так за допомогою методу конкретно-соціологічних досліджень відбувалася переробка і вибір необхідної інформації про той аспект правової реальності, що досліджується. При використанні даного методу застосовуються різні прийоми: аналіз

документів, офіційних повідомлень, вивчення матеріалів судової практики, статистичні дані про діяльність правоохоронних органів та ін.

Важливу роль у кримінально-правових дослідженнях відведено методу контент-аналізу. Контент-аналіз у вітчизняній дослідницькій традиції використовується як кількісний аналіз текстів і текстових масивів для подальшої змістовної інтерпретації виявлених закономірностей. Контент-аналіз важливий при вивченні джерел, інваріантних щодо структури або суті змісту досліджуваного об'єкта.

Серед інших своє застосування знайшов логіко-юридичний метод, який включає засоби і способи логічного вивчення і пояснення права та ґрунтується на формах мислення й законах формальної логіки.

Під час наукового пошуку було використано метод інверсії, що «являє собою один з евристичних методів творчої діяльності, орієнтований на пошук ідей вирішення наукового завдання в нових, несподіваних напрямках, найчастіше протилежних традиційним поглядам і переконанням, які диктуються формальною логікою і здоровим глуздом. Метод інверсії базується на закономірностях і принципах дуалізму, діалектичної єдності й оптимального використання протилежних (прямих і зворотних) процедур творчого мислення: аналіз і синтез, логічне і інтуїтивне, статичні і динамічні характеристики об'єкта дослідження, зовнішні і внутрішні сторони об'єкта. Якщо не вдається виконати наукове завдання з початку до кінця, то, можливо, є сенс вирішити його від кінця до початку і т.д.» [192]. Цей метод знайшов своє застосування при розробленні пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення системи заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Отже, будь-яке наукове дослідження має ґрунтуватися на правильно сформованій методологічній основі. Саме застосування методології правових наукових досліджень та використання правильно підібраних методів надає змогу розкрити особливості предмета дослідження, установити всі його якості, суть та правову природу. Методи наукового пізнання в руках вченого

є одним з ефективних інструментів досягнення поставлених мети та завдань дослідження, уміле використання яких планомірно «призводить» науковця до бажаного результату, науково значимих висновків та методологічно точних результатів.

1.4. Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід протидії та запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Міжнародна спільнота понад століття намагається боротися з незаконним обігом психоактивних речовин, контролювати та регулювати відносини в цій сфері, створюючи певні правові стандарти та обов'язки визначених суб'єктів, у першу чергу, з метою протидії та боротьби з наркоманією та наркозлочинністю.

Процес формування міжнародних правових стандартів протидії та боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів пов'язаний, у першу чергу, з укладенням багатосторонніх міжнародних договорів, процес чого розпочався ще в 1912 році. Слід зауважити, що міжнародна система контролю за поширенням наркотичних засобів розбудовувалася в тісному взаємозв'язку з внутрішньодержавними національними механізмами такої діяльності, що здійснюються кожною країною в межах її юрисдикції. Розглянемо детальніше.

У переважній більшості наукових джерел першим таким актом виступила Шанхайська опіумна комісія 1909 року [217], що за своєю суттю стало початком міжнародного співробітництва, об'єднання зусиль різних країн (здебільшого європейських) з метою розроблення й запровадження як національного, так і міжнародного контролю за обігом наркотичних засобів.

Через декілька років мало місце підписання у 1912 році Гаазької конвенції з опію, якою було фундаментально закладено тривалий процес формування загальної системи міжнародного контролю за наркотиками, зокрема скорочення й ліквідації виробництва і вживання опію, заборони його експорту й імпорту. Окремо даний міжнародний договір нормував питання використання морфіну, кокаїну, героїну і кодеїну виключно для медичних цілей, а не для безконтрольного вільного споживання [264].

У науковій літературі зауважується, що «Гаазька конвенція констатувала необхідність розроблення та запровадження системи заходів дієвого контролю за виробництвом та поширенням опію, морфіну, кокаїну тощо» [257, с. 436-437].

Аналіз вищевказаних міжнародних договорів у контексті генезису розвитку системи міжнародного контролю за виробництвом та поширенням наркотичних засобів дає можливість констатувати в них основу в протидії з незаконним обігом указаних речовин, і тих, які можна отримати й виробити на його основі. Згадана Конвенція 1912 року стала нормативним актом, яким уперше було визначено необхідність міжнародного співробітництва різних держав у контролі за обігом наркотиків та форми такої діяльності. Однак цій Конвенції було призначено не надто тривалий строк дії, тому що після початку у 1914 році Першої світової війни співпраця держав щодо її дотримання стала ускладненою. Не всі положення даної Конвенції були запроваджені в реальне життя, і окремі її положення так і не були реалізовані, залишившись на папері.

Далі еволюція правових норм щодо наркотиків ішла в напрямі дедалі більшого охоплення різних аспектів виробництва та поширення наркотичних засобів, а також запровадження та посилення кримінальних санкцій за правопорушення у цій галузі.

Упродовж наступних років Асамблея Ліги Націй заснувала Консультаційний комітет з торгівлі опієм та іншими наркотичними

лікарськими засобами, а також було підписано наступні ґрунтовні міжнародно-правові договори:

- Конвенція по опіуму була прийнята у 1925 році, якою для учасників даного договору було передбачено обов'язок щодо періодичної звітності перед створеним комітетом контролю [159];

- Конвенція по обмеженню виробництва і розподілу наркотичних засобів 1931 року, основним моментом за значимістю якої було створення контрольного органу за виробництвом наркотиків [261].

Конвенція 1925 року на відміну від попередньої угоди 1912 року набула значних переваг. Їзній зміст полягав у тому, що ця конвенція встановлювала певну систему заходів контролю за процесами, пов'язаними із виробництвом, реалізацією (торгівлею та збутом) наркотичних речовин, з обов'язковою деталізацією такої діяльності в системі національного законодавства. Як позитивну рису можна відзначити й те, що національне (внутрішньодержавне) законодавство мало ґрунтуватися на затверджених нормах кримінального законодавства, які регулювали антинаркотичну діяльність. Отже, конвенція 1925 року на відміну від попередньої конвенції 1912 року у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та наркоманією стала більш дієвим засобом.

Указані міжнародні договори передбачали встановлення жорстокого режиму контролю, а саме, за їх виробництвом, виробленням, переробкою, використанням, ввезенням-вивезенням. Але найбільш прогресивним, на наш погляд, стало те, що в цій конвенції було визначено основні поняття, які використовуються в конвенції при формулюванні її положень. Одним із таких було визначення токсикоманії та необхідності її профілактики, яка, практично, була прирівняна до наркоманії - хворобливого потягу до вживання наркотиків, звільнення від якого потребує спеціального лікування. Указаною конвенцією було вперше визначено обмеження щодо поширення токсикоманії та розповсюдження речовин, що її викликають, сприяючи утворенню хворобливої залежності.

У подальшому у сфері антинаркотичного законодавства було прийнято у 1936 році нову конвенцію, що стосувалася безпосередньо проблем боротьби з нелегальним обігом сильнодіючих речовин [78]. Даною конвенцією, на відміну від попередніх, було визначено нові напрями боротьби на міжнародному рівні з наркотизмом: а) розширення кола кримінально караних діянь, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків та психотропів; б) визнання суспільної небезпечності немедичного вживання психотропів нарівні з наркотиками; в) визначення психотропів предметом злочинів нарівні з наркотиками; г) посилення кримінально-правових заходів впливу щодо суб'єктів незаконного обігу наркотиків та психотропів; д) запровадження кримінальної відповідальності за дії з виготовлення, зберігання, перевезення, збуту, продажу наркотичних засобів та психотропних речовин (ст.ст. 6, 7, 11, 12 конвенції 1936 року); е) взаємодопомога між країнами, учасницями конвенції в обміні інформацією по фактах транзиту, виготовлення, збуту наркотичних засобів та психотропних речовин; є) забезпечення екстрадиції осіб, які беруть участь у наркобізнесі (ст. 9 конвенції 1936 року). Таким чином у зазначеній конвенції вперше було визнано необхідність криміналізації діянь, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин.

Наступними у 1946 році було прийнято Угоду про припинення куріння опіуму [258] та Конвенцію про боротьбу з незаконним обігом небезпечних наркотиків [262], приписи яких були першочергово направлені на обмеження обігу опіуму та встановлення відповідальності за незаконне поширення наркотичних засобів серед населення.

У 1948 році було підписано наступний міжнародно-правовий договір у сфері боротьби з незаконним поширенням наркотиків та наркотиковмісних лікарських засобів (також і психотропів) [189, с.193], який став доповненням конвенції 1936 року, до складу було внесено нові психоактивні препарати (наркотики та психотропи), набуті за часів війни й активно використовувалися в німецьких збройних силах та цивільним урядом.

Визначено, що наступним етапом у становленні механізму міжнародної боротьби з незаконним обігом наркотиків стала Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року, з усіма наступними правками та доповненнями до неї, яка поширила міжнародний контроль на всі аспекти виробництва, розповсюдження і споживання наркотиків [267].

Текст зазначеного документу містить досить багато ґрунтовних положень у сфері контролю обігу наркотичних засобів та протидії правопорушень, пропонується вказати наступні:

- норми Єдиної конвенції наводять класифікацію кримінальних правопорушень проти встановленого порядку виробництва та розповсюдження наркотичних засобів;

- пропонується поділ наркотичних засобів на чотири основні групи, критерієм для чого виступає режим контролю за їх обігом;

- визначено основні міжнародні органи з контролю за наркотиками, а саме: Міжнародний комітет по контролю над наркотиками (МККН) (ст. 5) та Комісія ООН з наркотичних засобів, основними завданнями яких ж здійснення контролю за виконання державами-учасницями міжнародних угод у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних (та похідних) засобів, регулювання виробництва наркотиків в регіонах, в тому числі, в медичних та наукових цілях, контроль та врегулювання міждержавних відносин щодо розповсюдження, торгівлі та поширення наркотиків;

- закладено основні стандарти щодо лікування та соціального реабілітування осіб, які зловживають наркотичними засобами;

- закладено основні поняття, вимоги та критерії притягнення до різних видів юридичної відповідальності суб'єктів за порушення вимог контролю та порядку обігу наркотичних засобів;

- розкрито питання культивування маку, що містить опій, кокаїнового куща та конопель;

- визначено порядок виробництва сировини для виготовлення психотропних речовин;

- охарактеризовано загальні вимоги ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробленням, перевезенням тощо наркотичних та похідних речовин [75, с.155-208].

З поступовим збільшенням ролі наркотичних засобів як у правовому полі, медичній сфері, так і в частині кримінального сектору, постала потреба урегулювання також відносин в частині розповсюдження, обігу, виробництва тощо психотропних речовин, що стало передумовою для прийняття Конвенції про психотропні речовини 21 лютого 1971 року [263].

Указана Конвенція закріпила повноваження раніше вказаних Комісії ООН з наркотичних засобів та Міжнародного комітету по контролю над наркотиками в частині контролю й за обігом психотропних речовин; запровадила заходи контролю над психотропними речовинами (зокрема депресантів, стимуляторів, пертурбантів тощо) у сфері їх виробництва, споживання та використання з комерційною метою, практики лікування препаратами на основі даних речовин, визначено та закріплено відповідальність за порушення встановленого порядку обігу психотропних речовин, що мало бути відображено в національній системі нормативно-правових актів та практиці [105, с.209-243].

Надалі у 1988 році була прийнята Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин [268], у якій було закріплено низку нових понять, оновлено норми та вимоги до міжнародного контролю над наркотиками, запроваджено систему заходів протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, деталізовано вимоги контролю за перевезенням, транзитом наркотиків різними видами транспорту. Особливо важливо з точки зору правового підходу, що дана Конвенція досить багато уваги приділяє питанням відповідальності, у першу чергу кримінальної, за діяння у сфері незаконного виробництва та розповсюдження наркотичних і психотропних речовин, порядок проведення низки слідчих та оперативних дій, збору та фіксації доказової бази, а також збереження зазначених речовин як доказів, вимоги до

правоохоронців (та інших спеціалістів), які в національній системі наділені правом виявлення, розкриття правопорушень та притягнення до відповідальності винних осіб. Значна увага приділена також запобіжним заходам зі скорочення зловживання наркотиками і психотропними речовинами [268].

У 1998 р. була скликана спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН, присвячена спільній боротьбі зі світовою проблемою наркотиків, на якій були ухвалені Політична декларація і Декларація про керівні принципи скорочення попиту на наркотики [27, с.104].

Загалом розроблення останніх конвенцій стало етапною подією на шляху становлення принципів і норм міжнародного права, покладених в основу сучасної міжнародної співпраці держав у боротьбі проти незаконного обігу наркотиків. Підвалинами цих багатосторонніх міжнародних договорів слугували такі принципи взаємодії держав, як універсальна юрисдикція, зобов'язання держав-учасниць або видати правопорушника, або переслідувати його в кримінально-процесуальному порядку, взаємний обмін відповідною інформацією.

На основі вищенаведених міжнародних актах відбувається також, серед іншого, поділ наркотиків та прекурсорів на групи залежно від ступеня шкідливості таких речовин, а також ролі та значення сировини для використання в медичних цілях [260, с.5]. Відповідно саме на основі таких критеріїв відбувається визначення суворості заходів контролю над відповідними наркотичними засобами та психотропними речовинами і суворість покарання за порушення встановленого режиму контролю.

Доречно зауважити, що попри все, вказані міжнародні договори не містять нормативного визначення поняття «законного обігу», яким автором дослідження пропонується розуміти як специфічний вид економічної активності, що містить їх вироблення, розподілення, застосування та торгівлю ними з медичними й науковими цілями.

Отже, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це небезпечні для здоров'я громадян, а також економіки, національної та публічної безпеки протиправні діяння, пов'язані з культивуванням рослин, які містять наркотичні речовини, виробленням, розподіленням, торгівлею, застосуванням, переміщенням на території України та за її межі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Принагідно слід зауважити, що вивчення міжнародно-правових норм дає підстави визначити, що сьогодні наявна тенденція до запровадження міжнародною спільнотою більш жорстких, але при цьому дієвих заходів для протидії та подолання наркоманії: встановлено міжнародний контроль за легальним використанням наркотичних засобів, при цьому постійно підвищується рівень контролю за їх незаконним обігом. На національну політику окремих держав у цій сфері впливають описані в цьому підрозділі угоди. Оскільки незаконний обіг наркотиків є міжнародною проблемою, сучасна міжнародна політика також ураховує широкі інтеграційні процеси, відкритість кордонів та нівелювання ідеологічних відмінностей, необхідність взаємодії окремих держав та міжнародного співробітництва для боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів.

Одним із дієвих та ефективних способів пошуку шляхів вдосконалення чинного вітчизняного законодавства та національної практики є проведення компаративістського дослідження з метою дослідження та аналізу досвіду зарубіжних країн в подібній сфері урегулювання суспільних відносин. Такий спосіб дає можливість відразу побачити порівняння результатів апробації тієї чи іншої практики, у нашому випадку, запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Для досягнення окресленого завдання пропонується звернутися до аналізу кримінального законодавства країн пострадянського простору, європейського континенту та окремих країн прецедентного типу права. Основними аспектами порівняння пропонується обрати склад

кримінального правопорушення, наявність норми заборони, розмір та вид покарання, кваліфікуючі ознаки за наявності.

Проведення компаративного аналізу в умовах глобалізації, зрощення світових економік, загальної інформатизації це цілком зрозуміло. Слід, звісно, зауважити: порівняння проводиться не заради самого порівняння, не заради компіляції. Пізнання успіху та поразок зарубіжного досвіду, у свою чергу, дає можливість визначити ступінь якості і вітчизняного законодавства також, з метою пошуку способів вдосконалення та підвищення рівня ефективності.

У першу чергу, пропонується розглянути досвід кримінально-правової заборони явища наркопритонів в країнах пострадянського простору, через схожість нормативно-правової основи та джерельної бази.

Наприклад, Кримінальний кодекс Азербайджану передбачає кримінальну заборону діяння у вигляді організації та утримання наркопритону, а також систематичного надання власних (чи на праві користування) приміщень для вживання наркотичних речовин (психотропних речовин тощо). Покарання за такі дії передбачено у вигляді позбавлення волі на строк до чотирьох років. Особливо варто звернути увагу на те, що законодавець цієї країни передбачає також окремо кримінальну відповідальність за вчинення подібних дій при обтяжуючих обставинах, а саме вчинення повторно, у складі групи осіб за попередньою змовою чи організованою групою з, відповідно, суворішим розміром покарання - від трьох до восьми років позбавлення волі [118].

Білоруський законодавець криміналізує діяння у вигляді надання приміщень для виготовлення, перероблення та/або споживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або інших одурманюючих речовин. Примітно, що за таке діяння встановлено виключно ізоляційні види покарання, як-то арешт або обмеження волі на строк від двох до п'яти років. Слід зауважити, що КК Республіки Білорусь в одній нормі – ст. 332 – визначає заборону як організації місця розпусти, так і місця споживання

наркотичних засобів, що за своєю правовою суттю є різними (хоч і такими, що часто існують одночасно) суспільними відносинами в контексті їх об'єкта, правової природи. За такі діяння встановлено покарання у вигляді обмеження волі на строк від двох до п'яти років зі штрафом або позбавленням волі на строк від трьох до семи років зі штрафом) [127]. Окремо також слід зауважити, що згідно зі згаданою нормою предметом даного правопорушення вважається наркотичний засіб, психотропна речовина, прекурсор, аналог, а також одурманюючий засіб, що не характерно для інших аналізованих тут і в подальшому зарубіжних актів кримінального законодавства.

Кримінальний кодекс Вірменії як кримінально каране діяння з покаранням у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років передбачає організацію та/або утримання місця для споживання наркотиків [120].

Грузинський кримінальний закон як кримінальне правопорушення закріплює діяння у вигляді двох складів: основного складу - надання житла або інших приміщень для незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; кваліфікованого складу - обладнання та утримання спеціальних приміщень для споживання наркотичних засобів. Покарання за вчинення основного складу передбачено у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років, за вчинення кваліфікованого - від трьох до шести років позбавлення волі. Водночас діє додатковий припис щодо застосування покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років, якщо попередньо визначені діяння було вчинено за наявності обтяжуючих обставин [121].

КК Естонії передбачає кримінальну відповідальність за одноразове надання приміщення для споживання наркотичних засобів, психотропних речовин з покаранням у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років (ст. 251). Особливістю даної норми є те, що законодавець в один ряд з використанням приміщення як наркопритону, визначає караність використання такого приміщення в цілях проведення незаконних азартних

ігор та/або заняття проституцією [122].

Казахський законодавець при формулюванні дефініції кримінальної заборони наркоритонів окремо вказує протиправність організації та утримання приміщень з такою метою, окремо – надання приміщень для споживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, при чому покарання визначається одне для всіх перерахованих дій – позбавлення волі строком від трьох до семи років. Однак особливістю є встановлення поряд із позбавленням волі обов'язкової конфіскації майна [123].

На відміну від попередньо розглянутих актів кримінального законодавства зарубіжних країн, КК Киргизстану передбачає не лише ізоляційні види покарання за вчинення діянь у вигляді організації, утримання місць споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин, надання приміщення для тих самих цілей, що спричиняє застосування до винної особи виправних робіт, або штрафу, або позбавлення волі на строк від двох років шести місяців. Якщо зазначене діяння було вчинено за умов наявності кваліфікованих обставин, тобто у складі групи осіб, то такій особі може бути призначено покарання у вигляді штрафу або позбавленням волі від двох років шести місяців до п'яти років [124]. Також окремо закріплюється нормативне визначення наркопритону крізь вказівку на пристосованість певного приміщення для визначених цілей, а саме систематичного або епізодичного незаконного виробництва, готування або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їхніх аналогів. Законодавець надає навіть перелік таких приміщень: будинок, квартира, гараж, сарай, горище, підвал, передбачувано залишаючи його невичерпним.

Кримінальний закон Латвії досить лаконічно без зайвого змістовного навантаження передбачає коротку заборону надання приміщення для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин, за вчинення чого встановлено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років [125].

Також стисло й лаконічно відображають протиправність наркопритонів

КК Молдови [126] та КК Туркменістану [130], установлюючи покарання у вигляді позбавлення волі за організацію або утримання приміщення для споживання наркотиків іншими особами.

За вчинення досліджуваного кримінального правопорушення покарання у вигляді позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років передбачає КК Таджикистану (ст. 205) [128].

Нетиповий підхід до трактування діяння по утворенню наркопритону використано у кримінальному законодавстві Узбекистану, де до поняття такого діяння включено дії як з організації й утримання місця для споживання наркотичних, психотропних та подібних речовин, так і продаж чи розповсюдження таких засобів. Зазвичай, законодавство країн пострадянського простору містять окрему самостійну заборону розповсюдження наркотиків. Окрім того, відповідно до ст. 273 КК Узбекистану покарання за вчинення вищевказаних дій становить позбавлення волі на строк від десяти до 15 років [131], що є найсуворішим покаранням за подібне діяння серед країн, законодавство яких було піддано аналізу в рамках цього дослідження.

В одній із публікацій, присвяченій проблематиці цього дослідження, нами вказувалося, що «ознака пристосованості приміщення для наркоспоживання здебільшого має штучний характер. Як правило, такі приміщення не зазнають фундаментальних перетворень, які мали б відносно постійний характер. Найчастіше необхідні пристосування приміщення здійснюються особами безпосередньо перед споживанням наркотиків, а після такого майже негайно усуваються. Важливим аспектом аналізованого визначення є періодичність чи епізодичність використання приміщення із вказаною метою, адже приміщення, яке використовується для споживання наркотичних засобів лише від випадку до випадку, навряд чи варто оцінювати як притон» [98, с. 27].

Для порівняння, чинна на сьогодні ст. 317 КК України містить кримінальну заборону наркопритонів, поділяючи діяння на простий

(організацію або утримання місць для незаконного споживання утримання місць для незаконного споживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою) склад з покаранням у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років та кваліфікований (повторно, із корисливих мотивів, групою осіб, із залученням неповнолітніх), за що вітчизняним законодавцем передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна [132].

Отже, здебільшого кримінальне законодавство країн пострадянського простору містить окрему кримінально-правову норму, яка встановлює досить суворе покарання (переважно позбавлення волі до трьох-п'яти років, окрім Узбекистану, де цей строк становить від 10 до 15 років) за надання приміщення для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин без встановлення окремих кваліфікуючих ознак.

Надалі доцільно звернутися до практики європейських демократичних країн. Як показує ознайомлення із законодавством деяких європейських держав, наркопритони відомі практично в усіх країнах і практично в усіх із них державна влада прагне, за допомогою кримінально-правових заходів, протидіяти їхній появі та діяльності.

Наприклад, Кримінальний кодекс Болгарії (ст. 354 б) містить пряму заборону криміналізації організації вживання наркотичних речовин без вказівки на місце вчинення таких дій, однак вказує на систематичність таких дій, під чим прийнято розуміти два та більше рази [118].

Німецький законодавець встановлює кримінальну відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів у кримінальному кодексі, а відповідальність за надання приміщення для їх уживання міститься в Законі про обіг наркотичних засобів від 28.07.1981 року, де також передбачено кримінальне покарання за такі дії у вигляді позбавлення волі на строк до 5-ти років із застосуванням штрафу [266].

Оригінальний підхід демонструє законодавець Великої Британії, який у ст. 8 Закону про неправомірне використання наркотиків установлює відповідальність особи, яка мешкає в приміщенні або управителя приміщення за надання або допущення споживання наркотиків [265]. Під контрольованим приміщенням слід розуміти квартиру, будинок, хостел, нічний клуб тощо. При цьому слід зауважити, що згідно з британським підходом особа несе відповідальність не тільки за активно виражену згоду на використання приміщення з метою наркоспоживання, але й за невжиття заходів для запобігання такому в разі виявлення.

Основним нормативним актом в Італії, що регулює боротьбу з наркобізнесом, є Закон про наркотичні та психотропні речовини, лікування та реабілітацію токсикоманів. У законодавстві Італії встановлено кримінальну відповідальність за незаконне виробництво наркотичних речовин і за організоване незаконне виробництво наркотичних речовин. Поняття «наркопритон» у законодавстві Італії не згадується [67].

Стаття 222-34 КК Франції передбачає відповідальність за керівництво угрупованням або організацію угруповання, що має на меті виробництво, виготовлення, ввезення, вивезення, транспортування, зберігання, пропонування, передачу, придбання або незаконне вживання наркотиків. Багато із зазначених у диспозиції дій можна розцінювати як організацію та керівництво притоном [133].

У ст. 404 КК Туреччини встановлюється, що особи, які утриманням наркопритонів або іншим чином сприяють споживанню наркотичних речовин, надають наркотичні речовини особам, які не досягли вісімнадцятирічного віку, психічно хворим або наркоманам, засуджуються до тюремного ув'язнення на строк від чотирьох до десяти років та грошового штрафу в розмірі 50 тисяч лір за кожен грам наркотичних речовин [129].

Звід законів США у § 856 встановлює відповідальність за постійне або тимчасове відкриття, орендування, здавання в оренду, використання, обслуговування приміщення з метою виробництва, розповсюдження або

споживання контрольованих речовин. Крім того встановлюється відповідальність за управління та контроль над приміщенням із метою одержання матеріальної вигоди від здавання в оренду чи орендування такого житлового приміщення або без такої для незаконного виробництва, розповсюдження чи споживання контрольованої речовини. Найсуворіше покарання за подібні діяння для фізичних осіб - позбавлення волі на строк до 20 років зі штрафом до 500 тис. дол., а для юридичних осіб - до 2 млн. дол. [87].

Аналогічні положення містить більшість кодексів штатів. Так, наприклад, відповідно до § 5.64.402 Зводу законів штату Арканзас є кримінальним кодексом класу «D» надання будь-якого приміщення для споживання заборонених законом речовин. Заслуговує на увагу реалізована в даному штаті модель диференціації відповідальності: діяння буде визнано злочином класу «B», якщо відповідне приміщення було розташоване ближче, ніж за 1 000 футів від так званих зон, вільних від наркотиків, - освітнього закладу (школи, коледжу, університету), міського парку тощо [88].

Слід зауважити, що згідно зі сформованою практикою американських судів особа може підлягати відповідальності за надання приміщення для споживання наркотичних засобів лише в тому разі, якщо це мало тривалий (системний) характер. Так, наприклад, у рішенні у справі «People v. Horn» (1960 рік) суд спеціально наголосив, що згідно із законом мета використання приміщення для розповсюдження наркотиків або їх споживання передбачає, що такі дії повинні мати порівняно тривалий характер, одного акту такого надання для притягнення до кримінальної відповідальності недостатньо [259].

У публіцистичній літературі часто констатується хибне переконання: якщо проституцію та наркоманію легалізувати, то всі займатимуться лише цим. Проте вивчення зарубіжного досвіду свідчить про інше. Зокрема статистичні відомості переконують, що в Нідерландах відсоток наркоманів є нижчим, ніж у сусідніх Бельгії, Німеччині та Франції. Слід додати, що ці

статистичні відомості є більш реальними, ніж в Україні, тому що рівень латентності злочинності у Нідерландах є значно нижчим. Тут немає потреби множити кількість зареєстрованих злочинів на певний коефіцієнт для отримання реальної цифри. У Нідерландах реалізується високобюджетна державна програма для допомоги особам, які залежать від «важких» наркотиків. Для осіб, зареєстрованих як наркомани, такі препарати видають безоплатно, аби вони не вчиняли злочинів задля їх одержання. При цьому такі особи можуть проходити курс лікування. У разі їхньої відмови держава підтримує їх, таким чином забезпечуючи спокій інших членів суспільства [162].

Звернення до вивчення зарубіжного досвіду, серед іншого, настановує на висвітлення окремих організаційних заходів у сфері протидії поширенню наркоманії, зокрема й за рахунок запобігання такому явищу як наркопритон. Показовою практикою може бути підхід Іспанії, де в структурі центрального правоохоронного виконавчого органу створено окремий Департамент по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з використанням високих технологій, діяльність якого першочергово націлена на запобігання кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотиків із використанням сучасних інформаційних технологій. Окрім того, в Іспанії постійно створюються та реалізуються певні програмні документи, плани дій у сфері боротьби з поширенням наркотиків на своїй території, контролю виробництва та використання у господарській, зокрема фармацевтичній галузі, медицині, лікуванні тощо [89, с. 59-69].

Ураховуючи отримані результати, можемо зробити такі висновки в частині зарубіжного досвіду запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, зокрема з урахуванням попередніх робіт автора:

- низка кримінальних законів зарубіжних країн, насамперед Центральної Азії та Південного Кавказу (Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Грузія)

містять пряму заборону діяння у вигляді організації, утримання та надання приміщення для споживання наркотичних, психотропних речовин, прекурсорів, аналогів, а в окремих випадках й «інших одурманюючих речовин»;

- вітчизняний законодавець вирішує питання кримінальної відповідальності за організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин аналогічним шляхом, установлюючи безальтернативну санкції по відношенню до видів покарання, що з урахуванням практики реалізації санкції демонструє неефективність підходу та навіть призводить до неможливості реалізації мети покарання в частині застосування санкції ст. 317 КК України в чинній редакції;

- український законодавець у досліджуваній нормі використовує термін «місце», а не «приміщення» як більшість країн, чий досвід було проаналізовано. Такий підхід може бути визнаний як більш вдалий за рахунок формування певної абстрактності трактування, що надає змогу до цієї категорії віднести різні види житла, приміщення тощо, без звуження та вичерпного переліку, оскільки обмежувальне тлумачення створює загрозу не відповідності обстановки при використанні місць, які не відповідають його ознакам [98, с. 28];

- практика європейських країн більше орієнтована на запобігання та протидію, ніж покарання за вже вчинені кримінально карані дії, що може бути визнано більш раціональним й ефективним рішенням та може бути успішно адаптовано для реалізації в рамках національної практики.

Загалом визначено чотири основні підходи до встановлення відповідальності за організацію та утримання наркоритону:

- передбачена кримінальна відповідальність лише за організацію та утримання таких місць (Таджикистан, Узбекистан, Вірменія);

- кримінальна відповідальність не лише за організацію й утримання наркопритонів, але й за систематичне надання приміщень для наркоспоживання (Туркменістан, Казахстан, Киргизстан, Молдова);

- встановлено кримінальну відповідальність за організацію й утримання таких місць, надання приміщень для наркопритонів, а також закріплено підвищену відповідальність за вчинення вказаних дій за наявності обставин, які обтяжують провину (Грузія, Україна, Білорусь);

- не виділено окремо кримінальної відповідальності за організацію або утримання наркопритонів (Італія, Нідерланди).

Висновки до розділу 1

На сучасному етапі становлення кримінально-правової та кримінологічної політики в Україні в частині запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин залишається актуальною ще досить значна кількість питань.

З урахуванням проведеного компаративістського екскурсу до практики зарубіжних країн із метою підвищення ефективності запобігання поширенню наркопритонів на території України, уявляється за необхідне дати чітке законодавче визначення поняття наркоритону, удосконалити санкцію за рахунок розширення переліку покарань, визначення рекомендацій у частині формування уніфікованого підходу призначення покарання, запровадження новітніх технологій у сфері протидії та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень досліджуваного виду.

Чинний КК України містить статтю 317, згідно з якою кримінально караною є організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надання приміщення з цією метою, за вчинення чого передбачено покарання у вигляді позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років (наркопритон). Для того, щоб місце вважалось притоном у кримінально-правовому значенні воно має використовуватися із вказаною кримінально-протиправною метою систематично. Разове використання

приміщення з передбаченою законом кримінально-протиправною метою не створює підстав для відповідальності за притонуотримання.

Як уявляється в результаті аналізу офіційної статистики кримінально каране діяння, передбачене ст. 317 КК України, є досить поширеним на теренах України. Особливість даного діяння полягає також в тому, що завдає шкоди значному колу суспільних відносин. Небезпека наркопритонів добре відома, оскільки, забезпечуючи сприятливі умови для споживання наркотиків, вони закономірно збільшують кількість наркозалежних у районі свого місцезнаходження, є розсадниками інфекційних захворювань, зручними місцями для наркозбуту та осередками маргінального контингенту. Негативні наслідки виникають також і для осіб, які проживають поряд з наркопритоном через постійні порушення публічного порядку, антисанітарію та інші супутні негативні явища існування місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Це пояснює актуальність наукового дослідження зазначеної проблематики з метою розроблення системи заходів ефективного запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

З метою пошуку найбільш ефективних та раціональних заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин проводиться аналіз міжнародно-правових стандартів у сфері боротьби з наркозлочинністю та наркоманією в цілому, а також компаративістське дослідження зарубіжного досвіду встановлення кримінальної заборони даного діяння.

РОЗДІЛ 2.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

2.1. Кількісні та якісні показники організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Функціонування дієвої системи заходів, спрямованої на запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, неможливе без з'ясування змісту кримінологічної характеристики таких кримінальних правопорушень.

Схиляємося до думки, що саме кримінологічна характеристика найбільш повно й змістовно враховує типові відомості про особу злочинця та потерпілого, механізм формування та реалізації протиправної поведінки з позиції організації запобігання посяганням зазначеного виду, установлення та викриття винних осіб, особливості поширення кримінально-протиправних практик на певній території тощо. Саме тому вивчення кримінологічної характеристики організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є обов'язковою передумовою розроблення питання запобігання такому виду кримінально караного посягання. Для початку варто визначитися зі змістом поняття «кримінологічна характеристика», яке й по теперішній час у науковій літературі не має уніфікованого визначення.

Так, на думку В.В. Василевича дане поняття представляє собою «стійкі відомості про рівень, структуру, динаміку й географію злочинних явищ, повні й точні знання про нього для ефективної й науково обґрунтованої протидії конкретним кримінальним правопорушенням» [26, с. 83].

Подібної думки дотримується А.В. Старушкевич, указуючи, що кримінологічна характеристика – «це систематизована інформація, які містить дані щодо динаміки кримінальних правопорушень, які мають значення для встановлення їхніх причин і умов, а також задля прийняттю заходів щодо їх усунення» [222, с. 82-84]. У той же час В.С. Батиргареева кримінологічну характеристику визначає як «кількісно-якісні показники, істотні риси та властивості особистості злочинця й потерпілого від кримінального правопорушення, а також причини та умови злочинних проявів» [17, с. 8]. І, навпаки, С.Ю. Лушкевич до змісту кримінологічної характеристики відносить «не лише кількісно-якісні показники (рівень, структуру та динаміку) окремого різновиду злочинів, але й рівень його латентності» [149, с. 174-180].

У науковій літературі знаходимо низку інших, досить лаконічних визначень кримінологічної характеристики:

- «сукупність статистичних показників рівня, структури, динаміки злочинності, а також інформації щодо осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення» [22, с. 147];

- «розкриття кількісних і якісних її ознак (стан, структура, динаміка, характер)» [69, с. 183];

- «інформація про детермінанти посягань певного виду, мотиви та ситуацію вчинення кримінального правопорушення» [81, с. 5-16];

- «маса статистичних показників, які відображають дані щодо показників злочинності та особистості особи злочинця з відображенням ступеня суспільної небезпеки без урахування детермінант» [227, с. 248].

Отже, кримінологічна характеристика складається з кількісно-якісних показників цих кримінальних правопорушень (структура, динаміка, питома вага в загальній структурі злочинності, географія, рівень латентності, тенденції розвитку, суспільна небезпека й наслідки); причини й умови їх учинення; відомості, що характеризують особу злочинця та потерпілого;

типові способи, предмет, місце, час, мотивація та інші обставини вчинення цих посягань; заходи запобігання тощо.

Таким чином, можемо дійти висновку, що в основі кримінологічної характеристики знаходиться інформація про саме суспільно небезпечне діяння, суб'єкт його вчинення та детермінанти. Така інформація має бути детально вивчена, за результатами чого може бути розроблена система планування та заходи запобігання щодо конкретних видів злочинності, зокрема організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Як слушно зауважується в кримінологічній літературі, «кримінологічна характеристика є початковим етапом процесу розроблення й реалізації заходів щодо запобігання кримінальним правопорушенням. Тобто можна стверджувати, що кримінологічна характеристика, з одного боку, а розроблення й реалізація профілактичних заходів – з іншого, є цілісним комплексом із запобігання кримінально караним діянням» [5, с. 10; 80].

Кримінологічна характеристика організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є вихідним етапом у процесі здійснення запобіжної діяльності, яка дозволяє її оптимізувати й удосконалити. У цьому випадку кримінологічна характеристика, будучи складовою частиною системи запобігання, містить статистично значущу інформацію, необхідну для розроблення й реалізації конкретних заходів загальносоціального, спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання.

У межах нашого дослідження кримінологічний аналіз організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин пропонується провести шляхом його кількісного та якісного вимірювання, зокрема через виявлення таких основних статистичних показників, як: рівень, коефіцієнти, динаміка, структура, територіальна поширеність або географія, топографія.

Розглянемо групу показників, які в кримінологічній науці прийнято називати кількісними, а саме: показники про стан (обсяг) наркопритонів, що відбивають сукупність усіх параметрів, які розкривають його рівень, коефіцієнти та динаміку. Такі відомості виражають числові параметри організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин у певній територіально-просторовій системі, їх основні елементи та зміни у динаміці.

Під рівнем організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин вважаємо «абсолютне число злочинів та осіб, які їх учинили, за певний період часу і на певній території чи в певному регіоні або державі» [140, с. 37; 68, с. 110; 142, с. 82].

Оцінювання рівня вчинення правопорушень у відносних величинах надасть можливість порівнювати її рівні між собою у двох чи більше різних містах або регіонах чи в одному й тому ж місті або регіоні, проте за проміжки часу, які можна визначити як відносно тривалі. Науковці виділяють «коефіцієнт інтенсивності злочинності, який дає змогу судити про те, як злочинність впливає на населення країни чи певного міста, та коефіцієнт злочинної активності населення, який дозволяє оцінити ступінь його злочинної активності» [2, с. 312-313].

Організація або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин як суспільно небезпечне явище матеріального світу перебуває в постійному русі і зміні, у зв'язку із цим із метою отримання достовірних даних щодо цього необхідно використовувати таку кримінологічну категорію, як динаміка злочинності. Цей показник «відображає зміни в стані, структурі, характері, географії злочинності (кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України), які відбувалися протягом певного періоду, тобто в часі» [143, с. 58].

Важливими показниками, що характеризують внутрішню структуру сукупності облікованих випадків утворення наркопритонів та осіб, які їх організували чи утримували, є якісні показники. До них належить

«структура, характер, ціна та географія (територіально-просторова поширеність) організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» [143, с. 57-59; с. 56-64].

У кримінологічній літературі під структурою злочинності варто розуміти «групування кримінальних правопорушень та осіб, які їх учинили за певними якісними ознаками для встановлення найбільш характерних рис із метою подальшого виявлення і вивчення взаємозв'язків між структурними підрозділами» [139, с. 58-59].

Основним параметром структури злочинності є питома вага, яка «відображає відсоткове співвідношення кількості облікованих злочинів певної групи або виду (у нашому випадку – організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів) до загальної кількості облікованих злочинів» [139, с. 58].

Під характером злочинності слід розуміти кримінологічний показник, що вказує на найпоширеніші кримінальні правопорушення у структурі злочинності, а також на типову характеристику осіб, які їх скоїли. Можна стверджувати, що «характер злочинності – це один із проявів її структури; з'ясування характеру злочинності – результат аналізу її структури» [231, с. 366].

Ціна злочинності відображає «фізичну, майнову, моральну та інші види шкоди від вчиненого виду кримінального правопорушення» [93, с. 69-70], зокрема організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Визначаючи рівень кримінальних правопорушень, які передбачені ст. 317 КК України, варто враховувати кількість зареєстрованих випадків учинення кримінальних правопорушень, кількість кримінальних правопорушень, за якими винесено обвинувальні вироки, засуджено осіб, результати вивчення кримінальних проваджень та рівень їх латентності.

Офіційні статистичні дані завжди не враховують певний відсоток учинених кримінальних правопорушень в силу їх латентності, що, у свою чергу, визначається як сукупність кримінальних правопорушень, які з тих чи інших причин не були відображенні в офіційній статистичній звітності.

Як зауважує Ю.Ф. Іванов, «суспільна небезпека даного виду злочинності (латентної) проявляється в декількох аспектах, по-перше, дане явище спотворює реальні показники злочинності, що прямо впливає на ступінь достовірності, а відтак і на прогнози, розроблення пропозицій та заходів із запобігання та профілактики кримінальних правопорушень, змінює реальні цифри завданих збитків, відповідно впливає на хибне розуміння стану, рівня, динаміки злочинності тощо» [92, с. 65-66].

Слід зауважити, що кримінологи, зазвичай, виокремлюють три рівні латентності кримінальних правопорушень:

- «природний: охоплює випадки реального вчинення кримінального правопорушення, яке не стало відомим правоохоронним органам;
- штучний: включає в себе відомі кримінальні правопорушення, які з різних причин не поставлені на правоохоронні обліки;
- пограничний має місце тоді, коли факт учинення кримінального правопорушення не усвідомлено потерпілим (наприклад, домашнє насильство)» [141, с. 24].

Уявляється, що здебільшого організація або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин характеризується природною та штучною латентністю. При цьому рівень латентності досліджуваного кримінального правопорушення зазвичай високий, чому сприяє низка факторів: небажання псевдопотерпілих повідомляти про вчинення кримінального правопорушення, оскільки вони є його співучасниками або причетними до вчинення кримінального правопорушення особами; зацікавлені у наявності місця для нерідко причетні до вчинення злочинів у вигляді систематичного виготовлення та вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів).

Отже, сукупність достовірних відомостей за згаданими показниками дадуть комплексне уявлення про кримінологічні параметри організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин у порівнянні із загальнодержавними та регіональними даними.

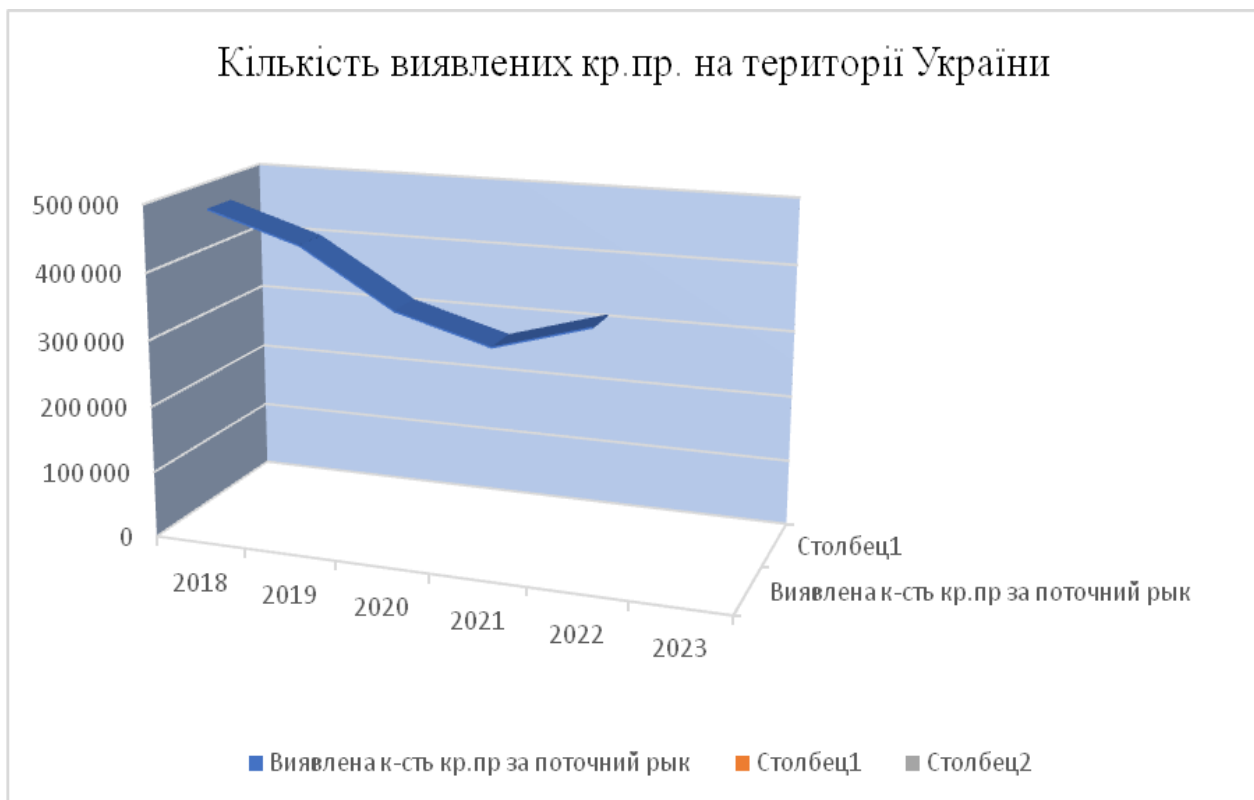
Зростання наркозлочинності, спричинене поширенням наркоманії в Україні, стало однією з найбільших суспільних проблем. Несвоєчасне вирішення її спричиняє шкоду здоров'ю людини, негативно впливає на соціальну сферу, а тому становить загрозу національній безпеці.

Варто звернутися до офіційних статистичних даних правоохоронних органів [169] з метою проаналізувати окремі кримінологічні показники кримінального правопорушення у вигляді організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Аналіз кримінально-правової статистики свідчить про те, що за останні 6 років відбулося переформатування структури злочинності. Одним із домінуючих видів кримінальних правопорушень виявилися наркозлочини. Їх питома у загальній структурі кримінальних правопорушень зростає з 5,5% у 2018 році до майже 10% у 2024 році. Трансформаційні процеси особливо помітними відбулися з початком повномасштабного російського військового вторгнення - з 2022 року. Так, якщо у 2018 році із 487 133 загальної кількості виявлених кримінальних правопорушень вчинялося 27 007 фактів у сфері незаконного наркообігу, що складало 5,5% від загальної структури злочинності. У 2019 році з 444 130 виявлених кримінальних правопорушень, правопорушення по лінії БНОН становили 28774 випадки (або 6,5%). У 2020 році аналогічні показники розподілялися наступним чином: – з 360622 всіх кримінальних правопорушень наркозлочини складала 28 204 (7,8%), схожі тенденції простежувалися і у 2021 році – 29587 наркозлочинів з 321443 усіх кримінальних правопорушень. То з 2022 року спостерігається не лише істотне зростання загальної кількості кримінальних правопорушень по лінії БНОН, а і зростання їх частки у загальній структурі кримінальних правопорушень. Так загальна кількість всієї кримінальної правопорушності

зросла з 321 443 у 2021 році до 362 636 у 2022 році. А наркозлочинність збільшилася за аналогічний період з 29 587 до 34 398 кримінально-караних діянь. Тобто в умовах війни відбулося зростання наркозлочинності на +14%. А з часів відносно стабільного 2018 року таке зростання лише у 2022 році відбулося на +22% (більш детально ці питання висвітлені у відповідних наших тематичних публікаціях. Курсив - наш)[100, с.235-242]. Див.Табл.1-3

Табл.1

Військова агресія РФ призвела до величезних руйнувань соціальних та промислових об'єктів, тисяч і тисяч жертв серед цивільного населення та військових, з'явилися складнощі у правозастосовній діяльності. Безумовно, наслідком цього стало зниження ефективності правоохоронної діяльності. Наслідком цього виявилось подальше погіршення ситуації у сфері злочинного наркообігу у наступні роки. Так, у 2023 році відбулося не лише істотне збільшення вчинених кримінальних правопорушень, а і помітно зросла кількість правопорушень по лінії злочинного наркообігу. Протягом 2023 року загальний рівень злочинності збільшився до 475595 виявлених фактів, у 2024 році – до 492 479 кримінальних правопорушень. А по лінії БНОН відбулося зростання, відповідно, у 2023 році – до 39 124, а у 2024 році

– до 48 233 фактів. Питома вага цих протиправних дій зросла до 10%. Тобто, характерною особливістю воєнного стану виявилися не лише загальне зростання злочинності, а й збільшення кількості вчинюваних наркотичних злочинів, а також зростання їх долі у загальній сукупності кримінальних правопорушень. Відповідні тенденції та динаміка нами продемонстровані у наведених графіках та діаграмах (Табл. 1, Табл. 2, Табл.3). Що свідчить про суттєві відмінності у динаміці наркозлочинів у бік негативних тенденцій до зростання цього виду правопорушень.

Табл.2

Табл.3

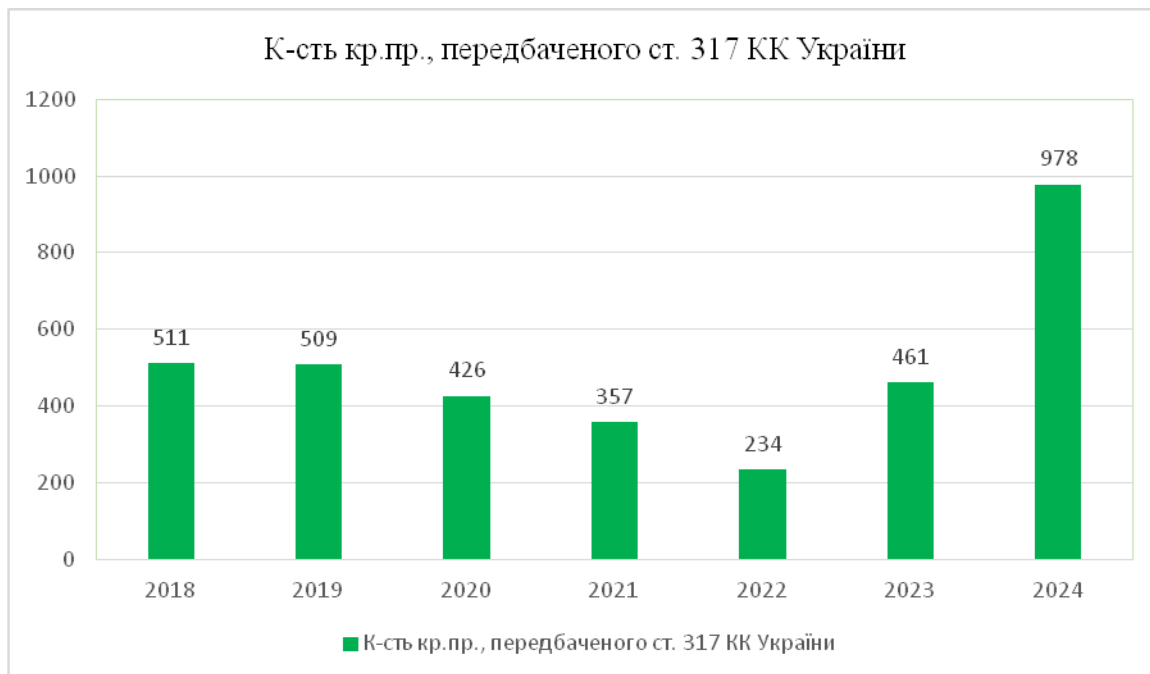
Також слід відмітити, що структурними особливостями та відмінностями незаконного обігу наркотиків за 2020 – 2024 роки виявився той факт, що у воєнний період відбулося не лише зростання злочинності, а і внутрішня перебудова наркозлочинності. Так, якщо протягом 2010-2018 років у структурі наркозлочинності стабільно домінували кримінальні правопорушення, передбачені ст.309 КК України (1 місце), ст.307 КК України (2 місце), ст.310 КК України (3 місце), тоді, як інші види кримінальних правопорушень мали меншу кількість і питому вагу, а кримінальні правопорушення за ст.317 КК України обіймали 6-7 сходинки антирейтингу, то з 2022 по 2024 роки вони стабільно перемістилися на 5-4 сходинки. А їх щорічна кількість поступово зростала у 1,5-2 рази. Якщо у 2020 році загальна кількість всіх учинених кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків становила 28204 випадки, то у 2024 р. – 48233 (тобто, зростання відбулося майже у 2 рази); за ст.307 КК у 2020 р. їх було вчинено 8507, то у 2024 р. – 17601 випадки; за ст.309 КК у 2020 р. – 15874, то у 2024 р. – 20627 (+25%); у той же час, впродовж 2020-2021 рр. кримінальних правопорушень за ст.317 КК вчинялося не більше 426 випадків, тоді, як у 2022-2024 рр. їх кількість сягнула понад 978 злочини щорічно, що вказує на перевищення виявлених «притонів» у 2 рази більше ніж у довоєнні роки (*більш детально ці питання висвітлені у відповідних наших тематичних публікаціях. Курсив - наш*)[100, с.235-242].

Важливим показником ефективності діяльності правоохоронних органів традиційно вважається співвідношення кількості виявлених правопорушень до чисельності притягнутих до відповідальності осіб. Правопорушність у сфері боротьби з незаконним наркообігом, на практиці, як правило характеризується пропорційним співвідношенням кількості виявлених кримінальних правопорушень до кількості затриманих за це правопорушників, за окремими випадками відхилень, пов'язаних з тим, що одне правопорушення можуть вчинити декілька осіб, так само, й як один злочинець до затримання вчиняє декілька злочинних дій. Аналіз кількості

правопорушень за ст.317 КК та чисельності затриманих осіб, яким було офіційно висунуто підозру за вчинення цих антисуспільних дій у динаміці, дозволяє проаналізувати динамічні зміни самих правопорушень, а також рівень їх розкриття та кримінальне переслідування винних осіб. Це дає можливість отримати данні щодо ефективності дії не лише самих правоохоронців, а й ефективність загальної та спеціальної превенції самої кримінально-правової норми, особливо під час дії воєнного стану) [100, с.235-242]. Так, основною тенденцією 2018-2024 р. було поступове зростання кількості вчинених кримінальних правопорушень за ознаками ст.317 ККУ, та збільшення рівня притягнутих до відповідальності осіб. Наприклад, якщо у 2018 році було виявлено 511 випадків організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, то лише 395 (77%) осіб отримали підозру у вчиненні кримінального правопорушення (далі ОУМПСН) (*більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наш*) [100, с.235-242]. У 2019 році з 509 виявлених фактів за ст.317 КК підозру було пред'явлено 396 особам. Аналогічні показники фіксувалися і протягом 2020-2021 років (2020 р. виявлено 426 кримінальних правопорушення, притягнуто до відповідальності – 366 (85%); у 2021 р. виявлено 357 правопорушення, пред'явлено підозру – 303; у 2022 р. виявлено 234 випадки, підозру пред'явлено 202 особам (86%)) У той же час у 2024 році було виявлено 978 кримінальних правопорушення за ст.317 КК України, а притягнуто до відповідальності 952 особи (97%) (*більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наш*) [100, с.235-242]. Наведене вказує з одного боку на зростання кількості «притонів» в Україні; на їх прибутковість; підвищення кримінальної зацікавленості такою діяльністю злочинних елементів; застосування більш ефективних заходів із припинення такої діяльності. Тобто посилення поліцейського контролю за суспільними процесами, пов'язаними із комендантським часом, збільшенням перевірок за місцем проживання осіб, активізація заходів з призову та мобілізації виявили свою

ефективність у зростанні кількості притягнутих до відповідальності осіб за ст.317 КК %)(більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наш)[100, с.235-242] (Табл.4)

Табл.4

Кримінологічна небезпека кримінальних правопорушень, передбачених ст.317 КК України пов'язана, насамперед, з тим, що вони, по-перше, завдають шкоди здоров'ю великій кількості осіб; по-друге, сприяють функціонуванню ринку пропозиції і попиту на наркотики; по-третє, тісно пов'язані за збутом наркотичних засобів; і по-четверте, обумовлюють вчинення корисливих і корисливо-насильницьких, а також інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із добуванням засобів на придбання наркотиків. Крім цього наркопритони часто стають об'єднуючим ланцюгом між злочинними індустріями попиту та пропозиції наркотиків. Сприяють паразитичному способу життя осіб, які систематично задіяні у незаконному обігу наркотиків.

Що стосується географії та інтенсивності кримінальних правопорушень, передбачених ст.317 КК України, який традиційно розраховується на 100 тис. населення, то найвищим цей показник зафіксовано у Дніпропетровській

області (11,92), на другому місці опинилася Одеська область (10,81), Високі параметри також фіксується у Запорізькій (9,11), Миколаївській (9,07), Київській (8,7) та Черкаській (8,4) областях. У той же час західні регіони відмічаються меншими показниками інтенсивності цих злочинів: Львівська (6,4), Волинська (2,3), Івано-Франківська (2,1) Чернівецька (1,84). Така географія інтенсивності досліджуваного виду наркозлочинності схожа з географією інтенсивності і загальної злочинності.

Для практики виявлення та припинення кримінальних правопорушень важливим показником є місця вчинення цих кримінальних правопорушень. Аналіз вироків суду за ст.317 КК України дозволяє констатувати, що найчастіше вони реєструються у містах (89%), тоді, як у сільській місцевості їх виявляється не більше 11%. За даними аналізу вироків також встановлено, що найбільш популярними місцями вчинення дій, передбачених ст.317 КК України є власна квартира чи будинок – 48%; орендовані квартира чи будинок – 22%; дачний будинок – 9%; гараж – 8,5%; підвал – 5%; підсобне приміщення – 4; інше приміщення – 3,5 % (Додаток: зведена таблиця аналізу національної судової практики).

У науковій літературі та на практиці важлива увага приділяється визначенню ознак, які сигналізують про потенційні місця, де можуть вчинятися кримінальні правопорушення, передбачені ст.317 КК України. До таких маркерів, як правило, відносять наявність біля приміщень (чи поблизу них) специфічних запахів з ознаками наркотичних, або хімічних речовин; наявність використаних предметів медичного призначення (шприци, вата з ознаками крові, флакони або упаковки від медичних препаратів тощо); висока концентрація біля таких місць підозрілих осіб; часті відвідування таких місць у різний час доби особами з ознаками оп'яніння тощо [246, с.76-77]. Наявність однієї, або інших з перелічених ознак свідчить про підвищену вірогідність вчинення кримінальних дій, передбачених ст. 317 КК України. Наведена інформація має стати предметом підвищеної уваги працівників правоохоронних органів.

Вище представлена інформація заслуговує на увагу поряд із тим, що кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків, традиційно вважаються такими, що характеризуються *високим рівнем латентності*. В умовах воєнного стану це підсилюється й тим, що значна частина території нашої країни є окупованою, а, отже, й не доступною для правоохоронних органів і таким чином велика кількість таких злочинів, в тому числі і передбачених ст.317 КК України не знаходить свого відображення у офіційній статистиці. Крім того, сучасні наркозлочинці пристосовуються до реалій сьогодення, застосовуючи різноманітні засоби конспірації та приховування протиправної діяльності. Для досліджуваного виду злочинів остання ознака є найбільш характерною, оскільки по-перше, для правоохоронців завжди є важкодоступним проникнення до приміщень зловмисників; по-друге, специфіка досліджуваної кримінальної діяльності в силу зрозумілих обмежень завжди є прихованою діяльністю. Що й пояснює високий рівень латентності зазначених правопорушень. І велика їх частина залишається поза увагою правоохоронних органів. Попри це, на високий рівень латентності і зниженню ефективності застосування заходів кримінально-правового характеру негативно впливають складнощі у правозастосовній діяльності.

Аналіз даних щодо розгляду кримінальних проваджень вказує на те, що серед зареєстрованих кримінальних правопорушень у поточному році далеко не всі знаходять відповідне процесуальне рішення і завершуються вироком суду. Наприклад, лише у 2018 році з 395 кримінальних проваджень, за якими особа отримала підозру за ст.317 КК України лише 372 кримінальні провадження спрямовані до суду з обвинувальним актом. Без прийняття процесуального рішення у поточному році залишилося понад 130 кримінальних проваджень з ознакам наркопритону, що становить більше третини від облікованих [100, с.252-255] (Табл.5).

Показники кр.пр., передбаченого ст. 317 КК України за 2018 рік

Схожа ситуація спостерігалася і у 2019 році, де з 396 проваджень за фактами виявлених наркопритонів, лише 374 кримінальні провадження було направлено до суду з обвинувальним актом та 5 – із клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру. Серед них на кінець року 125 (або 31%) кримінальних проваджень за ст.317 КК залишилося без прийнятого процесуального рішення [100, с.252-255].

Табл.6

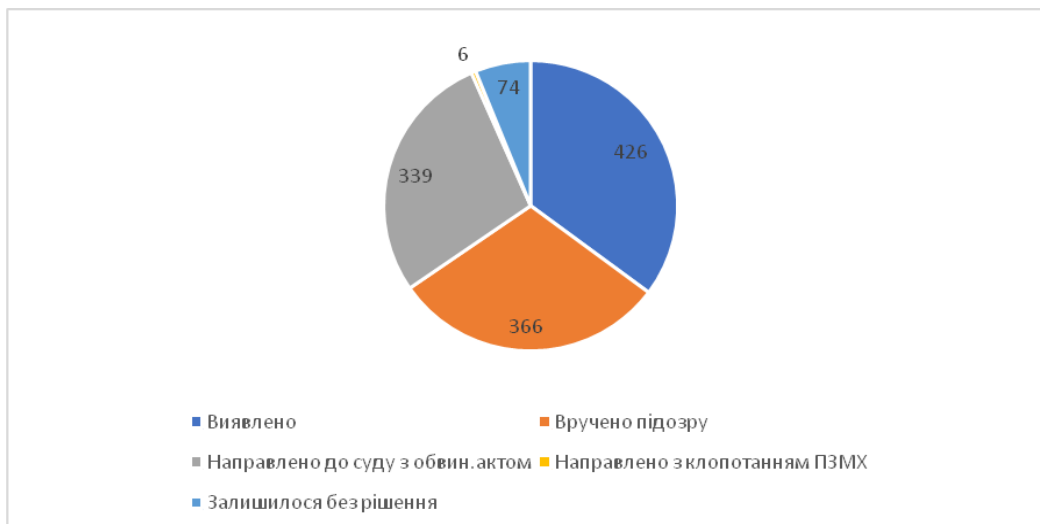
Показники кр.пр., передбаченого ст. 317 КК України за 2019 рік

І хоча у 2020 році дана ситуація дещо вирівнялася з 339 проваджень лише 74 (17%) кримінальні провадження залишилися без процесуального

рішення, період 2021-2024 років знов такі відмічається наявністю високої кількості справ, за якими висунуто підозру, на кінець року, залишилися без остаточного процесуального рішення.

Табл.7

У 2021 звітному році з 357 кримінальних правопорушень за ст.317 КК до суду було спрямовано лише 272 кримінальні провадження, тоді, як на кінець року 81 справа залишилися без процесуального рішення, що становить 22% [100, с.252-255] (Табл.8).

Табл.8

Більше того, у 2022 році зі 157 кримінальних проваджень, спрямованих до суду за ст. 317 КК України з обвинувальним актом, без прийняття процесуального рішення на кінець року залишилося 75 (або 47%)

кримінальних проваджень, від загальної кількості відкритих проваджень у поточному році [100, с.252-255].

Табл.9

Станом на 2023 рік за фактом учинення організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин з обвинувальним актом до суду направили 355 матеріалів проваджень та 4 з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру(більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наші)[100, с.235-242].

Табл.10

У 2024 році до суду було скеровано матеріали 695 кримінальних проваджень за фактом учинення організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин з обвинувальним

актом та 16 з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру. На закінчення 2024 року без відповідного процесуального рішення залишилося 264 матеріали кримінальних проваджень (*більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наш*)[100, с.235-242].

Табл.11

Представлені данні свідчать про заволокітеність кримінальних проваджень, ускладнення статистичного обліку, затягування судового розгляду кримінальних проваджень за ст.317 КК України.

В цілому слід констатувати, що досліджуваний різновид кримінально-караних наркозлочинів характеризується негативною динамікою; істотним зменшенням кількості вчинених правопорушень протягом 2018-2021 року і, навпаки, помітним зростанням кількості вчинених кримінальних правопорушень за ст.317 КК впродовж 2022-2024 років; збільшенням питомою ваги наркопритонів впродовж війни у загальній структурі наркозлочинності; високим рівнем латентності; складнощами у виявленні антисуспільної діяльності; істотною вигідністю протиправної діяльності для злочинців; зниженням рівня розкриття і притягненням винних осіб до кримінальної відповідальності.

2.2. Кримінологічна характеристика організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Важливим елементом кримінологічної характеристики організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є інформація відносно суб'єкта такої діяльності. У зв'язку з цим, не випадково, тема особи, що вчиняє злочин є однією із ключових у кримінологічній теорії і у практичній діяльності. Як правило, особа злочинця визначається сукупністю соціально значимих ознак, які її характеризують як таку, що є винуватою у вчиненні кримінального правопорушення. Для кожного виду кримінальних правопорушень вони є різними і потребують свого вивчення в залежності від виду кримінального правопорушення, а також тих або інших соціально-економічних чи політичних особливостей того або іншого періоду. Навіть для одного і того ж правопорушення чи їх групи набори та внутрішні складові цих ознак можуть бути різними.

У вітчизняній кримінології особа злочинця розглядається як «сукупність соціально значущих ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну у порушенні норм кримінального права» [137, с. 72]. А.П. Закалюк зазначає, що особа злочинця – «це сукупність суттєвих і усталених соціальних властивостей та ознак, соціально значущих біопсихічних особливостей індивіда, які надають учиненому діянню характер суспільної небезпеки, а винному – властивість суспільної небезпечності, у зв'язку із чим вона і притягається до відповідальності, передбаченої кримінальним законодавством» [81, с. 240]. О.О. Шуміло визначав, що під особою злочинця слід розуміти «сукупність вироблених звичок і переваг, психічний настрій і тонус, соціокультурний досвід і набуті знання, набір психофізичних рис та

особливостей людини, її архетип, що визначають повсякденну поведінку і зв'язок індивіда з суспільством і природою» [243, с. 68].

Професор Р.В. Карпенко визначає особу злочинця як різнопланове «поняття, яке включає в себе сутність особи, комплекс ознак, які її характеризують, її моральний і духовний світ у взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, що тією чи іншою мірою вплинули на вчинення кримінального правопорушення» [95, с. 144].

Отже, із зазначеного вбачається, що вчені вміщують різний зміст у наукову категорію «особа злочинця». У цьому сенсі вважаємо, що особа злочинця, у нашому випадку особа, яка організовує та утримує наркопритон, розглядається як окремий індивід, який характеризується низкою специфічних рис, якостей, знань, умінь і властивостей, сформованих під впливом зовнішніх і внутрішніх, свідомих і несвідомих чинників, які в кінцевому підсумку й підштовхують до організації та утримання наркопритонів.

Досліджуючи організатора або учасника наркопритону, варто виявити кримінологічні елементи особи злочинця, які відображають індивідуалізовані риси цілісної системи, що містять специфічні набори соціальних, демографічних, кримінально-правових морально-психологічних та інших ознак. Так соціально-демографічні ознаки особи злочинця, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України, дають змогу узагальнити її портрет, оскільки вони містять відомості про стать, вік, національність, громадянство, місце народження і проживання, рівень освіти та інші дані демографічного характеру.

Щодо кримінально-правової ознаки особи злочинця взагалі, то вона дає змогу встановити ознаки злочинної кар'єри або зробити висновок про одноразову кримінально-протиправну поведінку. Кримінально-правові ознаки відображають: «спрямованість та мотивацію кримінально-протиправної поведінки; ступінь і характер суспільної небезпечності вчиненого кримінального правопорушення; способи, обрані для досягнення

кримінально-протиправної мети; форму співучасті; мотив, яким керувався суб'єкт кримінального правопорушення; ставлення винного до вчиненого (чи визнав себе винним, чи розкався), осудність, повторність (рецидив), стан у момент учинення кримінального правопорушення (сп'яніння, глибоке душевне хвилювання) тощо» [138, с. 100].

Слід зауважити, що соціально-демографічні, кримінально-правові та соціально-рольові ознаки особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, більшою мірою представлені в щомісячному офіційному звіті Офісу Генерального прокурора України [169], за погодженням із Державною службою статистики, зокрема, у розділі 1 та розділі 2, в яких узагальнені данні щодо віку, освіти, громадянства, зайнятості і т.д. за кожним з видом вчинених особами кримінальних правопорушень [170].

Щодо соціально-рольових властивостей особи злочинця (організатора та утримувача наркопритону), то вони визначають його місце та значення в суспільстві. Тут ідеться про функції особи, які є характерними для наборіх тих або інших кримінологічно значимих ознак і визначають її приналежність до певних соціальних груп чи сфер суспільного життя. Тобто вони визначають який соціальний статус мала особа в момент учинення кримінального правопорушення.

Характеристика морально-психологічних ознак особи організатора та утримувача наркопритону передбачає виявлення специфіки його поведінки, темпераменту, світогляду, ціннісних орієнтирів, установок, менталітету, поглядів, переконань, а також особливостей її інтелектуальних, емоційних і вольових якостей [235]. Таким чином ознаки, що складають кримінологічну структуру особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, нашу думку, у сукупності дають змогу змодельовати кримінологічний портрет такої особи, її специфічні риси, типові ознаки

тощо. У нашому дослідженні ми розглядаємо особу злочинця – організатора наркопритону на основі вивчення різних компонентів, які надають узагальнене уявлення про особистість організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин та мають важливе значення для практики запобігання цьому виду наркозлочинності. Формування вказаних знань нами здійснюється на основі сучасних офіційних статистичних даних, судових вироків у порівнянні із науковими знаннями про вище зазначений феномен.

Важливою якістю особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, є його вікові характеристики.

У зв'язку з цим, за статистичними даними за 2018 рік кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України віковою групою від 16 до 17 років або вчинялося дуже рідко, або не вчинялося взагалі. Вікова група від 18 до 28 років представлена 62 особами. Найчастіше вчиняли кримінальні правопорушення за ст.317 КК України особи вікової групи від 29-39 років (168 осіб). Наступною за поширеністю вчинення цих кримінальних правопорушень зафіксовано групу у віці 40-54 років (99 осіб). Далі розподіл відбувся таким чином: 55-59 років – 6 осіб; і понад 60 років – 2 особи [98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.252-255].

Схожі показники простежувалися і у 2019 році: відсутність практики притягнення до відповідальності за організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин осіб від 14 до 17 років; значна фіксація протиправної діяльності вікової категорії від 18 до 28 років (46 осіб); основне криміногенне навантаження на вікові групи у віці 29-39 років (146 осіб); і значна кримінальна активність вікової групи 40-54 років (106 осіб). В той же час вікові групи 55-59 і понад 60 років характеризувалися найменшою злочинною активністю. Лише 4 особи у вказаному віці вчинили правопорушення, передбачені ст.317 КК України [98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.252-255].

Довоєнні 2020 та 2021 роки мали аналогічні вікові закономірності. А саме: вкрай низька злочинна активність вікових груп 16-17 років (1-3 особи); підвищена активність вікової групи 18-28 років (54 особи); висока активність групи 29-39 років (111 осіб); значна активність групи 40-54 роки (77 осіб); і низька активність вікових груп 55-59 років і понад 60 років (13 і 1 особа, відповідно) [98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.252-255].

Аналіз статистичних даних щодо осіб, яким пред'явлено підозру за ст.317 КК України у 2022-2024 роках засвідчив сталість вище окреслених вікових закономірностей вчинення вказанного правопорушення: відсутність, або дуже низька злочинна активність вікових груп низька, або 16-17 років (1 особа); значна злочинна активність вікових груп 18-29 років (37 осіб); підвищена кримінальна активність осіб у віці 29-39 років (88 осіб); висока активність осіб, які досягли 40-54 роки (90 осіб); і низька, або дуже низька злочинна активність осіб у віці 55-59 і понад 60 років (3 і 1 особа, відповідно) [98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.252-255] (Табл.12).

Табл.12

Вік/ Рік	до 14 років	14-15 років	16-17 років	18-28 років	29-39 років	40-54 років	55-59 років	60 років і більше
2018	0	0	1	62	168	99	6	2
2019	0	0	0	46	146	104	4	4
2020	0	0	1	54	111	77	13	6
2021	0	0	0	35	90	78	5	4
2022	0	0	1	20	44	32	6	2
2023	0	0	1	37	88	90	3	1
2024	0	0	0	26	91	73	8	5

З представлених статистичних даних та кримінологічних розрахунків можна дійти висновку, що серед осіб, справи за діяльністю яких спрямовані до суду задіяні у протиправній діяльності за ст.317 КК України у середньому у таких пропорціях: низька злочинна активність вікових груп 16-18 років – 1,2%; значна злочинна активність вікових груп 18-29 років – 16%; підвищена кримінальна активність осіб у віці 29-39 років – 39,5%; висока активність

осіб, які досягли 40-54 роки – 41,5%; і низька, або дуже низька злочинна активність осіб у віці 55-59 і понад 60 років – 1,8%. Отримані нами данні схожі, але у той же час відрізняються від результатів дослідження В.С.Щирської, за даними якої високою активністю у вчиненні правопорушень за ст.317 КК України характеризуються не лише вікові групи 25-30 років (62,8%), а і вікова група 50-65 років – 8,5% [245,с.84]. Отримані нами данні у порівнянні із результатами В.С.Щирської дають підстави стверджувати про те, що за час війни в Україні відбулося омолодження злочинності, пов'язаної із організацією та утриманням притонів, що потребує відповідної профілактичної уваги.

Що стосується такої важливої ознаки, як стать особи, то для кримінальних правопорушень, передбачених ст.317 КК України існують певні особливості. Свого часу, за матеріалами кримінальних проваджень 2012-2016 рр. В.С.Щирська отримала результати, відповідно до яких переважна більшість злочинців це особи чоловічої статі 85,6% і лише 14,4% - це жінки. Вчена пояснювала, що низький відсоток жінок пов'язаний із тим, що чоловіки, як правило, всю провину за злочини брали на себе, тим самим викриваючи від відповідальності жінок[245,с.81]. За отриманими нами даними, ситуація щодо статевого розподілу злочинців істотно змінилася. Станом на 2024 чоловіки, причетні до вчинення кримінальним правопорушень за ст.317 КК України склали 93% і лише 7% - налічувалося жінок(*більш детально ці питання висвітлені нами у відповідних тематичних публікаціях. Курсив - наш*)[98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.235-242]. Зазначена ситуація не була випадковою, а простежувалася протягом інших років під час війни (2022 р. жінки склали – 6,9%; 2023 р. – 7,2%). Не заперечуючи аргументації В.С.Щирської щодо такого розподілу, вважаємо, що під час війни важливим фактором також виявився висока міграція жінок за межі України.

Шляхом дослідження матеріалів судових справ за останні роки було встановлено, що досліджуване кримінальне правопорушення жінками

вчиняється лише 8%, а вся інша маса кримінально караних діянь даного виду вчиняється чоловіками. Наведемо приклад. Судом Особа 7 була визнана винною в тому, що вона, перебуваючи у власній квартирі, маючи злочинний умисел, спрямований на організацію місця для незаконного виготовлення та вживання особливо небезпечного наркотичного засобу «опій ацетильований», з мотивів реалізації особистих потреб, діючи умисно, маючи на меті створення сприятливих умов для вживання наркотичних засобів, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки у вигляді організації місця для незаконного вживання наркотичних засобів та бажаючи цього, безоплатно, добровільно надала раніше знайомим їй Особі 9, Особі 10, Особі 11, Особі 12 для незаконного виготовлення та вживання шляхом внутрішньовенної ін'єкції особливо небезпечного наркотичного засобу - «опію ацетильованого», за що була засуджена до покарання у вигляді трьох років позбавлення волі зі звільненням від відбування покарання з випробуванням строком на 2 роки [49].

Щодо ознаки освіти, то тут показники розподілилися наступним чином: як правило, особи, винні у організації або утриманні наркопритону дуже рідко характеризувалися вищою освітою – лише 10,4% осіб серед усіх засуджених; професійно-технічну освіту мали 27,5 % винних осіб; повну загальну середню або базову загальну середню освіту зафіксовано у 61,8 % осіб. Отримані нами данні дещо відрізняються від аналогічних показників В.С.Щирської, де показники вищої і спеціальної освіти на 5% більше за наші. Разом з тим, наші данні вказують на певне зниження освітянського рівня зловмисників під час воєнного стану. Основним висновком є той факт, що суб'єктом вчинення кримінальним правопорушень за ст.317 КК України, як правило є особа з низьким освітянським рівнем. Про що зазначалося у попередніх наших дослідженнях [98,с.25-29;99, с.55-59;100, с.252-255].

За результатами вивчення емпіричних даних вдалося визначити, що 22% осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК

України, під час його вчинення перебували в шлюбі, а 78% були не одруженими або розлученими. Також 92% таких осіб були безробітними і лише 8% на момент учинення діяння були працевлаштованими та мали постійний дохід.

Також пропонується проаналізувати таку ознаку організатора та інших осіб, які організували або утримували місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин, як громадянство.

Відносно громадянства винних осіб, то здебільше це українці – 99,6%, лише однією особою іноземцем у 2022, 1 особою у 2023 і 3 особами у 2024 році вчинено кримінальні правопорушення за ст.317 КК України особами інших держав з іноземним громадянством. Знову ж таки, за даними В.С. Щирської (у 2016 році) кількість та розподіл були іншими. За її даними 92,8 осіб, що організовували притон були громадянами України і 7,2% інших національностей [245,с.84]. Для періоду війни наші данні та відмінності у результатах з В.С.Щирською пояснюються станом війни, під час якої велика кількість іноземців виїхали з нашої країни.

Найчастіше як наркопритон використовуються квартири в багатоповерхових будинках. Квартиру чи інше житлове приміщення можна визнати притоном лише в тому випадку, якщо це приміщення набуло інше функціональне призначення: коли у житлі або в його частині практично створено та (або) функціонує підпільна лабораторія з виробництва психоактивних речовин, коли в силу регулярного відвідування житлового приміщення сторонніми особами, які хворіють на наркоманію або токсикоманію, воно перетворилося на притулок.

У рамках виконання даного дослідження також було проведено аналіз маси вироків та матеріалів кримінальних проваджень за фактом учинення організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин за результатами чого вдалося з'ясувати, що у 38% місцем учинення вказаного діяння є власний будинок суб'єкта кримінального правопорушення, 35% - власна квартира, 14 % - орендоване житло або

приміщення, 9% - гараж та 4% - інше приміщення (наприклад, склад, підвал, майстерня тощо).

Слушно зауважує О.В. Козаченко з приводу того, що «діяльність притонуотримувача заподіює шкоду громадському порядку, суспільній моральності або здоров'ю населення» [102, с. 356-360]. А також те, що «зазвичай притони функціонують на засадах конспірації, коли їх протиправний або аморальний характер прикривається ознаками легальної діяльності або буденного життя» [101].

Отже, притон є місцем таємних зборів наркоманів чи токсикоманів та (або) осіб, які виготовляють (переробляють) психоактивні речовини. Зрозуміло, найбільш ефективно забезпечити приховане функціонування притону, особливо призначеного для виготовлення або перероблення психоактивних речовин, можна в рамках закритого простору, обмеженого стінами відповідного приміщення, що має джерело водопостачання, витяжної вентиляції та інші комунікації. Разом із тим очевидно, що поява такого місця має під собою фундаментальну основу, з якою не можна не рахуватися і яка навряд чи може бути усунена заходами кримінально-правового впливу. Уживання наркотиків переважно має колективний груповий характер. Як і будь-яка інша соціальна група, наркозалежні намагаються взаємодіяти у виконні значимих для них завдань, серед яких: пошук та придбання наркотиків, необхідних медичних матеріалів, гарантування особистої безпеки, зниження ризику притягнення до кримінальної відповідальності тощо.

Під час учинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, особи керуються різними мотивами: і матеріальною зацікавленістю, і отриманням винагороди, і дружньою послугою, і бажанням споживати наркотичні засоби за рахунок відвідувачів цих місць.

Володільці таких приміщень здебільшого вживають заходів щодо приховування та навіть конспірації указаних приміщень. До таких дій організатори або утримувачі наркопритонів вдаються з метою ухилення від

притягнення до кримінальної відповідальності. Також зловмисники у свою чергу бояться кримінальних дій з боку споживачів наркотичних речовин та осіб, які контролюють незаконний наркообіг. Така поведінка характеризується відсутністю конфліктів із сусідами, чітко визначеним колом відвідувачів та недовірою до нових «клієнтів» [59, с. 146].

Вищевказане потребує врахування чинника неоднорідності злочинців, що є важливим для визначення подальшого процесу запобігання кримінальним правопорушенням. Критерії класифікації суб'єктів учинення кримінальних правопорушень визначаються різноманітними рисами таких осіб. Виділити певні типи правопорушників можна лише систематизуючи певні риси чи зв'язки особи.

Питання типології злочинців докладно розроблено в працях відомих науковців-кримінологів [70, с. 169-177]. Проте потребує подальших досліджень типологія осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України.

У характеристиці особи злочинця особливе значення мають кримінально-правові ознаки, тому що вони в першу чергу допомагають установити ступінь суспільної небезпеки суб'єкта кримінального правопорушення.

Спосіб учинення кримінального правопорушення справедливо визнається одним з основних критеріїв для класифікації різних типів особи злочинця.

Залежно від виду суспільно небезпечного діяння серед осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України, можна виділити:

- осіб, що утримують місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин;
- осіб, які надають такі місця;
- організаторів таких місць.

Організаторами місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин можна вважати суб'єктів кримінального правопорушення, які створюють такі місця шляхом підшукання приміщень, обладнання пристроїв або приладів для вживання, виробництва та виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, вербування співучасників та залучення клієнтів, вжиття заходів конспірації тощо.

Утримувачами місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, можна вважати осіб, які підтримують функціонування таких місць, забезпечуючи матеріалами, охороною, обслуговуванням клієнтів, конспіративними заходами і т. ін. Ці суб'єкти кримінального правопорушення можуть бути володільцями такого приміщення, тобто розпоряджатися ним на різних підставах [210].

Можна навести такий приклад. Особа 4 організував та утримував місце для виготовлення психотропних речовин у приміщенні літньої кухні свого домоволодіння, де окрім іншого, створив місце, для виготовлення психотропних речовин, розмістив об'єкти, які використовувалися для проведення дій, у результаті яких відбувається перетворення речовин на готову до використання психотропну речовину, обіг якої обмежено (амфетамін), утримував місце для незаконного виготовлення психотропних речовин, що виразилося в сукупності дій пов'язаних із матеріальним забезпеченням, здійснював конспіративні заходи щодо захисту місця та забезпечував необхідним обладнанням, тим самим створив сприятливі умови для виготовлення психотропних речовин. Своїми умисними діями, які виразилися у незаконній організації та утриманні місця для виготовлення психотропних речовин, Особа 4 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 317 КК України [31].

Особами, які надають приміщення для протиправного приготування та споживання наркоречовин, можна вважати таких суб'єктів кримінального правопорушення, які надають можливість одній чи декільком особам використати їхнє приміщення в такий спосіб принаймні одноразово.

Така класифікація має превентивне значення, яке полягає в забезпеченні правильної кваліфікації вказаних протиправних діянь та притягненні до кримінальної відповідальності винних осіб. Велика частка осіб, які організують, утримують місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин або надають приміщення із цією метою, також вдається і до немедичного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів. У зв'язку із цим осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України, можна у свою чергу поділити на: 1) таких, що перебувають у наркотичній залежності, та 2) таких, що не вживають наркотичні засоби й речовини [244, с. 114-117].

Особи, які вживають наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, здебільшого вдаються до дій з організації, утримання чи надання приміщень для протиправного приготування та споживання наркоречовин насамперед для одержання від відвідувачів таких місць як плати за надані послуги певної дози заборонених речовин. Велику частку складають особи, які були раніше засуджені за вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів. Вони перебувають на відповідному обліку Національної поліції чи нарколога, учиняючи злочини саме через свою наркозалежність.

Водночас є й особи, які не вживають наркотичні засоби, учиняючи ці посягання з метою одержання прибутку, або ж через дружні взаємини чи споріднення, співчуття або ж внаслідок недостатнього розуміння суспільної небезпеки власних дій.

Наприклад, Особа 1 повторно, будучи особою, яка раніше притягувалася до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст.ст. 307, 309, 317 КК України, не маючи певного роду занять, з корисливих мотивів та з метою незаконного збагачення шляхом одержання як основного доходу коштів, здобутих злочинним шляхом, попередньо домовившись зі знайомою Особою 2 про систематичний збут останній за грошові кошти психотропної речовини (амфетамін), умисно

виготовляв, зберігав з метою збуту в особливо великих розмірах у домоволодінні за проживання Особи 2, де вони спільно організували місце для вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. За перелічене судом Особу 1 було визнано винним у вчиненні діянь, передбачених ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 3 ст. 317 КК України, та призначено покарання за сукупністю кримінальних правопорушень у вигляді 8 (вісім) років позбавлення волі з конфіскацією майна [29].

Одним зі згаданих критеріїв є й категорія місця незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів правопорушників. Відповідно до цього критерію можна виділити 1) осіб, які створюють або утримують указані місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин, а також 2) осіб, які створюють або утримують ці місця для вироблення таких речовин. Друга категорія осіб створює нелегальні т.зв. підпільні нарколабораторії, часто утворюючи злочинні об'єднання у формі групи осіб за попередньою змовою, організованої групи, рідше – утворюючи злочинну організацію.

З урахуванням глибини та стійкості злочинних проявів можна виділити типи осіб, які організують або утримують місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин та надають приміщення з указаною метою:

- ситуативні злочинці, тобто особи, які кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України, учинили вперше;

- нестійкі злочинці, тобто особи, які вчинили декілька кримінальних правопорушень, визначених ст. 317 КК України, або пов'язаних із ними протиправних діянь, проте не мали попередньої судимості за кримінальне правопорушення у вказаній сфері;

- злісні злочинці, тобто особи, які кримінально карані діяння, передбачені ст. 317 КК України, та пов'язані з ними протиправні діяння вчиняють систематично внаслідок власної наркозалежності для одержання вказаних речовин або іншої вигоди. Такі особи здебільшого раніше судимі за

кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів.

Мотив злочинної діяльності є підставою для виділення таких типів кримінальних правопорушників: наркотично залежних, корисливих та корисливо-залежних.

Перший тип – наркотично залежні особи – учиняє кримінальні правопорушення, пов'язані з організацією або утриманням місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин і надає для цього приміщення. Метою таких дій є одержання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів для подальшого вживання.

Другий тип – корисливі правопорушники – учиняє кримінальні правопорушення з метою одержання прибутку: коштів або ж інших матеріальних цінностей.

Третій тип – корисливо-залежні особи – учиняє кримінальні правопорушення, пов'язані з організацією або утриманням місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, та надають для цього приміщення. Метою таких дій є як одержання та вживання наркотичних речовин, так і для одержання прибутку.

Кількісний та якісний склад осіб, які беруть участь в організації чи утриманні місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, а також надають приміщення із цією метою, є підставою для виділення суб'єктів, які вчиняють ці кримінальні правопорушення одноосібно або ж у складі злочинних об'єднань.

Окремо слід виділити випадки, коли працівники правоохоронних органів стають співучасниками організації або утримання місць для незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Вищевказана типологія осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення такої категорії, не є остаточною і вичерпною. Проте, на наш думку, вона

може значно вплинути на ефективність заходів, спрямованих на запобігання та протидію кримінальним правопорушенням, що є об'єктом дослідження.

Під час аналізу національної судової практики було виявлено, що 45% вчинених випадків організації та/або утримання наркопритону було вчинено у складі групи, а 55% - без співучасті. При цьому з ознакою повторності таке діяння вчиняється у 62% від загальної кількості. Особливо важливо відмітити, що в переважній більшості (93%) таке діяння вчиняється у сукупності з іншими, найчастіше йдеться про вчинення одночасно також кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 306, 307, 309, 310, 311, 313 КК України.

Яскравим прикладом діяльності цілої організації може бути наступний випадок. Так, орієнтовно у листопаді 2022 року Особа 1, діючи з корисливих мотивів, створив, очолив, здійснював керівництво та безпосередньо брав участь у злочинній організації з метою вчинення тяжких та особливо злочинів, пов'язаних із незаконним виробництвом зберіганням, перевезенням, пересиланням та збутом особливо небезпечного наркотичного засобу, обіг якого заборонено, (канабісу) в особливо великих розмірах. З метою забезпечення безперервного функціонування протиправної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, у тому числі діяльності, пов'язаної з організацією діяльності «нарколабораторій» з виробництва особливо небезпечного наркотичного засобу, обіг якого заборонено, (канабісу) Особа 1 здійснював пошук, придбання, оренду нерухомого майна на території Дніпропетровської, Полтавської, Кіровоградської, Харківської областей. Також було підкуплено ряд посадових осіб та працівників правоохоронних органів з метою прикриття їхньої злочинної діяльності. У більшості адміністративних одиниць, де відбувалася діяльність таких «нарколабораторій», окремо організовувалися місця для вживання виготовленої «продукції» за окрему плату. Таким чином у діях Особи 1 судом було встановлено ознаки діянь, передбачених ч. 2 ст. 255, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 307, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317, ч. 4

ст. 28 ч. 2 ст. 310, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317 ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 310, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 310 КК України. Обвинувальним вироком Особу 1 на підставі ст. 70 КК України, Особі 1 було визначено остаточне покарання у виді 5 (п'яти) років позбавлення волі без конфіскації майна із застосуванням ст. 75 КК України, тобто звільненням від відбування покарання з випробуванням та іспитовим строком тривалістю 3 (три) роки [37].

Водночас варто проаналізувати наступний приклад. Особа 4 за місцем свого проживання організував та утримував місце для незаконного вживання наркотичних засобів. З цією метою Особа 4 самостійно виготовив з ПЕТ пляшок пристрій, а саме: т.зв. «бульбулятор» для вживання наркотичного засобу, що використовувався для вживання екстракту канабісу, а також пристрій із скляних трубок, який використовувався для вживання психотропної речовини PVP. Організувавши місце для незаконного вживання наркотичних засобів, Особа 4, неодноразово діючи з єдиним умислом упродовж лютого-березня 2022 року, більш точної дати не встановлено, надавав його, а також зазначені пристрої для незаконного вживання наркотичних засобів та психотропних речовин громадянам Особі 6, Особі 7, Особі 8, Особі 9. Таким чином Особа 4 вчинив діяння, передбачене ч. 1 ст. 317 КК України, а саме: організація та утримання місць для незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, надання приміщення для незаконного вживання наркотичних речовин. Обвинувальним вироком Особу 4 було засуджено до покарання у виді 5 років позбавлення волі із застосуванням приписів ст. 75 КК України, тобто застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням та встановити йому іспитовий строк у три роки [52].

Порівнявши вищенаведені обвинувальні вирoki та обставини проваджень, варто звернути увагу на розмір покарання та застосування звільнення від його відбування. Ураховуючи, що в першому випадку йдеться про одруженого чоловіка, із середньою освітою, який не працює, раніше не

судимий, а в другому випадку – чоловіка, який не працює, із середньою освітою, раніше судимого. Таким чином суд за кардинально різні вчинки як за ступенем суспільної небезпеки, так і за кримінологічною характеристикою в кінцевому підсумку призначає однакове покарання, що не може вважатися таким, що відповідає принципам співрозмірності, справедливості та достатності покарання.

Отже, підсумовуючи цю частину дослідження, констатуємо, що нами узагальнено кримінологічний портрет особи, яка організувала або утримувала місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Цей портрет приблизно є таким: особа чоловічої статі, переважно у віці 29-39 років, громадянин України, із базовою середньою або профільною середньою освітою. Як убачається з аналізу матеріалів кримінальних проваджень неодружений та не працює. Здебільшого суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, мав попередні судимості за те чи інше кримінальне правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення. Більше того, у переважній більшості, поряд з організацією чи утриманням наркопритону особа одночасно вчиняє й інше кримінальне правопорушення, передбачене розділом XIII КК України. Досить поширена практика (понад 55%) співучасті в організації або утриманні місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Отже, специфічні риси особи, яка організовує або утримує місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин, мають використовуватися в практичній діяльності під час організації процесу запобігання цьому суспільно небезпечному явищу.

2.3. Особливості детермінації організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Однією з ключових проблем кримінологічної науки, що має важливе теоретичне і практичне значення, є виявлення, вивчення та нейтралізація детермінації злочинності. Детермінація будь-якого соціального феномена є складним і комплексним явищем, що відображає діалектичну суттєву властивість реального буття – відношення, взаємозв'язок та взаємодія між явищами, процесами, станами, подіями суспільного життя, що породжують та зумовлюють злочинність.

Організація або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, як і будь-яке соціальне явище, існує не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими явищами та процесами, що відбуваються у суспільстві та державі. Зокрема, феномен існування наркопритонів зумовлений конкретними процесами та явищами і справляє, у свою чергу, на них зворотний вплив. На підставі цього детермінація організації й утримання наркопритонів нами розглядається як сукупність явищ, процесів, станів, подій, з якими вона тісно взаємопов'язана та якими взаємообумовлена. Від комплексного аналізу детермінації організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин повною мірою залежить успішне запобігання кримінальному правопорушенню цього виду.

Методологічний аспект наукового пізнання цієї кримінологічної проблеми встановлює необхідність дотримання вимог одноманітного розуміння причинно-наслідкового комплексу, що обумовлює як злочинність загалом, так й існування окремих її видів, зокрема організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Складність полягає в тому, що при вивченні причин і умов злочинності вчені-кримінологи, теоретики та практики оперують великою кількістю

понять і дефініцій, серед яких: «чинники злочинності», «джерела злочинності», «причини та умови злочинності», «фактори злочинності» тощо. Спробуємо розібрати більш детально.

Так причини злочинності – це негативні соціальні явища та процеси, зумовлені закономірностями розвитку суспільства, які породжують і відтворюють злочинність. Умови ж злочинності становлять різні явища соціального життя, які не породжують злочинність, але сприяють її виникненню та існуванню [194].

У кримінологічній доктрині зауважується, що терміни «джерела», «детермінанти», «чинники», «обставини», «фактори» кримінологами часто використовуються як синоніми або як узагальнюючі визначення для причин та умов злочинності» [81; 1; 4].

З одного боку, різноманітність думок розширює коло наукового пошуку, дає змогу вивчати розглянуті явища більш глибоко та всебічно. З іншого – відсутність єдиного загальноприйнятого підходу викликає певні труднощі у кримінологічній практиці при здійсненні діяльності щодо запобігання злочинності. Не вдаючись до наукових дискусій із цього приводу, у процесі виявлення особливостей та аналізу детермінації організації й утримання наркопритонів ми будемо використовувати як синоніми до кримінологічної категорії «детермінація» такі поняття, як «фактори» або «криміногенні фактори», а також не відмовляємося від доволі поширеного терміна «детермінант» або «детермінанта» [240, с. 182-184].

Організація або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, як і будь-який інший вид кримінального правопорушення, наділений ознакою історичної мінливості, яка вказує на те, що із часом зникають одні форми кримінальної поведінки, а інші кардинально змінюють ознаки існуючих кримінальних правопорушень. Ця обставина викликана змінами умов життя в суспільстві, суспільними відносинами, що трансформуються, ускладненням умов існування цивілізації, появою нових загроз. Тому в межах нашого дослідження ми

вважаємо за доцільне наголосити саме на поточних тенденціях існування і функціонування криміногенних факторів, що породжують та зумовлюють існування феномену наркопритонів. Адже без чіткого розуміння сутності виникнення та закономірностей продукування цього антисуспільного явища неможливо здійснювати підвищення результативності заходів запобігання йому.

В аспекті цього закономірності функціонування та зміни кількісних і якісних показників організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин підпорядковуються криміногенному та антикриміногенному впливу сукупності факторів макро-, мікро- та індивідуального рівня, що відповідають діалектичному співвідношенню загального, особливого та одиночного [138, с. 31].

Окремі дослідники такими факторами пропонують уважати «певну систему негативних для держави соціальних явищ, які детермінують злочинність» [155, с. 2].

Ю. Заросинський, досліджуючи питання запобігання кримінальним правопорушенням, указує, що «причиною конкретного протиправного діяння є сформована під впливом різних негативних явищ і процесів антисуспільна установка у свідомості особи, що викликала в неї намір учинити умисне кримінальне правопорушення або призвела до вчинення кримінально караного посягання з необережності» [84, с. 79].

У процесі вивчення детермінації досліджуваного нами об'єкта кримінологічного пізнання у розрізі міського середовища, ми дотримуємося позиції, що на макрорівні кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України, зумовлюється: «соціальними, економічними, політичними, правовими, культурно-виховними, організаційно-управлінськими та іншими явищами й процесами, які є загальними детермінантами злочинності загалом і окремих її видів, у тому числі організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» [71, с. 119]. На мікрорівні

досліджуване кримінальне правопорушення зумовлюється факторами, що «зароджуються і функціонують безпосередньо у міському середовищі, а саме: історичними, географічними, демографічними тощо» [9, с. 26].

Як уявляється, у результаті аналізу офіційної статистики кримінально каране діяння, передбачене ст. 317 КК України, є досить поширеним в Україні. Особливість даного діяння полягає також у тому, що воно завдає шкоди значному колу суспільних відносин. Небезпека наркопритонів добре відома, оскільки, забезпечуючи сприятливі умови для споживання наркотиків, вони закономірно збільшують кількість наркозалежних у районі свого місцезнаходження, є розсадниками інфекційних захворювань, зручними місцями для наркозбуту та осередками маргінального контингенту. Негативні наслідки виникають також і для осіб, які проживають поряд із наркопритоном через постійні порушення публічного порядку, антисанітарію та інші супутні негативні явища існування місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Причини, умови та фактори вчинення кримінального правопорушення, на нашу думку, можна визначати узагальнюючим поняттям «детермінанти». Категорії «причини» і «умови» у свою чергу слід розглядати в нерозривному взаємозв'язку.

Таким чином у цьому дослідженні, з одного боку, причини та умови вчинення кримінальних правопорушень, а з іншого – детермінанти будуть розглядатися як синонімічні категорії. На підставі такого підходу доходимо висновку, що конкретні види кримінальних правопорушень, зокрема передбачених ст. 317 КК України, можна охарактеризувати упорядкованою певним чином системою детермінант.

Приступати до дослідження цієї системи слід з урахуванням її чотирирівневої класифікації: 1) злочинності загалом; 2) кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; 3) кримінальних правопорушень, передбачених ст.

317 КК України; 4) конкретного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України.

Визначення та вивчення причин і умов кримінальних правопорушень, передбачених ст. 317 КК України, передусім потребує врахування детермінант кримінальних правопорушень загалом та суспільно небезпечних діянь у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів зокрема.

У цьому контексті слушно зауважується, що «детермінанти кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, є похідними від загальних причин злочинності в нашій країні та взаємопов'язані з економічними, політичними, ідеологічними, морально-психологічними, демографічними процесами в державі» [213, с. 448].

Зважаючи на викладене, а також з урахуванням особливостей організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, основними детермінантами таких кримінальних правопорушень доцільно вважати медико-біологічні, економічні, психологічні, соціальні, культурно-моральні, правові, політичні та організаційно-управлінські.

Наркотичну залежність осіб, які організують, утримують та відвідують місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин слід визначити серед медико-біологічних детермінант. Наркоманія є небезпечною хворобою, викликаною систематичним уживанням речовин, що виявляється в психічній та фізичній залежності від таких речовин. Це захворювання, прогресуючи, руйнує волю й деформує світосприйняття, спричиняючи дисфункцію всіх систем організму, перешкоджаючи соціальній адаптації людини.

Наркотики справляють вкрай негативний руйнівний вплив на організм та психіку людини, завдаючи часто непоправних наслідків як психічному, так і фізичному здоров'ю людини.

Залежність від наркотичних речовин є наслідком уживання таких засобів, впливає на нервову систему як хімічний агент. «Це явище може бути також наслідком невдалої соціальної ситуації виховання або ж результатом психофізіологічних особливостей організму» [163, с. 91-94].

Як стверджує професор Л. В. Раєцька, «останніми часом отримано віломості про певну роль патологічної спадковості наркоманії. Під час обстеження наркоманів досить часто виявляють спадкову обтяженість, від якої частково й залежить ризик виникнення наркотичної залежності, хоча це й не обов'язково. Ця обтяженість ґрунтується, передусім, на біологічних характеристиках, зокрема спадкових захворюваннях, у кращому випадку – конституціональній схильності, природжених ознаках, що визначають типові якості майбутнього наркомана. Наркоманія може розвинути унаслідок лікування тяжких захворювань шляхом застосування наркотичних препаратів» [215].

У спеціальній літературі обґрунтовано зауважують, що процес лікування різних психічних відхилень, безсоння, ожиріння, дитячої гіперактивності та інших подібних захворювань і розладів лікарями часто призначаються препарати, до вмісту яких входять психотропні речовини. Сьогодні більшість таких препаратів не має замінників, що б не мали у своєму вмісті зазначених речовин, отже жодний науковий спір із цього приводу не має сенсу, а пропозиції – необґрунтовані. При цьому зафіксовано факти, коли багато підлітків, яким у ранньому віці призначали такі медичні препарати, із часом стали наркозалежними. Тому часто деякі утримувачі наркопритонів мають запас різноманітних медичних психотропних та стимулюючих препаратів, оскільки «покупець» знайдеться і для придбання цього «товару» [54, с. 83].

Коли організм людини стає залежним від наркотиків, у таких осіб розвивається певна антисоціальна спрямованість і формуються відповідні риси характеру. У зв'язку з установленням кримінальної відповідальності за незаконну діяльність із наркотичними засобами наркозалежні були об'єктивно виведені за межі суспільства і стали проявляти відповідне

приховування свого способу життя, змушені діяти таємно від сторонніх, тому що не сподіваються на своє одужання, відчувають себе приреченими, а тому їхній відчай спонукає до безрозсудного поглинання наркотиків та вчинення інших заборонених дій з ними. Унаслідок хронічного захворювання наркомани отримують серйозні зміни та психічні розлади, а саме зниження інтелекту, втрату пам'яті, постійне відчуття загальної тривоги, страху, підвищеної дратівливості, гніву і агресії.

Емпіричний матеріал демонструє, що вчиненню всіх кримінальних правопорушень, передбачених ст. 317 КК України, сприяли досить типові обставини, які спричинили виникнення злочинного наміру, учинення кримінально караного діяння та досягнення протиправного результату, а саме: бездіяльність очевидців, неадекватна реакція правоохоронців на повідомлення про діяльність наркопритону, неналежна, переважно, формальна профілактична робота, особливо серед осіб, які відбувають іспитовий строк як умову звільнення від відбування покарання тощо.

Слушно звертається увага на те, що одним із профілактичних заходів у боротьбі з наркоманією визнається скорочення призначення психотропних препаратів, або таких, що мають подібні активні речовини, у лікуванні низки захворювань, до яких віднесено серед інших проблеми сну, дитячу гіперактивність, головні болі тощо. Звісно, зловживання такими препаратами призводить до стану наркотичного сп'яніння та провокує відповідну залежність. Окрім того Рада безпеки ООН в даному напрямі фармацевтичної та медичної практики наполягає на посиленні контролю за виготовленням та використанням відповідної сировини [215, с. 284-290].

Отже, медико-біологічні детермінанти організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин полягають у наркотичній залежності як осіб, які вчиняють дані кримінальні правопорушення, так і осіб, які є відвідувачами та «користувачами послуг» таких наркопритонів, неефективній системі їх лікування та реабілітації, а також недосконалій системі лікування від інших важких захворювань із

використанням наркотичних препаратів, поширення неконтрольованого продажу (часто безрецептурного) таких лікарських засобів.

Найбільш важливим соціальним чинником незаконного обігу наркотиків наукова спільнота називає масову наркотизацію суспільства, оскільки «наркоманія є не лише медичною, а й соціальною хворобою, передусім тому, що визначальними чинниками її розвитку та поширення є соціальні» [245]. Зауважується, що «особи, які зловживають наркотиками, прагнуть залучити до свого кола дедалі більшу кількість людей та перешкоджають виходу із цього середовища, адже нові особи – це нове джерело наркотиків чи прибутків» [163, с. 91-94].

Л. В. Раєцька наголошує, що «голод, різні негативні соціальні ситуації та потрясіння також сприяють поширенню наркоманії. Чим гірше в країні люди забезпечені матеріально, житлом, харчуванням, роботою, медичним обслуговуванням, тим гірше вирішуються соціальні питання, тим виразнішим є невдоволення, нервозність, напруженість, депресивність, невпевненість у завтрашньому дні, перевтома, заклопотаність. Нестійкі особи, які не вміють самостійно долати життєві труднощі, шукають можливість штучно спричинити заспокоєння або збудження, вдаючись до вживання наркотиків» [215, с. 284-290].

Розглядаючи зазначені детермінанти, слід констатувати, що наркопритони не завжди виникають відразу як такі. Досить часто їх спочатку створюють для вживання тютюнових та алкогольних виробів, а в подальшому перетворюють на місця для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

На рівень поширення наркопритонів в сучасному українському, та й не тільки, суспільстві суттєво впливає характер доступності розпусного, маргінального типу контенту в соціальних мережах, доступного та простого механізму розваг із використанням або вживанням психоактивних речовин, пропагування розгульного способу дозвілля, уседозволеності, відсутності авторитетних позитивних персонажів у сучасній молоді, «зайнятість» батьків

щодо участі в дозвіллі та житті дітей, особливо підлітків, складна соціально-демографічна ситуація, відсутність системи доступного «здорового» дозвілля дітей та молоді, низький рівень правосвідомості та правового виховання, належного контролю з боку сім'ї, закладу освіти та відповідних соціальних структур.

На рівень поширення в суспільстві явища наркопритонів, серед іншого, також впливають механізми відповідного соціального контролю, який має здійснюватися відповідними соціальними групами – оточенням трудового колективу, учителями в школі, кураторами, вихователями, відповідними соціальними службами органів місцевого самоврядування тощо.

Слушно зауважено авторами навчального матеріалу з приводу того, що «серед соціальних передумов існування незаконного обігу наркотичних засобів необхідно виділити відсутність дієвої системи соціального, передусім громадського, контролю, зокрема за діяльністю органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх посадових, службових осіб, політичних і громадських діячів, що робить таку діяльність непрозорою» [213, с. 448-449].

Особливо пильно варто ставитися до дітей та підлітків, сімей, які перебувають на соціальному контролі як сім'ї, які «потрапили в несприятливе становище». Причинами такого статусу може бути наркоманія або алкоголізм батьків чи одного з них, низький рівень доходу, погані побутово-житлові умови, скрутне фінансове становище, наявність невиліковних діагнозів дитячих захворювань, труднощі соціального характеру, що у своїй сукупності складають сприятливі умови для зваблення споживанням наркотичних чи інших психоактивних речовин особисто або перетворення певного місця на наркопритон із метою легкого заробітку.

Отже, зважаючи на вищевикладене, поширення в нашій державі явища наркопритонів спричинено такими соціальними детермінантами: намагання наркозалежних осіб втягнути до свого кола інших людей; спричинені незадовільним матеріальним, соціальним, медичним та іншим

забезпеченням, життєві труднощі; розгалужена структура наркобізнесу, яка частково зумовлена попитом населення на наркотики; значне поширення зловживання тютюновими виробами та алкогольними напоями, що часто призводить до вживання наркотичних засобів; низький рівень соціального контролю за неповнолітніми особами; неналежні умови проведення дозвілля та відсутність можливості розвитку розумових і фізичних здібностей дітей; відсутність комплексної програми сприяння розвитку здорової свідомості.

Економічні детермінанти розглянуто Л.В. Мошенською, яка небезпідставно зауважує про те, що «наркотична залежність часто пов'язана з кримінальною діяльністю, оскільки завжди актуальною є проблема наявності коштів для придбання наркотиків» [163, с. 91-94].

Відповідно до висновків, яких дійшов Е.В. Расюк, серед економічних детермінант кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів можна виділити такі: «системна економічна криза як наслідок майже повної трансформації легальної економіки в тіньову з відсутністю ефективного контролю за залученням у неї надприбутків, отриманих у результаті незаконного обігу наркотиків; загрозливо високий рівень безробіття, що спричиняє відсутність легальних альтернатив заробітку для значної частини населення, схилиючи їх до заняття наркобізнесом; суттєве перевищення доходів від наркобізнесу над легальним сектором економіки; нестабільна економічна ситуація в державі, нерозвиненість малого та середнього бізнесу; неефективне або ситуативне проведення економічних реформ як передумова зубожіння населення тощо» [213, с. 448-449].

Аналізуючи наведені причини кримінальних правопорушень, відповідно до предмета нашого дослідження, найбільш важливими з них, на нашу думку, можна вважати відсутність у більшості населення країни стабільного заробітку, зниження матеріального забезпечення, що спричинено розв'язаною проти України війною.

Водночас причини й умови вчинення кримінальних правопорушень організаторами та утримувачами місць для протиправного приготування та

споживання наркоречовин, є різними, як і для відвідувачів цих місць, які мають різний рівень матеріального забезпечення. Так високий рівень достатку окремих осіб іноді спонукає їх до пошуку нових способів задоволення власних потреб, якими стають наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги. Водночас особи з низьким рівнем достатку іноді в аналогічний спосіб намагаються вирішити соціально-економічні проблеми. Саме це зазвичай визначає звернення відвідувачів до таких місць. А організатори й утримувачі наркопритонів для отримання прибутку надають самі наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги для особистого вживання. Слід зауважити при цьому, що одержання прибутків у великих чи особливо великих розмірах від організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин характерне переважно для організованих злочинних угруповань, а не окремих організаторів чи утримувачів.

Руйнування усталеної системи ідеалів і суспільних цінностей, загальне зниження морально-етичного рівня суспільства, зневіра в стабільному майбутньому, спричинені війною, є виявленням культурно-моральної детермінанти цих кримінальних правопорушень. За сучасних умов розвитку держави, що визначаються оголошеним воєнним станом, унаслідок гострої соціальної кризи для значної частини суспільства загострилася проблема моральної стійкості особистості. Трансформація ціннісних орієнтацій та інші вказані вище обставини призвели до того, що до деяких форм поведінки, які раніше сприймалися негативно, сьогодні суспільство ставиться індиферентно.

Часто до цієї групи детермінант також зараховують низький культурний рівень особистості та її оточення, відсутність потреби в культурному проведенні дозвілля, натомість за взірць ставиться відвідання дискотек та нічних клубів, чому часто сприяє низький професійний та освітній рівень батьків, інших членів родини [82, с. 449].

Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, зокрема організації або утримання наркопритонів, на думку Е.В. Расюка, визначаються такими морально-психологічними детермінантами: «втрата моральних засад переважною більшістю суспільства, що призводить до деморалізації суспільства, нівелювання моральних цінностей; соціально-економічна й політична нестабільність суспільства, яка породжує в громадян почуття невпевненості в завтрашньому дні; невизнання значною частиною населення наркобізнесу соціальним злом, нерозумінням його суспільної небезпеки для суспільства, держави чи окремої особи; корінні зміни світогляду, ідеологічних орієнтирів громадян нашої держави; утрата соціальної надії та суспільної орієнтації значними верствами населення, зокрема неповнолітніми й молоддю, у зв'язку з невизначеністю перспектив навчання, працевлаштування тощо» [213, с. 451]. Указані причини значною мірою є передумовами й організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Психологічні детермінанти таких кримінальних правопорушень ґрунтуються на вадах виховання в закладах освіти й родині, а також соціальної адаптації особи. До цієї групи можна також зарахувати: характерну для підліткового віку підвищену зацікавленість до нових відчуттів; недостатню обізнаність про відповідальність за дії (організатори або утримувачі не завжди знають, що надання приміщення для виготовлення чи вживання наркотичних речовин спричиняє кримінальну відповідальність); негативний вплив уживання відповідних речовин близькими особами.

Недосконала наразі система норм права, що регулюють превентивну діяльність, є правовою детермінантою кримінальних правопорушень, які є предметом дослідження. Ідеться, насамперед, про такі чинники: недосконалість законодавства, яким установлено відповідальність за дії, передбачені ст. 317 КК України, а також суміжні протиправні діяння; прогалини в кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві, яким регулюється виявлення, розкриття та розслідування цих

кримінальних правопорушень; неузгодженість законодавства, яким регулюється порядок відбування покарання особами, які вчинили такі дії, що пояснює невеликий відсоток тих осіб, які стають на шлях виправлення чи позбуваються наркотичної залежності; особливості світогляду, ідеологічних орієнтацій громадян, а часто просто правовий нігілізм, унаслідок чого свідки цих злочинних дій не повідомляють до правоохоронних органів; утрата значною частиною молоді соціальних орієнтирів у зв'язку із невизначеністю перспектив подальшого навчання й працевлаштування, що зокрема спричинено тривалим воєнним конфліктом [213, с. 451]. Указані причини до певної міри є передумовами для організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

У Кримінальному кодексі України не надано визначення основних термінів і понять, які застосовуються при кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, зокрема це «організація місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», «місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», «утримання місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» [132].

Усвідомлюючи те важливе значення, яке має правильне застосування кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за вчинення, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, оскільки наркозлочинність набуває дедалі більших масштабів і стає серйозним соціальним чинником, який негативно впливає на життя, здоров'я та благополуччя людей, Пленум Верховного Суду України у постанові «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 року № 4 [210] надав

тлумачення цих термінів, проте сьогодні такі роз'яснення не повністю відповідають потребам профілактики, слідчої та судової практики.

Таким чином можна визначити детермінанти організаційно-управлінського характеру в діяльності правоохоронних органів, насамперед національної поліції, щодо протидії організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, зокрема:

- труднощі в установленні всіх обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях по цій категорії;

- недоцільність негайної ліквідації таких місць із міркувань проведення оперативних розробок працівникам правоохоронних органів. Оскільки саме контроль за такими приміщеннями надасть змогу встановити осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також ужити оперативних заходів до викривання каналів надходження та подальшого розповсюдження наркотичних засобів;

- високий рівень латентності, яка характерна для цих протиправних діянь;

- недостатнє матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, що протидіють цим злочинам, а також брак кваліфікованих кадрів. Виявлення наркопритонів та осіб, причетних до їх організації або утримання, залежить від рівня технічної оснащеності й професійної майстерності працівників відповідних правоохоронних органів, а також знань, умінь і навичок, які потрібні для їхньої кваліфікації;

- високий рівень корупції в правоохоронних органів, які в окремих випадках причетні до організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, а іноді допомагають винним особам уникнути від кримінальної відповідальності.

На думку деяких науковців, останній чинник, тобто корупція у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів «є ключовим чинником, що сприяє поширенню наркобізнесу та може

справляти дестабілізуючий вплив на економічну, політичну й соціальну систему держави» [56, с. 153-166].

Слід також виділити й інші причини та умови вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, зокрема й передбачені ст. 317 КК України, які їх детермінують: географічне розташування України, що робить її транзитною країною для постачання наркотичних речовин до Західної Європи; збільшення внаслідок війни частки маргінальних осіб; поширення в медіа т. зв. наркотичної ідеології, зокрема рекламування збудливих та одурманюючих засобів як невід'ємного атрибуту сучасної молодіжної субкультури, що у свою чергу нейтралізує негативне ставлення до вживання наркотичних речовин у суспільній свідомості, водночас штучно розпалюючи інтерес до них; активізація зусиль злочинного середовища щодо залучення неповнолітніх до кримінальної субкультури, зокрема шляхом схиляння до регулярного вживання наркотиків; зниження вимог до контролювання за незаконним обігом наркотиків на території держави та її кордонах, що пов'язано з масовим рухом біженців із районів, де ведуться активні бойові дії; утрата орієнтирів на повагу до сім'ї як важливого чинника неналежного виховання неповнолітніх, сімейне насильство; вади й прогалини в діяльності правоохоронних органів, зокрема відтік та мобілізація кадрів, свідчення непрофесійності, ознаки ослаблення системної профілактики, що спричиняє різке зниження контролю за обігом наркотиків; відсутність належним чином організованої системи виявлення споживачів наркотиків на ранніх стадіях захворювання на наркоманію; зростання попиту на наркотичні речовини з боку молодіжних та маргінальних груп населення.

Таким чином, підсумовуючи, можна визначити, що особливістю детермінант організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є те, що вони здебільшого пов'язані з причинами й умовами переважної більшості інших злочинів, що вчиняються у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх

аналогів і прекурсорів. Установлення медико-біологічних, соціальних, економічних, культурно-моральних, психологічних, правових та організаційно-управлінських детермінант організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є необхідним для створення науково обґрунтованої концепції запобігання цим злочинам. Для усунення чи навіть нейтралізації кожної з перерахованих детермінант кримінальних правопорушень, передбачених ст. 317 КК України, необхідно вжити заходів, про які йтиметься в наступному розділі.

Висновки до розділу 2.

За період 2018-2024 роки показники вчинення організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин характеризуються певними особливостями та простежуються окремі тенденції. У значній кількості кримінальних проваджень за фактом учинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, які направляються до суду з обвинувальним актом, рідко має місце клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру.

На достовірність кількісних і якісних показників організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин впливає повномасштабне вторгнення, у силу чого частина території України є окупованою, у більшості прифронтових регіонів не має можливості повноцінної роботи правоохоронних структур, що відповідно впливає й на повноту офіційних статистичних даних.

Кримінологічний портрет особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Цей портрет приблизно є таким: особа чоловічої статі, переважно у віці 29-39 років, громадянин України, з базовою середньою або профільною середньою освітою. Як вбачається з аналізу матеріалів кримінальних проваджень неодружений та непрацюючий. Здебільшого, суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317

КК України, мав попередні судимості за те чи інше кримінальне правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

У підрозділі встановлено основні причини й умови кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, якими є медико-біологічні (наркотична залежність, неефективна система лікування та реабілітації), соціальні (намагання наркозалежних осіб втягнути до свого кола інших людей; спричинені незадовільним матеріальним, а також соціальним, медичним та іншим забезпеченням, життєві труднощі; розгалужена структура наркобізнесу, яка частково зумовлена попитом населення на наркотики; значне поширення зловживання тютюновими виробами й алкогольними напоями, що часто призводить до вживання наркотичних засобів; низький рівень соціального контролю за неповнолітніми особами; неналежні умови проведення дозвілля та відсутність можливості розвитку розумових і фізичних здібностей дітей; відсутність комплексної програми сприяння розвитку здорової свідомості), економічні (відсутність у більшості населення країни стабільного заробітку, зниження матеріального забезпечення, що спричинено розв'язаною проти України війною), культурно-моральні (руйнування усталеної системи ідеалів і суспільних цінностей, загальне зниження морально-етичного рівня суспільства та зневіра в стабільному майбутньому, спричинені війною), психологічні (характерна для підліткового віку підвищену зацікавленість до нових відчуттів; недостатня обізнаність про відповідальність за дії; утрата значною частиною молоді соціальних орієнтирів у зв'язку із невизначеністю перспектив подальшого навчання й працевлаштування, що зокрема спричинено тривалим воєнним конфліктом, негативний вплив уживання відповідних речовин близькими особами), правові (недосконалість законодавства, яким установлено відповідальність за дії, передбачені ст. 317 КК України, а також суміжні протиправні діяння; прогалини в

кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві, яким регулюється виявлення, розкриття та розслідування цих кримінальних правопорушень; неузгодженість законодавства, яким регулюється порядок відбування покарання особами, які вчинили такі дії, що пояснює невеликий відсоток тих осіб, які стають на шлях виправлення чи позбуваються наркотичної залежності; особливості світогляду, ідеологічних орієнтацій громадян, а часто просто правовий нігілізм, унаслідок чого свідки цих злочинних дій не повідомляють до правоохоронних органів) та організаційно-управлінські (труднощі в установленні всіх обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях по цій категорії; недоцільність негайної ліквідації таких місць із міркувань оперативних розробок працівникам правоохоронних органів; високий рівень латентності, яка характерна для цих протиправних діянь; недостатнє матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, що протидіють цим злочинам, а також брак кваліфікованих кадрів; високий рівень корупції в правоохоронних органах; негативна роль медіа, недостатня антинаркотична реклама).

РОЗДІЛ 3.

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЮ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Запобігання злочинності є одним із пріоритетних завдань держави на будь-якому етапі її становлення, однак особливо важливо це в період дії особливого стану, коли зростає детермінація даного явища, особливо в силу несприятливих соціально-демографічних та політично-економічних змін. На сучасному етапі розвитку української державності значної актуальності має необхідність розроблення й запровадження в практичну діяльність державних і громадських інституцій максимально ефективної системи заходів запобігання злочинності в цілому та у сфері обігу наркотичних засобів зокрема, також і щодо поширення явища організації й утримання наркопритонів.

Національне законодавство України відображає основні міжнародні правові стандарти та приписи у сфері протидії незаконному обігу наркотиків та прекурсорів, система якого включає в себе як галузеве законодавство регулятивного характеру, норми щодо адміністративної та кримінальної відповідальності, а також спеціальні закони, серед яких варто відмітити Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», яким визначено, що «протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюють Національна поліція, Служба безпеки

України, Офіс Генерального прокурора, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень» [178].

Згідно з указаним Законом України система запобігання незаконному обігу наркотиків та прекурсорів включає:

- «заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: контрольована закупка (ст. 4), оперативна закупка (ст. 5), конфіскація (ст. 6), запити правоохоронних органів про розміщення коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 7), огляд транспортних засобів, вантажів і особистих речей громадян (ст. 8), зупинення та припинення діяльності закладів масового перебування громадян, у яких виявлено факти вживання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 9), заходи протидії незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин (ст. 10), здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі (ст. 11)» [178];

- «заходи протидії незаконному вживанню наркотичних засобів або психотропних речовин: виявлення осіб, які незаконно вживають наркотичні засоби або психотропні речовини (ст. 12), медичний огляд та медичне обстеження осіб, які зловживають наркотичними засобами або психотропними речовинами (ст. 13), добровільне лікування осіб, хворих на наркоманію (ст. 14), відшкодування витрат на медичний огляд, медичне обстеження або лікування (ст. 15), примусове лікування осіб, хворих на наркоманію (ст. 16), розгляд матеріалів у суді про направлення осіб на примусове лікування від наркоманії (ст. 17), дострокове звільнення від примусового лікування від наркоманії (ст. 18), продовження строку примусового лікування від наркоманії (ст. 19)» [178].

Пропонується звернутися до наукової доктрини з метою визначення теоретичного поняття запобігання злочинності. Так у науці кримінології не міститься уніфікованого визначення даного поняття. Наприклад, висловлюється пропозиція під запобіганням кримінальним правопорушенням розуміти «систему заходів економічного, соціально-культурного, виховного та правового характеру, що здійснювалися державними органами та громадськими організаціями з метою боротьби зі злочинністю та усунення її причин» [167, с. 144].

Відомі науковці В.В. Голіна та О.М. Литвак зазначають, що «всі заходи превентивного характеру потрібно відносити до терміна «запобігання», а профілактику розглядати як систему заходів усунення чи нейтралізації криміногенних чинників» [147, с. 74; 57, с. 206].

Професор А.П. Закалюк роз'яснює, що запобігання злочинності як «різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії» [81, с. 324].

О.А. Шевченко вважає, що «запобігання злочинності – це один із напрямів кримінально-правової політики держави, що складається із сукупності заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виконують кримінально протиправні наміри, замислюють вчинення кримінальних правопорушень і позитивно сприймають кримінально протиправний спосіб життя, з метою дискредитування кримінально протиправної поведінки, відмови від кримінально протиправної мотивації та наміру або продовження кримінально протиправної діяльності» [241, с. 196].

Отже, запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин може бути тлумачено як сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність явища наркопритону або сприяють

йому, а також на недопущення поширення даного явища на різних стадіях кримінально протиправної поведінки злочинців, особливо схильних до вживання наркотичних засобів, прекурсорів та їх аналогів.

Таким чином, розглядаючи систему запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, особливу увагу варто приділяти саме заходам, що здатні знизити рівень цих кримінальних правопорушень, мінімізуючи та нейтралізуючи початкові криміногенні фактори цього діяння, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 317 КК України, у тому числі шляхом впливу на осіб, які вживають наркотичні засоби або були раніше засуджені за вчинення кримінального правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів.

Можна дійти висновку, що в цілому запобігання кримінальним правопорушенням, зокрема й організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, виступає запорукою становлення правової держави та громадянського суспільства, що виражається в системі цілеспрямованого впливу на антисуспільні явища та їх причинний комплекс із метою зниження рівня і масштабів злочинності та її викорінення.

У кримінологічній науці прийнято вирізняти декілька видів заходів із запобігання кримінальним правопорушенням. Наприклад, Н.І. Устрицька визначає «загальносуспільне запобігання, направлене проти причин і умов злочинності загальносуспільного рівня; спеціально-кримінологічне – щодо причин і умов конкретних видів злочинності; індивідуальне – щодо причин і умов конкретного злочинного вияву» [247, с. 12].

Ю.Ф. Іванова та О.М. Джужа «залежно від ієрархії причин і умов злочинності пропонують виділяти три основні рівні запобігання: загальносоціальний, соціально-кримінологічний та індивідуальний» [93].

Також і Н.І. Устрицька рівні запобігання злочинності поділяє на три рівні:

- «рівень загальносуспільного запобігання, при якому реалізуються дії, направлені проти причин та умов злочинності загальносуспільного рівня;
- рівень спеціально-кримінологічного запобігання, коли відбувається цілеспрямований вплив на причини та умови конкретних видів правопорушень;
- рівень індивідуального запобігання, під час проведення якого відбувається вплив виключно на причини та умови конкретного кримінально-протиправного діяння» [247, с. 12].

Однією з ґрунтовних позицій є підхід А.М. Бабенка, який пропонує виділяти чотири рівні запобігання злочинності: загальносоціальний, спеціально-кримінологічний, індивідуальний та регіональний, де під останнім визначає «територіальну схожість та відмінність злочинності; класифікацію регіонів за рівнем кримінальної враженості території; функціонування регіональної системи запобігання злочинності» [3].

У даній частині нашого дослідження пропонується зосередити увагу на визначені особливостей загальносоціальних заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Цікавою є позиція з приводу того, що загальносоціальні заходи спрямовані на формування антикримінального потенціалу суспільства в цілому та його окремих інститутів зокрема [25, с. 303]. Така діяльність може бути реалізована за рахунок непрямого впливу на причини та умови організації та утримання наркопритонів, шляхом виконання заходів по розвитку суспільства, вирішення економічних, соціальних та інших глобальних завдань (усуваються й локалізуються протиріччя, кризові явища, що живлять детермінуючі чинники кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, реалізуються відповідні програми по витісненню, обмеженню, зменшенню криміногенної дії негативних явищ, які сприяють поширенню явища наркопритонів.

Узагалі зміст загальносоціального рівня запобігання злочинності становить собою сукупність цілої системи заходів соціальної політики та моделювання реакції в суспільстві на злочинність.

Основою для існування та виконання загальносоціальних заходів запобігання існуванню явища наркопритонів може бути вирішення соціально-економічних, психологічних, управлінських та інших проблем при одночасному впливі на фактори злочинності в цілому, та окремим її проявам, зокрема й організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Слід зауважити, що в Україні діє ряд нормативно-правових актів (окрім раніше згаданого Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними») [178], які направлені на боротьбу з наркоманією та незаконним обігом наркотичних засобів в державі. Наприклад, розпорядженням КМУ від 28 серпня 2013 року № 735-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року» [211], якою визначалися пріоритетними напрями боротьби з наркоманією та механізми скорочення незаконної пропозиції наркотиків та попиту на них, досягнення балансу в наркополітиці держави між каральними заходами щодо незаконного обігу наркотиків і забезпеченням їх доступності в медичних цілях.

31 липня 2023 року Міністерство охорони здоров'я оприлюднило проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023–2025 роки». Зазначалося, що даний проєкт розроблено з метою продовження розпочатих в рамках Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р, заходів, «спрямованих на зменшення попиту на психоактивні речовини, забезпечення протидії їх незаконному обігу, покращення стану дотримання прав людини і соціального, медичного, психологічного та економічного добробуту

населення країни через популяризацію здорового способу життя та створення для цього відповідних можливостей, зокрема для дітей, підлітків та молоді, а також покращення доступності наркотичних лікарських засобів, надання якісної медичної допомоги та соціального супроводу для осіб, які цього потребують, та програм зменшення шкоди» [188].

Більше того, слід зауважити, що відповідно до Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони» [209] Україна зобов'язалася вести боротьбу з організованою злочинністю та легалізацією (відмиванням) коштів, зменшувати постачання та попит на наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, які перебувають у незаконному обігу, що, серед іншого, зумовило необхідність подальшого прийняття Стратегії державної наркополітики.

Доречно звернути увагу на те, що зазначена Стратегія базуватиметься на таких стратегічних пріоритетах: «профілактика вживання психоактивних речовин без медичних показань та підвищення поінформованості населення (запобігання зловживанню, підвищення обізнаності про шкідливий вплив наркотиків); припинення незаконного вироблення й перероблення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; забезпечення доступу до необхідних профілактичних засобів та ефективних методів лікування осіб, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин; забезпечення прав на лікування та профілактику осіб з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин, які перебувають в установах відбування покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби тощо» [212].

Слушною видається позиція М.Г. Колодяжного з приводу того, що «система загальносоціальних заходів запобігання (*авт.* - організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів) є

першочерговим фундаментальним напрямом, покликаним удосконалити суспільні відносини у соціальній, економічній, політичній, правовій, ідеологічній, морально-психологічній та інших сферах життєдіяльності на державному, регіональному та місцевому рівнях» [103, с. 163].

Також слід зазначити, що для досягнення зазначеної мети, у першу чергу, необхідною є переорієнтація заходів протидії незаконному обігу психоактивних речовин від кримінально-караних до адміністративно-виправних, профілактичних, медичних та соціально-психологічних.

Таким чином загальносоціальне запобігання злочинності може бути представлено як вид профілактики водночас зі спеціально-кримінологічним запобіганням, то, відповідно, його суть полягає в подоланні низки економічних проблем, зокрема рівня матеріально-побутового забезпечення, підвищенні рівня освіти та здоров'я населення, а також за рахунок здійснення інших заходів соціального захисту населення, ведення правової політики в контексті утвердження європейських стандартів прав людини, зміцнення законності та зменшення проявів злочинності, зокрема поширення явища наркопритонів.

Ефективне запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин полягає у створенні комплексу заходів загальносоціального запобігання, серед яких: соціально-економічні; політичні; організаційно-управлінські; ідеологічні; правові; інформаційні; соціально-культурні; психолого-виховні; технічні.

У контексті запобігання організації та утримання наркопритонів система загальносоціальних заходів не призначена для прямої протидії цьому кримінальному правопорушенню, але вона, у свою чергу, створює реальні передумови, що виключають можливість існування цього деструктивного явища в усіх сферах функціонування суспільства й держави. Окрім того, слушно було б зауважити, що заходи такого рівня запобігання злочинності характеризуються масштабністю, глобальністю й тривалістю їх реалізації, оскільки вони спрямовані на вирішення не лише однієї конкретної соціальної

проблеми, а на цілий комплекс важливих соціальних, економічних, політичних та інших завдань, які у своїй сукупності створюють умови для усунення чи послаблення криміногенних факторів, які детермінують організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Спробуємо проаналізувати загальносоціальні види запобігання явищу наркопритонів в Україні за окремими їх видами.

Так до соціально-економічних заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин належать майже всі позитивні соціально-економічні перетворення у державі й суспільстві.

На сучасному етапі розвитку Української держави, особливо в умовах воєнного стану, необхідним є здійснення цілого комплексу заходів щодо врегулювання соціально-економічної сфери, який у подальшому позитивно позначиться на зниженні кількісно-якісних показників злочинності, зокрема й сфері обігу наркотичних засобів.

До таких заходів слід віднести загальне підвищення матеріального становища населення, особливо соціально-незахищених; зменшення рівня безробіття та тіньового ринку праці; установлення оптимальної політики оподаткування в Україні з недискримінаційними ставками та диференціальним підходом до різних категорій платників податків; забезпечення інвестиційної привабливості в різні регіони країни та реалізації політики створення нових робочих місць для місцевого населення; заходи мотивації для поширення професійно-технічних спеціальностей, так би мовити «робочих професій»; підвищення соціальних ставок та системи соціальної підтримки населення; удосконалення матеріального стимулювання працівників (системи та практики преміювання, використання фондів матеріального заохочення); посилення фінансового контролю за усіма сферами життєдіяльності суспільства і держави; контроль прозорості фінансових операцій; удосконалення системи державної соціальної допомоги

у вихованні дітей як батьками, так і соціальними установами; збільшення асигнування на освіту та науку тощо.

Особливе місце серед заходів загальносоціального запобігання злочинності в цілому та кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів зокрема відіграють політичні заходи, що особливо актуально в період соціальної напруги, викликаної повномасштабним вторгненням до нашої країни та тими тотальними змінами в соціально-політичному житті країни, що стали наслідком такого конфлікту.

До такого виду заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин слід віднести заходи, які стабілізують політичну систему держави, тобто «становлення та розвиток державності; зміцнення демократії; реформування та зміцнення всіх гілок влади; поліпшення міжрегіональних відносин; вирішення проблем при збалансованому дотриманні інтересів усіх регіонів України; реалізація політичної волі протистояння соціально-негативних явищ і процесів в умовах багатопартійності; посилення контролю за міграційними процесами; встановлення чіткого та прозорого розмежування повноважень і функцій між центральними і територіальними органами» у сфері протидії злочинності на різних рівнях [73, с. 148-149].

Наступними із названих заходів загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 317 КК України, є правові. До даного виду заходів слід віднести, у першу чергу, удосконалення нормативно-правових актів різних галузей законодавства з метою забезпечення оптимальних умов для виявлення, усунення, послаблення, нейтралізації детермінант організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, а також ресоціалізації осіб, схильних до вчинення як цього суспільно небезпечного діяння, так і інших кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів; дослідження та впровадження зарубіжного досвіду в боротьбі з поширенням наркоманії та токсикоманії; розроблення нових правових заборон та

обмежень з метою подолання чинників, що сприяють поширенню кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів; загальне вдосконалення та модернізація роботи судових та правоохоронних структур; заохочення позитивної посткримінальної поведінки; розвиток системи заходів лікування наркоманії; розвиток та зміцнення міжрегіональних програм запобігання злочинності; запровадження систем міжнародних програм запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів; стимулювання поведінки повідомлення громадянами фактів про прецеденти протиправної поведінки та вживання наркотичних, психотропних речовин тощо.

Також у науковій літературі знаходимо слушну пропозицію щодо запровадження чіткої правової регламентації діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів, а також поліпшення інформаційно-правової культури населення з метою досягнення належного рівня дотримання правових норм та виховання готовності допомагати правоохоронним органам у протидії злочинності [156, с. 28; 6].

Окремо слід розглянути питання організаційно-управлінських заходів запобігання існуванню наркопритонів в Україні, до яких можливо віднести здійснення систематичного і глибокого аналізу стану злочинності в цілому та у сфері обігу наркотиків зокрема; удосконалення збору та моніторингу всієї інформації, яка стосується кримінологічної ситуації в населених пунктах; дослідження детермінант, які сприяють учиненню кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України; проведення аналізу щодо визначення ефективності процесу організації й реалізації заходів запобіжної діяльності; розроблення управлінських та методичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів; важливим також є аспект підвищення компетентності та професійності працівників правоохоронних органів, оцінка її ефективності [135, с. 576].

Далеко не останнє місце займають ідеологічні заходи загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів, до яких можливо віднести формування високої моральної позиції населення, орієнтованої на повагу до загальнолюдських цінностей; підвищення рівня правової свідомості населення; вироблення стійкої психологічної установки щодо правомірного способу життя; створення атмосфери несприйняття суспільством протиправних форм поведінки та громадського засудження осіб, які вживають наркотичні засоби або створюють умови для вживання останніх іншими особами [24, с. 134].

Не менш важливого значення набувають інформаційні запобіжні заходи, які спрямовані на забезпечення захисту людини та громадянина, суспільства і держави від кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, зокрема проведення просвітницьких заходів, правового виховання в школах, а також заходів, спрямованих на розкриття властивостей впливу наркотичних, токсичних та психотропних речовин на організм людини тощо.

Також важливими на рівні загальносоціального запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є соціально-культурні заходи на різних регіональних рівнях. Уявляється, що основним завданням таких заходів є формування правильного негативного сприйняття наркоманії серед населення, у першу чергу молоді. Формування відповідної свідомої поведінки відмови від вживання заборонених речовин, знання наслідків впливу на здоров'я людини тощо може позитивно вплинути на рівень поширення наркоманії. Даний вид заходів може бути реалізований за рахунок поширення відповідних просвітницьких матеріалів про згубність наркоманії, зокрема необхідності повідомлення про виявлення чи навіть підозру на утворення наркопритону.

Не останню роль відіграють також психолого-виховні заходи, які включають в себе, у першу чергу, відповідні виховні заходи на рівні шкіл, закладів вищої освіти, спортивних секцій, розважальних та творчих гуртків, з

метою формування системи правового виховання особистості та розвиток у неї правової активності.

Значне місце в справі оздоровлення й удосконалення суспільних відносин посідають різні програми (плани) економічного і соціального розвитку, що приймаються як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Отже, можемо дійти висновку, що найбільш ефективними загальносоціальними заходами запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин можуть бути підвищення рівня правової освіти населення та правового виховання молоді шляхом запровадження сучасних форм і методів профілактики, розроблення інформаційно-пропагандистських та культурно-виховних програм, спецкурсів; удосконалення нормативно-правової бази з питань запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; забезпечення своєчасного виявлення неблагополучних сімей, їх облік і систематична перевірка умов утримання та виховання в них неповнолітніх, надання таким сім'ям адресної допомоги; здійснення заходів щодо забезпечення зайнятості неповнолітніх осіб, молоді, які не мають постійних доходів і джерел для існування, збереження наявної мережі державних і громадських інститутів надання соціальної підтримки неповнолітнім, організації їхнього дозвілля і відпочинку; протидії негативним проявам серед неповнолітніх (наркоманії, пияцтву, дитячій бездоглядності й безпритульності тощо); ужиття заходів щодо підвищення ефективності діяльності служб у справах неповнолітніх та відповідних ювенальних відділів.

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин є складним процесом реалізації цілого комплексу заходів, цілеспрямованої діяльності, направленої на зменшення даного явища в суспільстві. Такі заходи мають системний характер та поділяються, як було зазначено, на певні рівні: загальнодержавний, регіональний та місцевий. Водночас поряд із загальносоціальними заходами запобігання поширенню наркопритонів, виділяють також заходи спеціально-кримінологічного характеру, які пропонується розглянути детальніше.

Слід зауважити, що на відміну від системи узагальнених та загальноприйнятих заходів, які утворюють загальносоціальне запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів, спеціально-кримінологічне запобігання переважно складається із заходів, направлених на конкретні криміногенні фактори.

Водночас спеціально-кримінологічні заходи запобігання є дуже взаємопов'язані та ґрунтуються на загальносоціальних заходах, доповнюючи їх, але маючи при цьому свою власну специфіку, яка проявляється у їх змісті, особливостях суб'єктів реалізації, об'єктів спрямування тощо.

Завданням цього підрозділу дослідження є пошук дієвих та ефективних, пріоритетних за сучасних умов розвитку суспільства напрямів оптимізації заходів спеціально-кримінологічного запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин та нейтралізації детермінант даного деструктивного явища.

Перш за все, уявляється доцільним з'ясувати змістовне навантаження поняття спеціально-кримінологічного запобігання злочинності чи окремим її

видам як наукової категорії, яка, до речі, не знайшла свого усталеного універсального й уніфікованого розуміння сутності. Наприклад, з точки зору О.М. Бандурки, О.М. Литвинова, «таке запобігання кримінальним правопорушенням представляє собою комплекс науково обґрунтованих, практично необхідних і реальних заходів, які застосовують для недопущення вчинення потенційних кримінальних правопорушень на різних етапах їх кримінального формування» [15, с. 101].

У свою чергу, О.М. Литвак визначає вказане поняття як «здійснювану відповідними суб'єктами профілактики кримінальних правопорушень, зокрема усіма юридичними та фізичними особами, які, не порушуючи чинного законодавства та природних прав людини, свідомо та цілеспрямовано здійснюють профілактику, запобігання та припинення кримінальних правопорушень» [148, с. 184].

Як зауважує Є.В. Кізіменко, «спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, на відміну від загальносоціального, спрямоване на усунення причин злочинності чи конкретних злочинних проявів та полягає в цілеспрямованому впливі на криміногенні детермінанти, пов'язані з окремими видами злочинної поведінки» [97].

Уявляється, що наведені дефініції є дещо звуженими та не охоплюють усіх змістовних складових категорії спеціально-кримінологічного запобігання злочинності. Наприклад, більш широко це поняття трактується В.В. Голіною, який розглядає спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням «як сукупність самостійних, але внутрішньо пов'язаних між собою і доповнюючих один одного напрямів боротьби зі злочинністю, змістом яких є діяльність державних органів, громадських організацій і громадян у розробці та реалізації заходів, спрямованих на запобігання, виникнення, обмеження, усунення криміногенних явищ і процесів, які створюють злочинну детермінацію, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки» [58, с. 12–25].

Таким чином доходимо висновку, що спеціально-кримінологічним запобіганням наркопритонам слід уважати сукупність заходів боротьби з організацією або утриманням місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють даному виду кримінальних правопорушень, а також недопущення вчинення їх на різних етапах розвитку злочинної поведінки.

У науковій літературі, серед іншого, також пропонується розглядати разом з поняттям також структуру спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням. Наприклад, вважається досить змістовним підхід А.Е. Жалинського, який пропонував виділяти такі елементи даної категорії, як мета, прийоми та навички, організаційні форми заходів, умови, запобіжний ефект [77, с. 159].

З точки зору професора О.М. Джужі, «на рівні спеціальної профілактики мета боротьби зі злочинністю, певними її видами й конкретними кримінальними правопорушеннями визначена як єдина чи головна для відповідних заходів соціального контролю, соціальної реабілітації та правоохоронної діяльності. Водночас вчений доповнює, що розроблення й реалізація заходів спеціальної профілактики прямо зумовлена наявністю злочинності, її рівнем і характером, впливом криміногенних детермінант» [93, с. 169].

Уявляється, що «такий вид запобігання кримінальним правопорушенням взагалі та у сфері обігу наркотичних засобів зокрема здійснюється у формі реалізації відомчих планів або програм посилення боротьби зі злочинністю. У них передбачається система заходів, спрямованих на профілактику конкретних видів і груп злочинності, злочинності взагалі, злочинності на певній території (держава, регіон). Передбачувані програми заходів реалізуються через взаємодію та взаємоузгодженість діяльності суб'єктів профілактики, ефективність яких залежить від узгодженості програми

боротьби зі злочинністю з концепцією державного плану економічного та соціального розвитку країни» [92, с. 169; 12; 11].

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання явищу наркопритонів повинні задовольняти певні вимоги, а саме: поетапній реалізації вимог закону щодо завдань, засобів і гарантій запобіжної діяльності, компетенції окремих органів, дотримання у процесі запобіжної діяльності прав та інтересів громадян і організацій; обґрунтованості, яка визначається: по-перше, повнотою та правильністю встановлення й оцінки детермінант, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень; по-друге, відповідністю мір у змісті, інтенсивності і строкам застосування визначеного завдання; по-третє, наявністю реальної потреби в їх застосуванні; конкретності, максимальній «прив'язці» до різних видів кримінальних правопорушень і типів кримінально-протиправної поведінки з урахуванням наявності специфічних криміногенних факторів; реальності, системності й комплексності; орієнтованості на викорінення основних недоліків у діяльності організацій, які мають криміногенне значення; використанні при розробленні запобіжних заходів комплексу кримінологічних, економічних, психолого-педагогічних та інших спеціальних знань» [156, с. 42-43].

У кримінологічній науці, крім дискусійності визначення поняття спеціально-кримінологічного запобігання злочинності неоднозначним залишається й питання класифікації спеціально-кримінологічних заходів запобігання. Класифікація запобіжних заходів сприяє створенню єдиної їх системи. Завдяки цьому є можливість цілеспрямовано й системно здійснювати запобіжну діяльність у державі, регіоні, місті. Окрім цього, це може сприяти в узгодженні функціонування «багаторівневої системи державних органів і громадських організацій, які справляють антикриміногенний вплив на соціальні об'єкти» [142, с. 151].

Тому в основу класифікації заходів спеціально-кримінологічного запобігання можуть бути покладені різноманітні критерії. Спеціально-кримінологічні заходи запобіжної діяльності класифікують за різними

критеріями. Так, наприклад, залежно від масштабу зазначені заходи поділяються на: загальнодержавні (спрямовані на великі соціальні групи); ті, що здійснюються у масштабі окремих об'єктів або мікрогруп; індивідуальні. За стадіями ці заходи поділяються на ті, які виходять із моменту їх застосування (початку реалізації) – раннє спеціальне запобігання, а також безпосереднє запобігання та запобігання рецидивним фактам [156, с. 44].

За характером спрямування спеціально-кримінологічні заходи поділяються на: ідеологічні, соціально-політичні, соціально-економічні, організаційно-управлінські, культурно-просвітницькі, технічні й правові [142, с. 153]. Залежно від правової характеристики розрізняються спеціально-кримінологічні заходи, які базуються на нормах права, але нерегламентовані (наприклад, правове просвітництво, виховання тощо); детально врегульовані юридичними нормами (наприклад, адміністративний нагляд) [106, с. 6-7].

Залежно від рівня заходи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, у тому числі й організації наркопритонів, пропонуємо реалізовувати на: загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Отже, в основі класифікації спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, зокрема і організації та утриманню наркопритонів, лежать різні критерії, серед яких: специфіка суб'єктів, характер, масштаб, стадії та рівень заходів запобігання, урегульованість заходів запобігання нормами права тощо.

Також у науковій літературі знаходимо досить вдалу пропозицію заходи запобігання кримінальним правопорушенням поділити на три групи, залежно від механізму впливу на криміногенні чинники:

- «заходи-норми, тобто спеціальні норми правил поведінки, що полегшують виконання кримінального закону та перешкоджають учиненню злочину;

- заходи-команди (сигнали), тобто спонуки до проведення профілактичної роботи (подання, окремі ухвали, узагальнення судової практики, накази, що не мають нормативного характеру);

- заходи-дії, які полягають у безпосередньому впливі на криміногенні фактори та в реальній зміні несприятливої ситуації. Заходи-дії, у свою чергу, поділяються на такі види: заходи контрольно-наглядного характеру, спрямовані на підтримання існуючих режимів, процесів і станів, на захист їх від різного роду порушень; заходи регулювання ситуацій, що вже склалися, виправлення несприятливої обстановки, що може призвести до кримінально караного діяння» [77, с. 158–161].

Заходи спеціально-кримінологічного запобігання повинні органічно доповнювати заходи загальносоціального запобігання. Тож слушним є зауваження В.С. Батиргарєєвої в частині того, що «загальносоціальне запобігання є основою і створює необхідні підстави для застосування спеціально-кримінологічного запобігання» [16, с.181] у нашому випадку явищу наркопритонів.

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання явищу наркопритонів на противагу загальносоціальним заходам обумовленні наявністю такого виду кримінальних правопорушень, їх станом і тенденціями, а також комплексом продукуючих криміногенних факторів. Поряд із цим, загальносоціальні заходи створюють відповідні базові передумови для реалізації заходів спеціально-кримінологічного запобігання. Система цих заходів запобігання між собою взаємозалежна та є взаємообумовленою. Позитивний вплив системи загальносоціальних заходів на процес запобігання організації та утриманню наркопритонів виявиться більш ефективним, якщо доповнюватиметься спеціально-кримінологічними заходами, спрямованими на усунення, ослаблення, нейтралізацію криміногенних факторів, виправлення осіб, які можуть вчинити або вже вчинили кримінальне правопорушення цього виду [16, с. 181; 60, с. 133-139].

У свою чергу, залежно від правового статусу, суб'єкти поділяються на спеціалізовані і неспеціалізовані. Для спеціалізованих суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням є безпосереднім професійним обов'язком, закріпленим у відповідних нормативних актах. Неспеціалізовані суб'єкти, як

правило, здійснюють заходи запобігання злочинності на добровільних засадах, виконуючи насамперед свої безпосередні завдання [146, с. 139].

Загалом спеціально-кримінологічне протидія спробам організувати або утримувати місця для протиправного вживання чи виготовлення наркотичних засобів здійснюється широким колом суб'єктів, а саме: Національною поліцією, Службою безпеки України, судом, прокуратурою, митними органами, Державною прикордонною службою України, медичними установами, громадськими організаціями тощо. Кожен із названих органів має свою розгалужену структуру, яка функціонує на загальнодержавному та регіональному рівні.

У своїй діяльності із запобігання кримінальним правопорушенням, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 317 КК України, суб'єкти такої діяльності керуються Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, Законами України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про статус суддів»; їх діяльність також здійснюється на основі Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» та Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого, Податкового та Митного та інших кодексів України.

У цілому можемо зауважити, що спеціально-кримінологічне запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин складається із трьох напрямів діяльності: кримінологічної профілактики; відвернення кримінальних правопорушень та їх припинення [138, с. 55].

Спеціально-кримінологічне запобігання явищу наркопритонів в Україні здійснює широке коло суб'єктів – поліція, Служба безпеки України,

Державна прикордонна служба України, прокуратура, суд і т.ін. Разом з цим, найбільше за обсягом завдань у протидії цим кримінальним правопорушенням відноситься до компетенції Національної поліції та її регіональних структурних підрозділів.

Безперечно, одним з головних аспектів у протидії наркозлочинності є функціонування в структурі МВС України утвореного Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності, діяльність якого ґрунтується на відкритості, прозорості, участі в різноманітних спільних проєктах, взаємодії з відомствами, міжнародними партнерами й суспільством у сфері протидії наркозлочинності, проведенні заходів щодо розв'язання проблеми наркоманії на державному рівні.

Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності МВС України діє на підставі положення, затвердженого наказом МВС України від 12 грудня 2019 року № 1038, у якому визначено такі завдання:

«- участь у забезпеченні формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності й здійснення за дорученням керівництва МВС координації діяльності у цій сфері;

- вивчення та впровадження позитивного міжнародного й вітчизняного досвіду щодо способів і методів виявлення, документування та припинення фактів незаконного обігу наркотичних речовин;

- забезпечення участі в здійсненні міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній та організованій наркозлочинності, налагодження дієвої взаємодії за цим напрямом [191].

Нині Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності здійснює такі функції:

– бере участь у розробленні та внесенні пропозицій щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері протидії наркозлочинності, політичних і стратегічних завдань, принципів і напрямів її розвитку;

- вносить пропозиції з удосконалення законодавства у сфері протидії наркозлочинності;
- здійснює аналіз галузевих проблем щодо формування та реалізації державної політики у сфері протидії наркозлочинності, за його результатами розробляє пропозиції стосовно спрямування та координації діяльності Національної поліції України в цій сфері;
- бере участь у проведенні наукових, аналітичних, кримінологічних, соціологічних досліджень стану протидії наркозлочинності;
- здійснює систематичний аналіз діяльності Національної поліції України у сфері протидії наркозлочинності;
- ініціює проведення структурними підрозділами апарату МВС, закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання та науково-дослідними установами, що належать до сфери управління МВС, аналітичних і наукових досліджень з актуальних проблем протидії наркозлочинності;
- здійснює комплексний аналіз тенденцій та динаміки у сфері протидії наркозлочинності, учинення суспільно-політичних, соціально-економічних, демографічних та інших факторів, що мають на неї суттєвий вплив, а також причин та умов їх виникнення» [191].

Особливості спеціально-кримінологічного запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин полягають у специфічній системі заходів, безпосередньо спрямованих а зниження рівня і покращення кількісно-якісних показників цих кримінальних правопорушень спеціальними суб'єктами запобіжної діяльності.

Систему такого запобігання можна подати у вигляді діяльності спеціально уповноважених правоохоронних органів, спрямованих на інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності із запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин; програмування та планування заходів із запобіжної діяльності

в умовах конкретного регіону; використання кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду з протидії наркозлочинності; усунення причин та умов протиправної діяльності; застосування гласних та негласних засобів з протидії наркозлочинності; профілактика протиправної діяльності серед різноманітних категорій осіб, потенційно схильних до незаконного обігу наркотиків на конкретній території; виявлення та припинення випадків порушень закону у сфері обігу наркотиків; притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні антинаркотичного законодавства; призначення покарання за вчинення організації чи утримання наркопритону та суміжних з ним кримінальних правопорушень; забезпечення відбування покарання осіб, засуджених за досліджувані кримінальні правопорушення; профілактика рецидиву кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків.

Серед іншого також варто вказати й на важливість індивідуальних заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин. Суть даного рівня заходів полягає в безпосередній роботі спеціальних суб'єктів з недопущення, профілактики, або перешкоджання вчиненню даного виду кримінальних правопорушень конкретними особами, або групами осіб у межах конкретних територіальних одиниць [79, с.114-116; 166, с.110-111; 108, с. 278-283].

Зауважимо, що переважно індивідуальні заходи запобігання організації та утриманню наркопритонів застосовуються до окремих категорій населення та на регіональному рівні полягають у впливі на неповнолітніх та молодь, які задіяні в незаконному збуті наркотиків чи їх вживанні; на осіб, які задіяні в організованому наркобізнесі; на осіб, які раніше були засуджені за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів та звільнилися з місць позбавлення волі; на засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі; вплив на оточення особи, яке сприяє втягуванню її у незаконних обіг наркотиків.

Вибір методів індивідуального впливу може бути самим різним. Частіше застосовується індивідуальна профілактика, переконання, запобігання та фактичне припинення діяльності існуючих наркопритонів.

У свою чергу, профілактика являє собою виявлення причин та умов індивідуальної злочинної поведінки, спрямованої на збут наркотиків; запобігання об'єднує комплекс індивідуальних заходів з недопущення реалізації замислених та розпочатих кримінальних правопорушень шляхом встановлення осіб, що намагаються вчинити незаконний збут наркотиків; переконання проявляється в застосуванні заходів роз'яснювального характеру (у медіа, під час масових акцій, зустрічей з учнями та студентами закладів освіти і т. ін.); припинення ж проявляється в перешкоджанні конкретній злочинній діяльності, у виявленні та затриманні осіб, які вчиняють збут наркотиків, притягнення їх до відповідальності, виправлення, ресоціалізація та соціальна адаптація осіб, які відбули покарання за вчинення організації або утримання наркопритону чи суміжного кримінального правопорушення у сфері обігу наркотичних речовин [165, с.168-170].

Зауважимо, що спеціально-кримінологічний та індивідуальний рівень запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин тісно пов'язані між собою. Переважна більшість заходів цих рівнів здійснюється як відносно однієї особи, яка потребує застосування щодо неї заходів запобігання, так і щодо інших осіб такої категорії.

Спеціально-кримінологічне запобігання має здійснюватись на рівні малих груп осіб, які причетні до обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також осіб, які з ними контактують через родинні, дружні чи інші зв'язки.

Уявляється, що таке запобігання має бути спрямоване на осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України, а також осіб, які використовують вказані місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Метою спеціального та індивідуального запобігання є позитивна корекція особистості, що призводить до відмови її від організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, надання приміщень з цією метою, відвідування цих місць або невчинення таких дій взагалі чи повторно [54, с. 120].

У науковій літературі також пропонується теза про те, що система запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин в Україні потребує комплексного застосування зазначених моделей з урахуванням особливостей типології злочинців, яких, у свою чергу, пропонують поділяти на чотири види:

- суб'єкти, які перебувають на початковому етапі криміналізації особи, так звана рання індивідуальна профілактика;

- особи, які вчинили чи вчиняють кримінальні правопорушення, метою чого є схилення особи відмовитися від учинення кримінально караного діяння або припинити його вчинення, а у разі вчинення – формування позитивної посткримінальної поведінки;

- особи, які вчинили кримінально каране діяння та перебувають в процесі зазнавання заходів кримінально-правового впливу; переважно реалізовується в установах виконання покарань;

- особи, які відбули кримінальне покарання, але підлягають нагляду з метою запобігання рецидиву (постпенітенціарна профілактика) [92, с. 170-171].

До комплексу заходів із запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 317 КК України, слід віднести діяльність, яка є спрямована на:

- усунення причин та умов, що сприяють скоєнню кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних речовин;

- виявлення осіб із криміногенною поведінкою;

– ужиття заходів, направлених на недопущення подальшого розвитку злочинної діяльності конкретних осіб та припинення кримінальних правопорушень;

– ужиття заходів щодо негайної нейтралізації злочинної діяльності осіб, які безпосередньо розпочали протиправну діяльність, а також заходи з недопущення настання злочинних наслідків;

– перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, які скоїли кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних речовин, зокрема організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, шляхом повного та своєчасного їх розкриття та ізоляції винних.

Серед джерел відомостей про досліджувані кримінальні правопорушення та осіб, які їх учиняють, можуть бути дані, що отримані: із заяв громадян і службових осіб, представників громадськості, негласних співробітників, медіа (включаючи Інтернет-ресурси), за результатами аналізу оперативної обстановки і статистичних даних. При отриманні такої інформації поліцейський повинен з'ясувати, які саме причини й умови сприяли вчиненню протиправних дій.

У цілому спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 317 КК України, має широкий комплекс різноманітних за характером заходів, безпосередньо спрямованих на ліквідацію протиправної поведінки осіб, які вчиняють протиправні діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Об'єктами профілактичного впливу є криміногенні вчинки, що детермінують формування особи злочинців, ситуації, які зумовлюють правопорушення, полегшують їх учинення. Таке запобігання здійснюється на різних рівнях (у межах усієї країни, міста, району, населеного пункту) широким колом суб'єктів профілактичної діяльності.

Отже, спеціально-кримінологічне запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення

наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це цілісна система взаємопов’язаних і взаємообумовлених заходів, які проводяться на міжнародному, загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях спеціалізованими державними органами, з метою виявлення, усунення та нейтралізації детермінант, що продукують існування явища наркопритонів.

У свою чергу, система запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин складається із трьох тісно пов’язаних складових, до яких слід включити загальносоціальні заходи, які не спрямовані безпосередньо на кримінальні правопорушення, але створюють умови для невігідності їх скоєння; спеціально-кримінологічні заходи, які спрямована діяльність спеціальних суб’єктів, направлена безпосередньо на протидію явищу наркопритонів; індивідуальні заходи, які направлені на окремих осіб, груп осіб із метою запобігання, припинення та відвернення вчинення останніми кримінальних правопорушень, передбачених ст. 317 КК України.

3.3. Шляхи вдосконалення заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

За сучасних умов розвитку української держави, особливо з урахуванням впливу воєнного стану на всі без винятку галузі суспільного життя, система запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу наркотичних речовин, зокрема організації та утримання наркопритонів, перебуває у стані складних та неоднозначних перетворень. Успішна протидія організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин передбачає не лише притягнення правопорушників до відповідальності та їх подальшу ресоціалізацію, але й

наявність ефективної системи запобігання, спрямованої на нейтралізацію криміногенних факторів, які сприяють учиненню кримінально караного діяння даного виду.

Варто взяти до уваги, що під час дії воєнного стану правоохоронні структури спіткали нові складнощі, які не були відомі раніше, зумовлені додатковими навантаженнями, ризиками та умовами праці під впливом режиму.

Водночас соціальна напруженість у країні, складний політичний стан, занепад економічних показників, різке й стабільне погіршення стану фінансової спроможності населення, міграційні процеси та інші катастрофічні наслідки змін повсякденного життя призвело до збільшення рівня вживання алкоголю та наркотичних речовин серед населення, особливо в зонах активних обстрілів та прифронтових територіях.

Зважаючи на реальний стан наркотичної злочинності в Україні, а також ураховуючи можливості компетентних правоохоронних органів, спробуємо сформулювати рекомендації та надати пропозиції щодо вдосконалення практики запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Варто зауважити, що запобігання явищу наркопритонів на різних рівнях на сучасному етапі реалізується переважно за рахунок направленої діяльності відповідних державних структур, до яких слід віднести Національну поліцію, Службу безпеки України, суди та прокуратуру, митні та прикордонні служби, медичні установи тощо.

При цьому, як попередньо було зауважено, поліція є основним органом, на який покладено реалізацію політики у сфері протидії незаконному обігу наркотиків в цілому та наркопритонам зокрема [150, с.77-83; 151,с.335-340; 8, с. 478-482]. Діяльність підрозділів поліції при взаємодії з іншими правоохоронними органами в указаній сфері правоохоронної діяльності пов'язана із профілактикою, виявленням, документуванням, розкриттям,

розслідуванням та запобіганням кримінальним правопорушенням у сфері протиправного наркообігу.

У науковій літературі відмічається значний запобіжний ефект у роботі правоохоронних органів у запобіганні поширенню кримінальних правопорушень у сфері протиправного обігу наркотичних речовин за рахунок проведення таких спеціальних поліцейських операцій, як «Мак», «Конопля», «Допінг», «Аптека», «Вокзал», «Пасажир», «Ринок», «Іноземець», «Розшук», «Літо», «Квартира», «Побут», «Мігрант», «Нагляд», «Нічне місто» [203; 199; 23; 232, с.179-184]. Такі операції спрямовані на зменшення рівня злочинності у відповідних населених пунктах чи їх частинах, викриття осіб правопорушників, запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, виявлення та розкриття діяльності наркопритонів та місць виробництва заборонених речовин, профілактика та зниження можливості вчинення кримінальних правопорушень тощо.

Зазвичай такі спеціальні операції плануються та проводяться локально, на рівні певного населеного пункту, міста, регіону при налагодженій взаємодії між відповідними територіальними підрозділами поліції. Звісно, проведення таких операцій вимагає чіткої системи координації спільних дій, розроблення відповідного плану з розподілом завдань, аналізу вихідних даних, складання маршруту, забезпечується матеріально-технічна складова та організаційні аспекти супроводження самої операції [191; 203].

Такі операції є досить дієвим способом виявлення місць потенційного збуту наркотиків та викриття каналів їх розповсюдження, місць виготовлення та вживання, знешкодження лабораторій з виготовлення наркотичних та психотропних засобів, затримання осіб, які займаються протиправною діяльністю у сфері придбання та збуту наркотиків, зокрема організують та утримують місця для протиправного приготування та споживання наркоречовин.

Також варто відмітити сучасні особливості реалізації політики правопорядку в умовах дії воєнного стану. Ідеться про можливості

додаткового забезпечення контролю за поширенням протиправної поведінки в силу дії особливих положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [208] та відповідних указів Президента України, зокрема за рахунок практики взаємодії та спільного проведення правоохоронних заходів органами Національної поліції та підрозділами Збройних сил України (патрулювання, охорона об'єктів, спільне проведення поліцейських операцій, чергування на блокпостах, здійснення перепускного режиму тощо).

Наприклад, на підставі приписів ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [208] військові адміністрації у взаємодії з місцевими органами влади та правоохоронними органами мають можливість запроваджувати заходи, спрямовані на забезпечення правового режиму воєнного стану, здійснення цивільного захисту, публічного порядку та безпеки, захист критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина [208; 201; 195]. Така взаємодія ефективно себе показує в частині протидії злочинності в регіоні в цілому та у сфері протиправного обігу наркотиків зокрема.

Позитивний ефект впливу на поширення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів мають також заходи, реалізовані в рамках вказаного нормативно-правового акта в частині додаткової можливості вести перевірку транспортних засобів, перевірки документів та огляду авто та осіб, багажу, службових приміщень та навіть житла. У рамках зазначених можливостей (п. 7 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану») [208] в населених пунктах та за їх межами утворюють так звані блокпости, патрулювання територій та заходів по перевірці осіб, що додатково дає можливість виявити місця, утворені та організовані з метою незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Останніми роками позитивно себе зарекомендувало використання інформаційних ресурсів та сучасних технологій в правоохоронній діяльності,

зокрема у сфері запобігання кримінальним правопорушенням наркотичного спрямування.

Сьогодні активно використовуються інформаційно-пошукові ресурси, серед яких Єдина інформаційна система МВС України, яка представляє єдину багатофункціональну автоматизовану систему, яка здійснює інформаційну підтримку та супроводження роботи правоохоронних органів на основі багато функціонального програмно-інформаційного комплексу, що втілює в собі складні програмно-технічні та технічні засоби електронної комунікації, пошуку, накопичення та обробку інформації з різних джерел [190; 200; 205]. За допомогою вказаної системи правоохоронці органи можуть швидко отримувати необхідну інформацію щодо осіб, які займаються збутом наркотиків, організацією чи утриманням наркопритонів, оскільки ця система здатна отримувати та узагальнювати відомості з Єдиного державного реєстру транспортних засобів; з реєстру адміністративних правопорушень; з інтегрованої інформаційно-пошукової системи; з Єдиного державного демографічного реєстру; з національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства; з Єдиного реєстру досудових розслідувань про правопорушення; з Єдиного державного реєстру судових рішень; з Реєстру обліку вогнепальної зброї; з дактилоскопічного обліку; з Реєстру осіб, які перетнули державний кордон, тощо.

З точки зору ефективності практичної складової сучасної роботи підрозділів поліції варто також відмітити ефективність використання таких баз даних як «Аркан», «Армор», «Гарт-1», «ГІС-Наркотики» тощо. Зазначені інформаційно-пошукові бази даних надають можливість швидко узагальнювати, отримувати та обробляти інформацію щодо: подій та фактів незаконного обігу наркотиків (в тому числі щодо існування наркопритонів); про осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків; про місця, у яких здійснювалося вирощування наркорослин, виробництво, виготовлення, придбання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів;

відомості про наявність наркозалежності, здійснювати оперативно-розшукові заходи щодо осіб, причетних до незаконного обігу наркотиків тощо [3; 112, с.343-347].

При пошуках шляхів удосконалення заходів запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин варто враховувати, що правопорушники, особливо у сфері протиправного обігу наркотиків, дуже активно використовують сучасні засоби зв'язку та маркетингу, поширення інформації про свою діяльність та можливість долучитися до діючих місць уживання наркотичних, психотропних речовин, зокрема мережу Інтернет, соціальні мережі, канали, месенджери тощо. Тому сучасна стратегія протидії явищу наркопритонів повинна застосовувати можливості науково-технічного процесу і інноваційних можливостей у сфері використання штучного інтелекту та інформаційних і смарт-технологій.

Зарубіжна практика вже досить тривалий час використовує міські програми автоматизованого спостереження та управління містом, для контролю за міським та криміногенним середовищем і своєчасним реагуванням на різноманітні виклики [104, с.120-124; 90, с.157-158]. Слід пояснити, що такі програми здатні швидко обробляти і порівнювати великі обсяги даних із метою виявлення, розкриття та фіксації різноманітних безпекових викликів соціального, техногенного і правового характеру, а також кримінальних правопорушень (зокрема пов'язаних із незаконним обігом наркотиків).

В Україні вже тривалий час діють подібні системи «Розумне місто» або «Безпечне місто», які являють собою систему апаратних комплексів із найсучаснішим відео-технічним та програмним забезпеченням (пристосованих під архітектуру та дизайн конкретних населених пунктів), із розгалуженими каналами зв'язку, із серверним обладнанням і єдиним центром моніторингу та «штабом прийняття рішень» [18]. Суть таких програм полягає в тому, що місцеві органи влади виділяють спеціальне

фінансування для запровадження та розвитку спеціальних програмно-технічних комплексів, які забезпечують безпеку і контроль над місцевим соціальним, архітектурно-будівельним, екологічним та криміногенним простором.

Розгалуження мережі відеоспостереження може значно вплинути на ефективність протидії злочинності та запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин зокрема. Варто зауважити, що сьогодні такі комплекси переважно розміщені та охоплюють центральні вулиці, популярні громадські місця, туристичні маршрути, густонаселені місця та місця скупчення людей, тоді як відділені райони та вулиці, провулки та приватний сектор позбавлені таких можливостей контролю громадської безпеки.

Досить часто наркопритони, які вийшли за рамки «обслуговування» вузького кола клієнтів, рекламують свою діяльність та пропонують свої послуги за допомогою відповідних каналів зв'язку, наприклад, за допомогою мережі Telegram чи Instagram. Як свідчить аналіз інформації щодо вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 317 КК України, майже щоразу при вчиненні даного діяння поряд вчиняється й інше протиправне діяння у сфері протиправного обігу наркотиків, як зберігання, поширення, виготовлення тощо.

Потенційний споживач має можливість придбати наркотики попередньо перевівши гроші на вказаний рахунковий номер карти і тоді отримує адресу місця з часом відвідування тощо. Зазвичай, наркоділки об'єднуються у злочинні угруповання з чітким розподілом ролей. Одні з учасників збуту наркотиків виконують роль закупівельників наркотиків і формують їх пропозицію; інші виконують функції «менеджерів» з реклами та продажу наркотиків; третя група забезпечує постачання та кур'єрську доставку наркотиків до споживача наркотиків. У своїй діяльності наркоділки використовують різноманітні надписи «графіті» (на асфальті, будівлях,

парканах і т.д.) з вказівкою для зв'язку Інтернет ресурсу, номера телефонів, «чат-боти», або мобільні додатки [216,с.210-217].

На практиці вдосконалення запобігання діяльності наркопритонам у даному напрямку включають в себе блокування відповідних акаунтів у Telegram; залучення громадськості для інформування та знищення надписів «графіті» з інформацією про джерела рекламування та розповсюдження наркотичних виробів; сприяння правоохоронним органам у протидії наркозбуту. У даному напрямку досить ефективно впроваджена практика співробітництва правоохоронних органів з різноманітними «антинаркотичними» громадськими рухами, об'єднаннями (на кшталт Narcostop, Narconon, NarkoInfo [85] і т.д.), які спеціалізуються на співпраці з правоохоронним органам у сфері інформування про осіб, які займаються протиправною діяльністю; на повідомленні інформації про місця вироблення, виготовлення та збуту наркотичних засобів, зокрема місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів [229; 6, с. 200-204; 239].

Пріоритетним завданням усіх заінтересованих інституцій, у профілактиці наркотизації населення, повинно стати, на думку І.І. Митрофанова, скорочення темпів зростання наркоманії. Досягти цього, на його думку, можна шляхом застосування конкретних заходів кримінально-правового впливу на наркозалежних осіб, які не стали на шлях виправлення, а мають наміри вчинювати злочини і в подальшому [158, с.7-8].

Уважається, що з метою зменшення показників кримінальних правопорушень у сфері протиправного обігу наркотиків, зокрема наркопритонів, слід, у першу чергу, протидіяти наркотизації населення. Уявляється за необхідне розробити програми щодо кожного регіону окремо з метою урахування особливостей кожного, характеру урбанізації, інфраструктури, кількості та щільності населення, рівня безробіття та інших соціально-економічних показників, а також склад наркозалежних, регіональний детермінаційний комплекс, категорії наркозлочинців тощо.

Важливе значення має роз'яснювальна робота з населенням, спрямована на пропаганду здорового способу життя і відмови від уживання наркотиків. Способи такої діяльності різноманітні, наприклад: а) регулярні зустрічі та бесіди спеціалістів (медиків, психологів, юристів та ін.) з населенням, які здійснюють роз'яснювальну (пропаганду) роботу, спрямовану на скорочення попиту на наркотичні, психотропні та сильнодіючі речовини; б) спеціалізовані теле- та радіопрोगрами, рубрики, виступи в медіа про шкоду вживання психоактивних речовин; в) проведення запобіжної роботи на підприємствах та в установах; г) поширення інформаційних матеріалів про наркотики.

Виключно важливим напрямом у діяльності з боротьби з наркоманією та наркотизмом є групова та індивідуальна профілактика. У зв'язку з цим особливого значення набуває справляння запобіжного впливу на неблагополучні сім'ї, групи, колективи тощо. До числа спеціальних заходів можна віднести: систематичне обстеження місць найімовірнішої появи наркоманів, проведення профілактичних рейдів, перевірок, комплексних операцій, спрямованих на припинення діяльності наркопритонів, місць розповсюдження і споживання наркотиків.

Індивідуально профілактична робота має проводитися як щодо самих наркоманів, так і щодо збувачів (постачальників), організаторів та утримувачів місць розпусти, осіб, які схиляють до вживання наркотиків, пособників наркобізнесу.

Пріоритетним напрямом залишається діяльність безпосередньо, пов'язана з ресоціалізацією (адаптацією) осіб, які страждають на наркозалежність. При цьому важливо, щоб допомога зацікавлених органів і посадових осіб щодо лікування, реабілітації, працевлаштування, постраждалих від наркоманії, була надана своєчасно і на належному рівні. З огляду на те, що наразі всі форми примусового лікування наркологічних хворих скасовано, потрібні розроблення й реалізація нових концептуальних заходів, спрямованих на розв'язання цієї проблеми. Поряд із посиленням

відповідальності за вживання наркотиків у немедичних цілях необхідно передбачити підстави примусової госпіталізації та подальшого лікування наркозалежних.

Основними напрямками сучасної антинаркотичної політики мають бути:

а) антинаркотична спрямованість нормотворчості та правозастосовної діяльності; б) антинаркотичні програми (загальнодержавного, регіонального, місцевого рівнів); в) антинаркотична пропаганда; г) антинаркотична освіта і виховання; д) антинаркотичний моніторинг; е) антинаркотичні стандарти.

Антинаркотична політика має бути спрямована на формування негативного ставлення до наркотичних засобів і вироблення у населення потреби у здоровому способі життя. Профілактика наркоманії має базуватися на сучасних наукових і практичних розробках, що поєднують у собі заходи економічного, соціального, правового, політичного, медичного, морального та іншого характеру.

Для підвищення ефективності системи запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин необхідно вжити цілий ряд адекватних та дієвих заходів, а не проміжкових та непринципових, як це передбачено чинним законодавством. Такими заходами повинні стати:

- розроблення відповідними фахівцями з урахуванням зарубіжного досвіду методології та методики здійснення антинаркотичної профілактики серед молоді з метою формування у особи негативного та неприйняттого ставлення до вживання наркотиків, запровадження програм антинаркотичної освіти учнів та студентів;

- розроблення фахівцями рекомендацій з виявлення осіб, які вживають психоактивні речовини з метою їх використання в діяльності лікарів, педагогів, правоохоронців, батьків;

- активне інформування населення країни про реальну шкоду психоактивних речовин на різні вікові групи, особливості їх впливу на

моральну, соціальну, фізичну, психічну деградацію індивідуума, правові наслідки вживання наркотиків, психотропів та їх аналогів;

- активне залучення громадських організацій до профілактики наркотизму та наркоманії, зниження попиту на наркотики та психотропи;

- розширення тематики сучасних наукових досліджень у галузі медицини, психіатрії, наркології, психології, права, у галузі підвищення ефективності лікування наркозалежних осіб та їх трудової реабілітації;

- створення мережі державних центрів, притулків для наркозалежних осіб, які самі або їхні близькі та родичі виявили бажання позбутися від наркотичної залежності;

- запровадження новітніх методик лікування та соціальної реабілітації наркозалежних осіб;

- складання та реалізація в кожній області спеціалізованих антинаркотичних програм, що поєднували б у собі заходи медично-лікувального, реабілітаційного, просвітницького та правового характеру.

Головним у формування антинаркотичної політики держави та реалізації конкретних антинаркотичних заходів повинна стати методологія та методична основа, що стане інформаційною базою і дозволить сформуванню підґрунтя для морально-психологічного та виховного інформаційного впливу на свідомість населення в цілому та кожної особи окремо, а також дозволить підвищити рівень правової антинаркотичної освіти населення. Інформаційний вплив в сучасних реаліях життя українського суспільства є найбільш важливою складовою в антинаркотичній пропаганді та профілактиці.

Не останнє місце в запобіганні організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин займають заходи кримінально-правового характеру, які спрямовані на оптимізацію галузевого законодавства за рахунок удосконалення вітчизняного законодавства в частині створення та реалізації загальнодержавної та регіональних антинаркотичних програм комплексного характеру; посилення

відповідальності за наркозлочини (найбільш суворі види покарання та неможливість звільнення від кримінальної відповідальності за пом'якшуючих обставин); своєчасне коригування антинаркотичного законодавства та внесення у нього відповідних змін у разі зміни криміногенної обстановки, робота на випередження а не відставання від реальної наркоситуації; обов'язковість примусового лікування та примусових заходів медичного характеру відносно наркозалежних осіб у місцях позбавлення волі та під час виконання покарань; розроблення заходів виявлення й нейтралізації осіб та кримінальних об'єднань, орієнтованих на організацію й утримання наркопритонів.

Окремо слід звернути увагу на виявлені особливості призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбачено ст. 317 КК України.

Згідно із чинною редакцією ст. 317 КК України за вчинення діяння у вигляді організації або утриманні місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, а також надання приміщення із цією метою законодавцем передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років. А у випадку вчинення кваліфікованого складу діяння (повторно, з корисливих мотивів, групою осіб, із залученням неповнолітнього) – позбавлення волі на строк від чотирьох до восьми років із конфіскацією майна.

За результатами дослідження національної судової практики було виявлено, що у випадку визнання судом особи винної у вчиненні діяння, передбаченого ст. 317 КК України (як основного, так і кваліфікованого складу) у 40% випадків відбувається з урахуванням приписів ст. 75 КК України звільнення від відбування покарання з іспитовим строком і лише у 56% випадків має місце реальне відбування покарання у вигляді позбавлення волі, переважно в разі вчинення кваліфікованого складу діяння. При цьому у 24 випадках не застосовується конфіскація майна. Пропонується розглянути

більш детально судову практику призначення покарання за вчинення досліджуваного кримінального правопорушення.

1. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів винній особі було призначено покарання у вигляді *понад 5 років позбавлення волі з конфіскацією майна* в таких справах:

- Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 25.11.24 року у справі № 161/16983/23 [41];

- Вирок Попільнянського районного суду Житомирської області від 28.10.2024 року у справі № № 288/332/24 [44];

- Вирок Сумського районного суду Сумської області від 11.10.24 року у справі № 587/3659/24 [46];

- Вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 06.09.24 року у справі № 452/2884/24 [45];

- Вирок Лозівського міськрайонного суду Харківської від 06.06.24 року у справі №629/3131/24 [40].

2. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів винній особі було призначено покарання у вигляді *до 5 років позбавлення волі з конфіскацією майна* в наступних справах:

- Вирок Київського районного суду м. Харкова від 20.12.2020 року у справі № 953/19245/20 [34];

- Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 20.08.24 року у справі № 686/19280/22 [50];

- Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 24.01.24 року у справі № 720/474/20 [42];

- Вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду від 07.07.23 року у справі № 676/4569/23 [32].

3. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів винній особі було призначено покарання у вигляді *позбавлення волі без конфіскації майна та без застосування звільнення від відбування покарання* в наступних справах:

- Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 17.10.24 року у справі № 496/5100/24 [28];

- Вирок Кременчуцького районного суду Полтавської області від 27.06.24 року у справі № 536/1587/24 [39].

4. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів винній особі було призначено покарання у вигляді *позбавлення волі без конфіскації майна, але із застосуванням звільнення від відбування покарання* в наступних справах:

- Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 19.11.24 року у справі № 756/5229/20 [43];

- Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12.07.24 року у справі № 161/11275/23 [41];

- Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 31.10.23 року у справі № 308/14791/23 [48];

- Вирок Тлумацького районного суду Івано-Франківської області від 11.12.23 року у справі № 353/468/22 [47];

- Вирок Кременчуцького районного суду Полтавської області від 27.05.24 року у справі № 536/1319/24 [38];

- Вирок Знамянського міськрайонного суду Кіровоградської області від 22.05.24 року у справі № 397/325/21 [30].

5. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин винній особі було призначено покарання у вигляді *позбавлення волі із застосуванням звільнення від відбування покарання* в наступних справах:

- Вирок Юженського міського суду Одеської області від 19.08.24 року у справі № 519/1053/24 [51];

- Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 15.08.24 року у справі № 233/3845/24 [35];

- Вирок Кегичівського районного суду Харківської області від 14.12.22 року у справі № 624/707/22 [33];

- Вирок Ярмолинецького районного суду Хмельницької області від 02.06.22 року у справі № 689/843/22 [52].

6. За вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів винній особі було призначено покарання у вигляді *позбавлення волі без застосування звільнення від відбування покарання* в наступних справах:

- Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 19.03.24 року у справі № 233/1354/24 [36].

Наведене демонструє не узгоджений та не уніфікований підхід правозастосовника в частині реалізації санкції ст. 317 КК України, що призводить до одночасного існування ситуації, коли за вчинення в сукупності 3-5 кримінально караних діянь наркотичного спрямування може бути як застосовано конфіскацію, так і не застосовано; звільнення від відбування покарання застосовується як при сукупності кримінальних правопорушень, так і без, як при призначенні строку позбавлення волі до

п'яти років, так і понад п'ять позбавлення волі. Однак найважливіше те, що суд повсякчасно звільняє винну особу від відбування покарання, незалежно від наявності обставин сукупності (два кримінальні правопорушення чи навіть п'ять), тяжкості їх учинення (ч. 1 чи ч. 2 ст. 317 КК України) тощо.

Така ситуація свідчить про неефективність указаної санкції, адже значна кількість винних правопорушників «реально» не несуть тягар покарання та його реальні наслідки, що нівелює в цілому мету покарання та не сприяє виправленню особи та її моральних устоїв.

Традиційно основним примусовим заходом є покарання. Відповідно до ч. 1 ст. 50 КК України, «покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого» [132].

Суть покарання полягає в тому, що засуджений зазнає кари за вчинене кримінальне правопорушення, тобто певних фактичних втрат і обмежень. Кара виступає як один із засобів досягнення виправної та превентивної мети покарання. Покарання – це є справедливий акт правосуддя.

Покарання може бути визнане справедливим лише в тому випадку, якщо суд призначить його з урахуванням усієї сукупності обставин у конкретній справі, а саме: покарання має бути призначене в межах відповідної статті Особливої частини КК України з урахуванням положень Загальної частини КК України, з урахуванням характеру і ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння й особи винного, пом'якшуючих і обтяжуючих обставин, а також з урахуванням впливу призначеного покарання на виправлення засудженого і на умови його життя.

М.І. Бажанов стверджує, що «покарання супроводжується виховними заходами при відбуванні покарання. Але вони не є ознаками покарання. Суттєвою ознакою, що забезпечує мету покарання, є кара» [13, с. 131-132].

Суд, установивши вину особи в учиненні кримінального правопорушення та виходячи з конкретних обставин провадження, робить

висновок про доцільність застосування до неї конкретного індивідуального покарання, а також визначає його вид, строк, розмір, з урахуванням усіх обов'язкових обставин та таких обставин, що обтяжують чи пом'якшують покарання.

Згідно із ч. 2 ст. 50 КК України покарання має на меті не тільки кару, але й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, що прийнято називати загальною та спеціальною превенцією.

Таким чином сутність покарання дійсно полягає в тому, що воно, маючи відшкодувальний характер, є карою за вчинене кримінальне правопорушення, оскільки саме в цьому найбільшою мірою виявляється специфіка кримінально-каральних (кримінально-примусових) заходів. Отже, зміст покарання краще визначити не як кару, властиву конкретному покаранню, а як сукупність каральних елементів покарання (позбавлень, правообмежень), спрямованих на спричинення страждання та притаманних певному конкретному виду покарання.

Слід зауважити, що завершальним етапом процесу обрання судом при винесенні обвинувального вироку конкретного виду, міри кримінально-правового впливу на особу, визнану винною в учиненні кримінального правопорушення, тобто передбаченого кримінальним законом суспільно небезпечного діяння, учиненого умисно або з необережності є призначення покарання. Отже, індивідуалізувати покарання і призначити його в повній відповідності до принципу законності можливо лише з урахуванням загальних засад при призначенні покарання.

Так відповідно до положень ст. 65 КК України суд призначає покарання: «у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинене діяння; відповідно до положень Загальної частини КК України; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання» [132]. Окрім того,

особі, яка вчинила кримінально каране діяння, має бути призначено покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та запобігання новим кримінальним правопорушенням. Більш суворий вид покарання із числа передбачених за вчинене кримінально каране діяння призначається лише в разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та запобігання вчиненню нею нових посягань.

Важливість суддівської діяльності з призначення покарання зумовлена, окрім іншого, ще й тим, що їй «притаманний прогностичний характер, адже суддя, визначаючи конкретну міру кримінально-правового впливу, має зробити висновок про те, що обраного ним виду і розміру виправного впливу буде достатньо для досягнення цілей кримінального покарання. Ефективність кримінально-правового впливу на осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, зумовлюється багатьма факторами, у тому числі й оптимальними межами санкцій кримінального закону, їх обґрунтованістю» [228, с. 209, 213].

Позбавлення волі як вид кримінального покарання – це правовий наслідок учинення кримінального правопорушення, що полягає в примусовому поміщенні засудженого до спеціально призначених для цього установ. Правообмеження як елементи кари при позбавленні волі відрізняють це покарання від інших покарань, роблять його найсуворішим у системі покарань, що можуть застосовуватися до неповнолітніх. До складових такої кари належать позбавлення засудженого особистої свободи, права вільного пересування, вибору місця проживання, характеру і виду занять на власний розсуд, обмеження права обирати спосіб життя [221, с. 93-100].

Позбавлення волі як вид кримінального покарання є правовим наслідком учинення кримінального правопорушення, у даному випадку – організації або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин, та відповідно до кримінального законодавства (ст. 63 КК України) полягає в ізоляції засудженого та поміщення його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу. Позбавлення волі

встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною КК України.

Відмічається, що «суть позбавлення волі полягає в тому, що засуджений наділяється важливим специфічним правовим обов'язком – перебувати у спеціальній установі держави в межах строку, встановленого вироком суду» [144, с. 105-114]. Специфічні правові обмеження як елементи покарання в разі позбавлення волі відрізняють це покарання від інших, роблять його найсуворішим у загальній системі покарань.

Уявляється, що передбачення безальтернативної санкції у випадку організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів суттєво звужує можливості суддівського розсуду та призводить до неможливості досягнення цілей покарання, що, у свою чергу, підтверджено результатами дослідження емпіричної бази. Така ситуація вимагає прийняття кардинальних виважених рішень у контексті зміни санкції, в першу чергу, за рахунок розширення альтернативного переліку видів покарань.

Пропонується санкцію ч. 1 ст. 317 КК України доповнити покаранням у виді:

- штрафу у розмірі від 5 до 10 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що корелюється з положеннями ч. 4 ст. 12 КК України;
- громадських робіт на строк від одного до двох років за місцем роботи засудженого;
- обмеження волі на строк від трьох до п'яти років.

Поняття покарання у виді громадських робіт «є державним примусом, по-друге, вони застосовуються до винної особи тільки за вироком суду; особа повинна вчинити кримінальне правопорушення невеликої та середньої тяжкості; громадські роботи можуть обмежувати засудженій особі її права на встановлений законом відлік часу; дане покарання може виконуватися тільки у вільний від основної роботи час, по-шосте, громадські роботи визначаються органами місцевого самоврядування» [64, с. 37].

При застосуванні громадських робіт як покарання за організацію або утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин досягнення мети виправлення здійснюється як шляхом впливу на засудженого карального змісту покарання, так і шляхом впливу такого некарального заходу, як праця.

Покарання у виді обмеження волі має на меті зменшити негативний вплив позбавлення волі. Застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, як альтернатива позбавленню волі цілком відповідає положенням міжнародних норм і стандартів, які Україна ратифікувала та зобов'язалася виконувати (Токійські правила). Також цей вид покарання має важливе значення в практичному здійсненні поетапної зміни умов тримання засуджених до позбавлення волі з огляду на їхню хорошу поведінку [193, с. 132-137].

Даний вид покарання, у першу чергу, позиціонується як альтернатива більш суворим видам покарання, а його застосування покликано виконувати важливу функцію зі зменшення випадків призначення покарання у виді позбавлення волі, зокрема стосовно осіб, які вчинили кримінальні проступки та нетяжкі злочини.

Осіб, яких засуджено за організацію або утримання наркопритону, до обмеження волі може бути залучено до праці (ст. 61 КК України), таку працю по своїй суті можна вважати примусовою. Тут варто згадати приписи ст. 43 Конституції України, яка проголошує заборону використання примусової праці. Однак не вважається примусовою працею робота, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду [20].

Такий підхід надасть суду можливість альтернативного вибору в разі призначення покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 317 КК України, також і враховуючи пріоритетність застосування покарання з фінансовою складовою у тому випадку, коли ізоляційні заходи є невиправданими або нераціональними.

Таким чином зникне необхідність застосування звільнення від відбування покарання, натомість буде реалізовано всі цілі покарання та досягнення його мети. Особа, винна в учиненні організації або утримання наркопритону, реально буде нести всі наслідки застосування щодо неї заходів кримінально-правового впливу, а не буде розраховувати на «легкий шлях» звільнення від відбування покарання, що прогнозовано вплине позитивно і як на осіб правопорушників, і на ефективність судової практики в даному випадку, і забезпечить орієнтованість на фінансову складову у випадку її актуальності, або ж суспільну користь громадських робіт у тих випадках, коли штраф є не можливим з точки зору можливостей особи, позбавлення або обмеження волі – занадто суворо у певному випадку. Також такий підхід виправданий з точки зору економії кримінальної репресії та обмежених можливостей сучасного стану пенітенціарної системи України.

Отже, для вдосконалення запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин найбільш важливим є вжиття таких заходів:

- забезпечення людськими ресурсами такого роду заходи протидії (нині спостерігається відтік професійних кадрів у зв'язку з низьким рівнем заробітної плати і соціального захисту, а також мобілізацією);
- здійснення належного матеріально-технічного забезпечення діяльності підрозділів, які забезпечують цю протидію;
- удосконалення критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів у протидії злочинам указаної категорії;
- здійснення профілактики немедичного споживання наркотиків, лікування і реабілітацію хворих на наркоманію;
- створення комплексних цільових соціальних програм, спрямованих на протидію з розповсюдженням наркотичних засобів (на міському, обласному та загальнодержавному рівні);
- сприяння діяльності благодійних фондів, проведення акцій, спрямованих на протидію наркоманії та незаконному обігу наркотиків;

- створення телефонів довіри, на які особи зможуть повідомити про місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів;
- застосування комплексного підходу до запобігання алкоголізму, наркоманії, токсикоманії;
- взаємодія з медіа в доведенні до населення основ державної політики у сфері профілактики наркоманії і формування суспільної думки в питаннях протидії розповсюдженню наркотиків (необхідно детально розкривати суспільну небезпеку цих злочинів, особливості відповідальності за їх учинення, ставити за приклад судові рішення за результатами розгляду кримінальних проваджень);
- створення вебсайтів, на яких слід розміщувати різноманітну інформацію про небезпеку вживання наркотичних засобів, надавати на них відповідні консультації;
- розроблення та запровадження відповідного програмного забезпечення щодо моніторингу і блокування вебсайтів та інтернет-ресурсів наркотичного спрямування;
- створення соціальної реклами, спрямованої на боротьбу з наркотичними засобами;
- активізація підготовки спеціалістів у сфері наркології, підвищувати їхню кваліфікацію;
- проведення спільних міждержавних операцій з протидії наркобізнесу;
- внесення відповідних змін до нормативно-правової бази тощо.

Висновки до розділу 3.

Ситуація з організацією або утриманням місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин в Україні залишається досить складною, оскільки на неї впливає досить велика кількість факторів, серед них – насамперед війна в Україні, по друге врегулювання на законодавчому

рівні задля забезпечення якнайшвидшого підвищення ефективності боротьби як з незаконним обігом наркотичних засобів в цілому, так і явищем наркопритонів зокрема, та запобігання негативному впливу на зовнішню та внутрішню економічну ситуацію в Україні.

В Україні зберігаються умови, що сприяють зростанню відтворення незаконного споживання наркотиків, розширюється масштаб наркоторгівлі, наркобізнес набув транснаціонального характеру, особливо під час дії воєнного стану, що унеможлиблює адекватну діяльність правоохоронних структур на частині території нашої держави. Недостатня координація дій різних відомств, покликаних боротися з наркоманією і наркоторгівлею, кожне з яких вважає свою діяльність пріоритетною, не сприяє зменшенню кількості наркозалежних осіб.

Окрім того, спостерігається дублювання функції силових структур, їхня слабка співпраця у виявленні, розслідуванні та встановленні кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків. На зростання кількості наркоспоживачів впливає також триваюче зростання цін, безробіття серед працездатного населення, недостатність ефективного виявлення наркоманів на ранній стадії захворювання.

У зв'язку із зазначеним важливого значення набуває профілактика наркозлочинності, в цілому, та організація та утримання місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин (наркопритонів) зокрема. Кримінологічна профілактика у сфері боротьби з утриманням наркопритонів повністю перебуває в рамках загальної профілактики наркотизму та наркозлочинності.

Проведення профілактичних заходів передбачає розроблення та здійснення органами влади та іншими суб'єктами профілактики, також і правоохоронними органами, заходів, спрямованих на підвищення матеріального рівня життя, удосконалення системи охорони здоров'я, дозвілля та освіти.

У профілактиці асоціальної поведінки стосовно її змісту традиційно виокремлюють три рівні, де перший – це загальносоціальна профілактика; другий – загальна профілактика; третій – індивідуальна профілактика антигромадської поведінки.

Перший рівень профілактики пов'язаний із розв'язанням глобальних питань існування суспільства: економічних, соціальних, політичних, ідеологічних. Вирішення цих проблем впливає на злочинність, її стан, структуру, динаміку, причини незалежно від конкретної форми прояву, а також на всі різновиди девіантної поведінки (яку може і не визнавати законом злочинною, як, наприклад, немедичне вживання наркотичних засобів і психотропних речовин). Вона виступає необхідною передумовою здійснення профілактики окремих форм асоціальної поведінки.

Другий рівень профілактики – це загальна кримінологічна профілактика окремих форм злочинності та різновидів девіантної поведінки, яка тісно пов'язана з останньою. По суті, це цілеспрямована діяльність суб'єктів профілактики з виявлення та усунення (за можливості) або нейтралізації причин і умов, що сприяють поширенню наркоманії в країні.

Слід зауважити, що вищевказані обставини поширюються і на профілактику організації або утримання наркопритонів. Отже, вважаємо, що найбільш ефективними та перспективними заходами кримінологічної профілактики діяльності наркопритонів можуть бути:

- реалізація програм сусідського нагляду, яка передбачає заохочення державою розвитку сусідського спілкування, активної участі сусідів у спільному використанні спільного майна, а можливо і дозвілля;
- створення організаційно-технічних умов, які забезпечують неможливість ігнорування або поверхневої перевірки уповноваженими правоохоронними органами інформації про наявність ознак організації або утримання наркопритонів;

- посилення роботи дільничних інспекторів національної поліції в частині індивідуальної профілактичної роботи та спілкування з населенням ввіреної ділянки території населеного пункту;

- розбудова та запровадження системи лікувально-виховних заходів для наркоманів з урахуванням зарубіжного досвіду.

ВИСНОВКИ

За результатами дисертаційного дослідження на основі вивчення вітчизняних та зарубіжних джерел, масиву емпіричних даних, судової та правоохоронної практики вирішене наукове завдання, що полягає у поглибленому кримінологічному вивченні проблеми запобігання організації або утриманню місць для протиправного вживання, вироблення чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та шляхи удосконалення національної практики та запропоновано систему заходів з удосконалення запобігання даному виду правопорушення.

1. Було встановлено, що організація та утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як різновид кримінального правопорушення є досить поширеним явищем в Україні, посідаючи зазвичай четверте місце за поширеністю в структурі кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні. Суспільна небезпека кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, полягає у створенні сприятливих умов для вживання наркотичних, психотропних речовин, збільшенні наркозалежних осіб у місці свого розташування, поширенні інфекційних хвороб, переважно невиліковного характеру, стають місцем скупчення осіб, схильних до неправомірного антиморального способу життя та вчинення різних правопорушень, зокрема корисливого та насильницького характеру, порушення публічного порядку.

2. Наркопритон (місце організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів) – це завжди приміщення, у якому вчиняються або вчинені кримінально карані дії цілеспрямованого характеру; будь-яке приміщення (житлове або нежитлове) незалежно від форми власності та його призначення, пристосоване для споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. На основі дослідження емпіричних

даних було визначено, що місцем наркопритону частіше бувають: будинок правопорушника (38%), квартира суб'єкта кримінального правопорушення (35%), орендоване житло/приміщення використовуються у 14% випадках, гараж як місце притону використовується у 9%, інші приміщення – 4%. Як правило, ці приміщення хоча б мінімально пристосовуються для споживання наркотичних засобів і речовин. Наркопритон характеризується такими основними ознаками: 1) *територіальна* (наркопритон розташовується в певному місці та має конкретні фізичні межі); 2) *цільова* (місце наркопритону використовується для конкретної мети - протиправного споживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів); 3) *функціональна* (наркопритон пристосований безпосередньо для споживання (також і для їх неодноразового) наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів, що полягає у наявності пристосувань (кальян, шприци, джгути тощо) для споживання відповідних речовин, запасу речовин, найпростіших інструментів чи обладнання для виготовлення наркотиків); 4) *часова* (пристосованість наркопритону до неодноразового (більш як два рази) використання приміщення в зазначених цілях).

3. Організаційно-правові основи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів становлять досить широкий спектр нормативно-правових актів як міжнародно-правового характеру, так і національного рівня. У своїй сукупності вони утворюють антинаркотичне законодавство, при цьому прямого визначення такого місця, як наркопритон, не закріплено в жодному нормативно-правовому акті, окрім напрацювань національної судової практики.

4. За результатами дослідження зарубіжного досвіду кримінальної заборони явища наркопритонів встановлено основні чотири основні підходи до встановлення відповідальності за подібне правопорушення: 1) передбачена кримінальна відповідальність виключно за організацію та утримання наркопритонів (Вірменія, Таджикистан, Узбекистан); 2)

кримінальна відповідальність не лише за організацію та утримання наркопритонів, а й за систематичне надання приміщень для наркоспоживання (Молдова, Казахстан, Туркменістан, Киргизстан); 3) встановлено кримінальну відповідальність за організацію та утримання наркопритонів, надання приміщень для таких цілей, а також закріплюють підвищену відповідальність за вчинення вказаних дій за обтяжуючих обставин (Білорусь, Грузія, Україна); 4) не виділено окремо кримінальної відповідальності за організацію або утримання наркопритонів (Італія, Нідерланди). При цьому характерно, що у переважній більшості кримінальне законодавство країн пострадянського простору містять окрему кримінально-правову норму, яка встановлює досить суворе покарання (переважно позбавлення волі до трьох-п'яти років, окрім Узбекистану, де цей строк становить від 10 до 15 років) за надання приміщення для споживання наркотичних засобів і психотропних речовин без встановлення окремих кваліфікуючих ознак.

5. За період 2018-2024 роки показники вчинення організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів характеризуються певними особливостями та простежуються окремі тенденції. У значній частині кримінальних проваджень за фактом учинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, які направляються до суду з обвинувальним актом, рідко має місце клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру. На достовірність кількісних та якісних показників організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів впливає повномасштабне вторгнення, через що частина території України є окупованою, у більшості прифронтових регіонів немає можливості повноцінної роботи правоохоронних структур, що відповідно впливає й на повноту офіційних статистичних даних.

6. У сфері обігу наркотичних речовин у 2018 році було зареєстровано 26466 кримінально каранних діянь даного виду, відповідно динаміка склала 5,43%, у 2019 році – 28155 діянь (динаміка - 6,45%), у 2020 році – 27569 посягання (динаміка - 7,64%), у 2021 році – 28544 (динаміка - 8,88%), у 2022 році – 34398 (динаміка 9,5%), у 2023 році – 39124 (динаміка - 8,2%), у 2024 році – 48 233 (динаміка - 9,8%). У структурі кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінально карані діяння у вигляді організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів посідає 4 місце за поширеністю: за 2018 рік – 511, за 2019 рік – 509, за 2020 рік – 426, за 2021 рік – 357, за 2022 рік – 234, за 2023 рік – 461, за 2024 рік – 978 випадок вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України.

7. Кримінологічний портрет особи організатора та інших осіб, які вчинили організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Цей портрет приблизно є таким: особа чоловічої статті, переважно у віці 29-39 років, громадянин України, з базовою середньою або профільною середньою освітою. Як вбачається з аналізу матеріалів кримінальних проваджень неодружений та непрацюючий. Досить часто суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, мав попередні судимості за те чи інше кримінальне правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення.

8. Установлено, що основними причинами та умовами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, є медико-біологічні (неефективна система лікування та реабілітації, а також наркотична залежність), соціальні (намагання наркозалежних осіб втягнути до свого кола інших людей; спричинені незадовільним матеріальним, соціальним,

медичним та іншим забезпеченням, життєві труднощі; розгалужена структура наркобізнесу, яка частково зумовлена попитом населення на наркотики; значне поширення зловживання тютюновими виробами й алкогольними напоями, що часто призводить до вживання наркотичних засобів; низький рівень соціального контролю за неповнолітніми особами; неналежні умови проведення дозвілля та відсутність можливості розвитку розумових і фізичних здібностей дітей; відсутність комплексної програми сприяння розвитку здорової свідомості), економічні (відсутність у більшості населення країни стабільного заробітку, зниження матеріального забезпечення, що спричинено розв'язаною проти України війною), культурно-моральні (руйнування усталеної системи ідеалів і суспільних цінностей, загальне зниження морально-етичного рівня суспільства та зневіра в стабільному майбутньому, спричинені війною), психологічні (характерна для підліткового віку підвищену зацікавленість до нових відчуттів; недостатня обізнаність про відповідальність за дії; утрата значною частиною молоді соціальних орієнтирів у зв'язку із невизначеністю перспектив подальшого навчання й працевлаштування, що зокрема спричинено тривалим воєнним конфліктом, негативний вплив уживання відповідних речовин близькими особами), правові (недосконалість законодавства, яким встановлено відповідальність за дії, передбачені ст. 317 КК України, а також суміжні протиправні діяння; прогалини в кримінальному процесуальному та оперативно-розшуковому законодавстві, яким регулюється виявлення, розкриття та розслідування цих кримінальних правопорушень; неузгодженість законодавства, яким регулюється порядок відбування покарання особами, які вчинили такі дії, що пояснює невеликий відсоток тих осіб, які стають на шлях виправлення чи позбуваються наркотичної залежності; особливості світогляду, ідеологічних орієнтацій громадян, а часто просто правовий нігілізм, унаслідок чого свідки цих злочинних дій не повідомляють до правоохоронних органів) та організаційно-управлінські (труднощі в установленні всіх обставин, які

підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях по цій категорії; недоцільність негайної ліквідації таких місць із міркувань оперативних розробок працівникам правоохоронних органів; високий рівень латентності, яка характерна для цих протиправних діянь; недостатнє матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, що протидіють цим злочинам, а також брак кваліфікованих кадрів; високий рівень корупції в правоохоронних органах; негативна роль медіа, недостатня антинаркотична реклама).

9. Систему загальносоціальних заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів становлять: збільшення рівня правової освіченості населення та правової вихованості молоді через запровадження актуальних форм та методів профілактики, розроблення інформаційно-пропагандистських та культурно-виховних програм, спецкурсів; удосконалення нормативно-правової бази з питань запобігання злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; забезпечення своєчасного виявлення неблагополучних сімей, їх облік і систематична перевірка умов утримання та виховання в них осіб, які не досягли повноліття, надання таким сім'ям адресної допомоги; здійснення заходів щодо забезпечення зайнятості підлітків, юнаків та дівчат, які не мають постійних доходів і джерел для існування, збереження наявної мережі державних і громадських інститутів надання соціальної підтримки неповнолітнім, організації їхнього дозвілля і відпочинку; запобігання негативним проявам серед неповнолітніх (пияцтву, наркоманії, дитячій бездоглядності й безпритульності тощо); ужиття заходів щодо підвищення ефективності діяльності служб у справах неповнолітніх та відповідних ювенальних відділів.

10. Спеціально-кримінологічне запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це цілісна система взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, які проводяться на

міжнародному, загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях спеціалізованими державними органами, з метою виявлення, усунення та нейтралізації детермінант, що продукують існування явища наркопритонів. Спеціально-кримінологічне запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 317 КК України, має широкий комплекс різноманітних за характером заходів, безпосередньо спрямованих на ліквідацію протиправної поведінки осіб, які вчиняють протиправні діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Об'єктами профілактичного впливу є криміногенні вчинки, що детермінують формування особи злочинців, ситуації, які зумовлюють правопорушення, полегшують їх вчинення. Таке запобігання здійснюється на різних рівнях (у межах усієї країни, міста, району, населеного пункту) широким колом суб'єктів профілактичної діяльності. З урахуванням результатів аналізу національної судової практики аргументовано необхідність запровадження якісно нової законодавчої моделі кримінальної заборони організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за рахунок передбачення альтернативних видів неізоляційних покарань, таких як штраф, громадські роботи та обмеження волі, що забезпечить можливість суду альтернативного вибору в разі призначення покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 317 КК України, зокрема враховуючи пріоритетність застосування покарання з фінансовою складовою у тому випадку, коли ізоляційні заходи є не виправданими або нераціональними. Таким чином зникне необхідність застосування звільнення від відбування покарання, натомість буде реалізовано всі цілі покарання та досягнення його мети. За результатами проведеного дослідження було запропоновано шляхи вдосконалення заходів запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів за рахунок запровадження визначеної системи таких заходів, що у своїй сукупності

прогнозовано повинно позитивно вплинути на кримінологічні показники досліджуваного кримінального правопорушення. Результати проведеного дослідження можуть також слугувати підставою для внесення пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання правоохоронної діяльності та використання під час підготовки персоналу, правового виховання населення тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьоров С.М. Діяльність органів внутрішніх справ по протидії злочинності у курортних регіонах (кримінологічне дослідження на матеріалах Запорізької області): дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 197 с.
2. Артюхова В.В. Щодо кількісно-якісних показників хуліганства в Україні. *Політика в сфері боротьби зі злочинністю*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Івано-Франківськ, 11-16 березня 2014 р.). Івано-Франківськ, 2014. С. 312-314.
3. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса : ОДУВС, 2014. 416 с.
4. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: дис. ... д-ра юрид наук за спец. 12.00.08. Запоріжжя. 2015. 515 с.
5. Бабенко А.М., Конопельський В.Я., Чекмарьова І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.
6. Бабенко А.М. Адміністративно-правові та кримінологічні заходи у роботі поліції із запобігання незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського*. Серія: юридичні науки. Т. 34 (73) №3 2023. С.200-204.
7. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір : монографія. Одеса : ОДУВС, 2014. 416 с.
8. Бабенко А.М. Організація запобігання незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин підрозділами досудового слідства. *Питання реформування кримінального судочинства*: Матеріали міжнародної науково-

практичної конференції (Донецьк, 25 листопада 2005 року). Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2005. С. 478-482.

9. Бабенко А.М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання: автореф. дис. ...д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2015. 37 с.

10. Бабенко А.М. Сучасний стан та тенденції наркозлочинності, вбивств та самогубств у містах і сільських районах України: кримінологічний вимір та запобігання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: науковий журнал. 2018. Спеціальний випуск №1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». Д.: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 16–26.

11. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 1. С. 14-22.

12. Бабенко А.М., Палій М.В., Чекмарьова І.М. Взаємодія поліції, прокуратури та державної прикордонної служби України у протидії організованим кримінальним правопорушенням, пов'язаним із контрабандою, незаконним обігом зброї та наркотиків, тероризмом і протиправним перетином державного кордону України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №1. 2023. С.436-440.

13. Бажанов М. І. Кримінальне право України. Загальна частина / ред. Р. А. Лазарєва. Дніпропетровськ, 1992. 167 с.

14. Бандурка О. М., Богатирьова О. І. Застосування порівняльного методу в науці кримінально-виконавчого права. *Право і суспільство*. Вип.1. 2013. С. 81-85.

15. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Поняття і зміст спеціально-кримінологічного запобігання злочинам. Сучасні теоретичні і прикладні

проблеми кримінології. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 2 (13). С. 98-108.

16. Батиргареєва В. С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло: монографія. Харків: Одиссей, 2003. 256 с.

17. Батиргареєва В.С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2002.

18. Безпечне місто. 2022. URL:<https://www.datagroup.ua/pro-kompaniyu/socialna-vidpovidalnist/bezpechne-misto>

19. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.

20. Богатирьов І. Г., Маковій В. В. Покарання у вигляді обмеження волі потребує вдосконалення. URL:
<http://pravoznavec.com.ua/period/article/6023/%C1>

21. Богатирьов І. Проблема наркозлочинності в умовах воєнного стану в Україні: протидія та запобігання. *Публічне право* № 3 (51). 2023. С. 93-99.

22. Боднар В.Є. Кримінологічна характеристика злочинів у сфері службової діяльності працівників правоохоронних органів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* № 3 (99), 2016. С. 144-153.

23. Бойко В.В. Кримінологічна характеристика та запобігання тяжким насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 280 с.

24. Бондаренко Н.В. Кримінологічна характеристика та запобігання нелегальній міграції в Україні: дис. ...канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». К., 2018. 246 с.

25. Бурда О.М. Загальносоціальні заходи запобігання крадіжкам у мережі роздрібної торгівлі. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 303-308.

26. Василевич В.В. Поняття кримінологічної характеристики насильницьких злочинів. *Право України*. 1997. № 12. С. 82-84.

27. Взаємодія норм міжнародного та національного права України у сфері боротьби з наркотиками. *Держава і право. Збірник наукових праць. Спецвип. К., 2003. С. 102-106.*

28. Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 17.10.24 року у справі № 496/5100/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112037927>

29. Вирок Городищенського районного суду Черкаської області від 16 серпня 2023 року у справі № 701/1537/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112880279>

30. Вирок Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 22.05.24 року у справі № 397/325/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119352355>

31. Вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду від 7 липня 2023 року у справі № 676/4569/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112037927>

32. Вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду від 7 липня 2023 року у справі № 676/4569/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112037927>

33. Вирок Кегичівського районного суду Харківської області від 14.12.22 року у справі № 624/707/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107923341>

34. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 20.12.2020 року у справі № 953/19245/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93697963>

35. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 15.08.24 року у справі № 233/3845/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121012048>

36. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 19.03.24 року у справі № 233/1354/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117736299>

37. Вирок Кременчуцького районного суду Полтавської області від 24.06.2024 року у справі № 536/1585/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120220017>

38. Вирок Кременчуцького районного суду Полтавської області від 27.05.24 року у справі № 536/1319/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119295457>

39. Вирок Кременчуцького районного суду Полтавської області від 27.06.24 року у справі № 536/1587/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120047436>

40. Вирок Лозівського міськрайонного суду Харківської від 06.06.24 року у справі №629/3131/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119549221>

41. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12.07.24 року у справі № 161/11275/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112143930>

42. Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 24.01.24 року у справі № 720/474/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116703198>

43. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 19.11.24 року у справі № 756/5229/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123146748>

44. Вирок Попільнянського районного суду Житомирської області від 28.10.2024 року у справі № 288/332/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122604013>

45. Вирок Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 06.09.24 року у справі № 452/2884/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121436200>

46. Вирок Сумського районного суду Сумської області від 11.10.24 року у справі № 587/3659/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122232641>

47. Вирок Тлумацького районного суду Івано-Франківської області від 11.12.23 року у справі № 353/468/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115533397>

48. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 31.10.23 року у справі № 308/14791/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114548649>

49. Вирок Харківського апеляційного суду від 11.02.2021 року у справі № 953/2011/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94812149>

50. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 20.08.24 року у справі № 686/19280/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121143420>

51. Вирок Южного міського суду Одеської області від 19.08.24 року у справі № 519/1053/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121063278>

52. Вирок Ярмолинецького районного суду Хмельницької області від 02 червня 2022 року у справі № 689/843/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104578313>

53. Вовк О.І. Когнітивні аспекти викладання англійської мови у вищих навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Черкаси : САН, 2010. 560 с.

54. Вознюк А. А., Щирська В. С. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів : монографія. К.: Освіта України, 2017. 184 с.

55. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.

56. Глушков В. О. Наркокорупція: причини, прояви та можливості протидії. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. № 25. 2011. С. 153–166.

57. Голіна В. В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 3 (46). С. 206–214.
58. Голіна В. В. Спеціально-кримінологічне попередження злочинів (теорія та практика) : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Х., 1994. 569 с.
59. Головкін Б. Типологія корисливих насильницьких злочинців. *Право України*. 2010. № 7. С. 144–150.
60. Горлач С.В. Загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання насильницькій злочинності в Україні. *Митна справа*. 2014. № 6 (2.1). С. 133-139.
61. Горпинюк О.П. Сучасний стан наркозлочинності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2017. С. 140-143.
62. Градецький А., Повар О. Наркотизм військовослужбовців як соціально-правова проблема. *Юридичний вісник*. № 3. 2021. С. 111-118.
63. Гребеньков Г. В., Назимко Є. С. Методологія кримінально-правових досліджень : наук.-практ. посіб. Донецьк : Цифр. тип., 2012. 202 с.
64. Гуцуляк М. В. Кримінально-виконавча характеристика покарання у виді громадських робіт : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львів. держ. ун-т внутріш. справ. Львів, 2010. 234 с.
65. Державна служба України з контролю за наркотиками 1993–2012 рр.: коротка істор. довідка. URL: <http://narko.dls.gov.ua/index.php/nasna-istoriya>
66. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 31. Ст. 429.
67. Давиленко І. Кримінальна відповідальність за притонуотримання в законодавстві європейських держав (вибірковий аналіз). URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/78b79c64-0ee8-4bbf-8fb1-7f80de9b5b04/content>
68. Даньшин. І. М. Усталені форми злочинності: кримінологічний нарис. Х.: АНТП, 2002. 110 с.

69. Джу́жа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. К.: Атіка, 2009. 240 с.

70. Джу́жа О.М. Кримінологічна характеристика та типологія осіб, які поширюють ВІЛ-інфекцію. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Вип. 2. 2000. С. 169–177.

71. Дмитренко Н. А. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у Збройних Силах України: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Херсонський державний університет, Херсон; Одеський держ. ун-т внутр. справ, Одеса, 2020. 235 с.

72. Доброрез І.О. Кримінологічна характеристика та попередження незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (за матеріалами Автономної Республіки Крим) : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. Нац. юрид. акад. ім. Я. Мудрого. Харків, 2005. 208 с.

73. Дорохін Д.В. Кримінологічна характеристика та запобігання релігійному екстремізму: дис. ... канд. юрид. наук (д-ра філософії) за спец. 12.00.08 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія

74. Дудченко В. В. Сучасне бачення методології юридичної науки. *Актуальні проблеми держави і права*: Зб. наук. праць. Вип. 37. Одеса: Юридична література, 2011. С. 735.

75. Єдина конвенція про наркотичні речовини 1961 року зі змінами, які були внесені відповідно до Протоколу 1972 року про доповнення до Єдиної конвенції про наркотичні речовини 1961 року. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога. Кн.1: Зб. док. К., 1996. С. 155-208.

76. Єрмоленко Д.О. Поняття і структура методології дослідження правосвідомості молоді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Вип. 35. Ч. I. Т. 1. С. 11-13.

77. Жалінський А.Е. Спеціальне попередження злочинів у СРСР. Львів: Вища шк., 1976. 193 с

78. Женевська Міжнародна Конвенція від 26 червня 1936 року про боротьбу з нелегальною торгівлею сильнодіючими засобами. Збірник чинних договорів, угод і конвенцій, укладених з іноземними державами. 1938. Вип. IX. С. 450-496; Вип. XIII. № 551. С. 480–487.

79. Женунтій В.І., Бабенко А.М. Незаконне культивування наркотиковмісних рослин: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти, запобігання: монографія. Донецьк: Вид. «Вебер» (Донецька філія), 2009. 222 с.

80. Зазимко О.І. Кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання подружнім вбивствам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2010.

81. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3-х кн. К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

82. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. С. 449.

83. Закалюк А.П. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

84. Заросинський Ю. Запобігання злочинам: деякі питання теорії і практики. *Право України*. 2003. № 10. С. 78-81.

85. Захисти рідних та близьких від наркотиків // Телепрограма «LIVE STUDIO» / 7 канал (Одеса). 13.11.2018. URL: <https://youtu.be/Q4P7UcU5X1Y>

86. Зацерковний В.І. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. /В.І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В.К. Демидов. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2017. 236 с.

87. Звід Законів США. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/21/856>

88. Звід законів штату Арканзас. URL: <http://law.justia.com/codes/arkansas/2010/title5/subtitle6/chapter64/subchapter4/564402>

89. Зимовець В.В., Смирнова І.В., Чувирін Д.Е. Запобігання наркобізнесу: перспективи для України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 59-69.

90. Зменшення можливостей вчинення злочинів: стратегічний підхід: монографія/ за заг.ред.В.В.Голіни. Харків: Право, 2020. 287 с.

91. Зуєва А. Доцільність застосування поняття наркотизму в сучасному кримінальному праві. Новітні кримінально-правові дослідження. 2019. С. 192-198.

92. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Вид. Паливода А. В., 2008. 292 с

93. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. К. : Паливода А. В., 2006. 264 с.

94. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень. Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.

95. Карпенко Р.В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. 9. С. 144-148.

96. Кельман М.С. Юридична наука: проблеми методології. Тернопіль : Терно-граф, 2011. 492 с.

97. Кізіменко Є.В. Спеціально-кримінологічне запобігання незаконному обігу зброї в Україні. 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/43.pdf

98. Козак В.Я. Кримінальна заборона організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: досвід країн ближнього зарубіжжя. *Південноукраїнський правничий часопис*. Випуск 4. 2023. С.25-29.

99. Козак В.Я. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики організатора наркопритону. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.55-59

100. Козак В.Я. До питання Кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242.

101. Козаченко О., Уманська О. Притонуотримання: проблеми кримінально-правової протидії. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/17559/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%2C%20%D0%A3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

102. Козаченко О.В. Деякі питання реформування кримінального законодавства щодо злочинів проти здоров'я населення. *Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць*. 2003. С.356-360.

103. Колодяжний М. Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання: монографія / за ред. В.В. Голіни. Харків: Кросроуд, 2010. 288 с.

104. Колодяжний М.Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні: монографія. Харків: Право, 2018. 228 с.

105. Конвенція про психотропні речовини 1971 р. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога. Кн.1. К., 1996. С. 209-243.

106. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Кримінологія та профілактика злочинів». ДДУВС: Дніпро, 2019. 36 с.

107. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

108. Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні засади проведення контрольної поставки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2021. № 67. С.278-283.

109. Корнієнко М.В., Головін Д.В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти : монографія. Одеса: Вид. дім «Гельтика», 2022. 188 с.

110. Корольова Ю. Формування методологічної основи наукового пізнання джерел права. *Підприємництво, господарство і право*. 10. 2016. С. 120-123.

111. Костицький М. В. Деякі питання методології юридичної науки. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 3-11.

112. Кривонос М. В. Боднар В.С. Теорія та практика використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : монографія. Сєверодонецьк : ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2017. 412 с.

113. Кримінальне право України : підручник для студентів юрид. вузів і фак. / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, С. Я. Лихова та ін. ; за ред. П. С. Матишевського та ін. К. : Юрінком Інтер, 1999. 896 с.

114. Кримінальне право України. Загальна частина : Практикум : навч. посіб. / за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ : КНТ, 2006. 432 с.

115. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. і допов. Х. : Право, 2015. 680 с.

116. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко, М. І. Мельник та ін.; За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка, 3-тє вид., переробл. та допов. К. : Атіка, 2009. С. 493.

117.Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В.Я. Тація. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 480 с.

118.Кримінальний кодекс Азербайджану. URL: <http://www.meclis.gov.az/?/az/legislation/>

119.Кримінальний кодекс Болгарії. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/17208>

120.Кримінальний кодекс Вірменії. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?lang=rus&sel=alpha&ltype=3>

121.Кримінальний кодекс Грузії. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426>

122.Кримінальний кодекс Естонської Республіки. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/16677>

123.Кримінальний кодекс Казахстану. URL: <https://continent-online.com/ContentPagesContinent/fullsearch.aspx#country=KZ>

124.Кримінальний кодекс Киргизстану. URL: <https://continent-online.com/ContentPagesContinent/fullsearch.aspx#country=KG>

125.Кримінальний кодекс Латвії. URL: <https://lawyer-khroulev.com/wp-content/uploads/2019/09/ugolovnij-zakon-latvii.pdf>

126.Кримінальний кодекс Молдови. URL: <https://continent-online.com/ContentPagesContinent/fullsearch.aspx#country=MD>

127.Кримінальний кодекс Республіки Білорусь. URL: <https://continent-online.com/ContentPagesContinent/fullsearch.aspx#country=BY>

128.Кримінальний кодекс Таджикистану. URL: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325

129.Кримінальний кодекс Туреччини. URL: <https://consultingtr.com/ugolovnyj-kodeks-turcii/>

130.Кримінальний кодекс Туркменістану. URL: <https://continent-online.com/ContentPagesContinent/fullsearch.aspx#country=TM>

131.Кримінальний кодекс Узбекистану. URL: http://www.lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111457

132.Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями). *Верховна Рада України* : офіц. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>

133.Кримінальний кодекс Франції. URL: https://yurist-online.org/laws/foreign/criminalcode_fr/_doc-5-.pdf

134.Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: посібник для підрозділів Національної поліції у схемах / С. Я. Бурда; П. С. Гарасим, Е. М. Кісілюк, Т. І. Созанський. Львів: Львівськ. держ. ун-т внутр.. справ, 2019. 48 с.

135.Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посібник / за ред. О.М. Джужі. Київ: НАВС, 2013. 620 с.

136.Кримінологічні засади протидії наркозлочинам в Україні / Є.О. Гладкова. Харків : Харківськ. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 48 с.

137.Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами: навч. посіб. / О. М. Джужа, Є. М. Моїсеєв, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. К.: Атіка, 2001. 368 с.

138.Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків: Право, 2009. 288 с.

139.Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник/ В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська, О.В. Лисодєд та ін.; за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. Х.: Право, 2014. 513 с.

140.Кримінологія: Загальна частина: альбом схем / авт. упоряд.: С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, С. Г. Кулик, О. С. Шеремет. Чернігів: Десна, 2015. 658 с.

- 141.Кримінологія: Навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опанасенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюравич; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Прецедент, 2006.
- 142.Кримінологія: підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
- 143.Кримінологія: підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.В. Чернея; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
- 144.Кріпак А. А. Покарання у вигляді позбавлення волі у законодавстві України та окремих країн Західної Європи. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 1(3). С. 105-114.
- 145.Кузик В.В. Стан протидії наркозлочинності підрозділами протидії наркозлочинності національної поліції України. *Юридична наука* № 6(108). 2020. С. 388-397.
- 146.Кулик Л.М. Боротьба зі злочинами, що вчиняються з використанням зброї: дис. ... канд. юрид. наук. за спец. 12.00.08 / Запорізьк. юрид. ін.-т ДДУВС. Запоріжжя, 2006. 226 с.
- 147.Литвак О. М. Держава і злочинність: монографія. К., 2004. 304 с.
- 148.Литвак О.М. Державний вплив на злочинність: кримінол.-правове дослідження. К.: Юрінком Інтер, 2000. 280 с.
- 149.Лукшевич С.Ю. Кримінологічна характеристика злочинності в місцях позбавлення волі. Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2000. Вип. 44. С. 174–180.
- 150.Мазуренко О.В. Запобігання збуту наркотичних засобів у Причорноморському регіоні України у контексті Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч.2. С.77-83.

- 151.Мазуренко О.В. Кримінологічний аналіз та вдосконалення системи запобігання наркозбуту у Причорноморському регіоні материкової України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №5. 2022. С.335-340. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/64.pdf>
- 152.Манжул І.В. Визначення методів пізнання у науковій літературі. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, 2014. № 1. С. 11–17.
- 153.Матишевський П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Київ: А. С. К., 2001. 352 с.
- 154.Махонін Ю.В. Етапи розвитку антинаркотичного законодавства в Україні: Історико-правові аспекти. *Форум права*. 2009. №3. С. 436-437.
- 155.Медицький І. Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. К., КНУВС, 2007.
- 156.Медицький І.Б. Запобігання злочинності: навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2008. 231 с.
- 157.Методологія. Академічний тлумачний словник української мови URL:<http://sum.in.ua/s/metodologhija>.
- 158.Митрофанов І.І. Кримінально-правові засоби впливу на наркозалежних осіб, які вчинили злочини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
- 159.Міжнародна конвенція про опіум 19 лютого 1925 року. Женева. URL:https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-6-a&chapter=6&clang=en
- 160.Модельний закон для держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав про наркотичні засоби, психотропні речовини і їх прекурсори: міжнар. док. від 16 листопада 2006 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_g21
- 161.Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009-2013 роки): моногр. / [Блажівський Є.М., Козьяков І.М., Книженко

О.О., Литвак О.М., Ярмиш О.Н. та ін.]. К.: Національна академія прокуратури України, 2014.

162.Морген Ф.М. Правда про Голландію. *LiveJournal*. 30 вересня 2007р.
URL: <http://fritzmorgen.livejournal.com/49687.html>

163.Мошенська Л. В. Наркотична залежність: причини та наслідки. *Вісник Черкаського університету*. Випуск 196. Частина 2. 2011. С. 91–94.

164.Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. К.: Логос, 1998.

165.Наркозлочинність (кримінологічний аналіз та протидія): навч. посібник. [Я.В.Ступник, О.В.Білаш, Ю.Ю.Варга та ін.]. Ужгород: Вид. дім «Гельветика», 2016. 308 с.

166.Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник / Бова А.А., Женунтій В.І., Закалюк А.П. та ін.; за заг. ред. А.П. Закалюка. К.:Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

167.Однолько І.В. Теоретичні засади запобігання злочинності. *Юридичний вісник*. 4 (29). 2013. С. 143-147.

168.Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.

169.Офіс Генерального прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

170.Офіс Генерального прокурора. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>

171.Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: розпорядження КМ України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 76. Ст. 2829

172. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р., № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.

173. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218

174. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова КМ України від 10 вересня 2014 р. № 442. Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105

175. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: постанова Верховної Ради УРСР від 25 квітня 1991 р. № 1000-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. Ст. 277.

176. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 р. № 2498-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.

177. Про введення в дію Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»: постанова Верховної Ради України від 15 лютого 1995 р. № 61/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 61

178. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Закон України від 15 лютого 1995 р., № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.

179. Про затвердження Інструкції про порядок знищення вилучених із незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, використання яких в законному обігу визнано недоцільним, а також обладнання для їх виготовлення: наказ МВС, СБУ, Генпрокуратури, МОЗ, Мінюсту, Верховного Суду України від 27 червня 1995 р. № 437. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/ïuid=1033.115.0>

180. Про затвердження Порядку видачі дозволів на право ввезення на територію України, вивезення з території України або транзиту через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і

прекурсорів: постанова КМ України від 3 лютого 1997 р. № 146. *Офіційний вісник України*. 1997. № 6. С. 78.

181. Про затвердження Програми реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003–2010 рр.: постанова КМ України від 4 червня 2003 р. № 87. *Офіційний вісник України*. 2003. № 24. Ст. 1133.

182. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 р.,

183. Про Національну координаційну раду боротьби з наркоманією при Кабінеті Міністрів України: постанова КМ України від 13 травня 1993 р. № 343. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/343-93-%D0%BF>

184. Про національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379

185. Про Національну програму протидії зловживанню наркотичними засобами та їх незаконному обігу на 1994–1997 рр.: постанова КМ України від 14 грудня 1993 р. № 1034. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1034-93-%EF>

186. Панов М.І., Гуторова Н. О. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права. Проблеми законності: акад. зб. наук. праць. Харків, 2009. № 100. С. 291-304.

187. План заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 верес. 2022 р. № 850-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2022-%D1%80#Text>

188. Повідомлення про оприлюднення проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023 – 2025 роки». URL: <https://moz.gov.ua/uk/povidomlennja-pro-opriljudnennja-proektu-rozporjadzhennja-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennja-derzhavnoi-strategii-narkopolitiki-na-period-do-2030-roku-ta>

zatverdzhennja-operacijnogo-planu-z-ii-realizacii-na-2023-%E2%80%932025-roki

189.Погорецький М.А., Черниш Р.Ф. Міжнародно-правовий досвід у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 192–196

190.Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України: затв. наказом МВС України від 12 жовтня 2009 р. № 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09>

191.Положення про Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 12 грудня 2019 року № 1038.URL:<https://dostup.org.ua/request/74870/response/182858/attach/3/02.08.pdf>

192.Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. Видавництво А.С.К.,2004. 192 с

193.Пономаренко О. Обмеження волі як вид покарання в Україні: історичний аспект (XX–XXI століття). *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1. С. 132-137.

194.Причини і умови злочинності.
URL:https://stud.com.ua/155026/pravo/prichini_umovi_zlochinnosti

195.Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних офіцерів поліції Національної поліції України: наказ МВС України 04 серпня 2017 р. № 689. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/>

196.Про затвердження Інструкції про порядок узгодження зі Службою безпеки України видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : наказ Служби безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України від 23 вересня 2002 р. № 224/350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0497-19#Text>

197. Про затвердження критеріїв віднесення наркотичних (психотропних) лікарських засобів, що містять малу кількість наркотичних засобів або психотропних речовин і прекурсорів, до категорії лікарських засобів, які відпускаються без рецептів, та Переліку цих засобів : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 травня 2003 р. № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1012-03#Text>

198. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>

199. Про затвердження Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України: наказ Національної поліції України № 95 від 17.11.2015 р. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/01.html>

200. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 14.10.2018 р. №1024 (зі змін. від 23.02.2022 р. № 456) URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp181024?an=1&ed=2022_02_23

201. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Каб. Міністрів України від 28 жовтня 2015р. №877. (зі змінами, згідно з Постановами КМ станом на 24.01.2023 р. №64). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

202. Про затвердження Порядку видачі сертифікатів на ввезення в Україну та вивезення з України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 1997 р. № 146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-97-%D0%BF#Text>

203. Про затвердження Порядку організації проведення профілактичних заходів: наказ Національної поліції України від 27 грудня 2019 р. №1377. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/>

204. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, у тому числі конопель для медичних цілей, та контролю за їх обігом : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/589-2009-%D0%BF#Text>

205. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>

206. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>

207. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

208. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

209. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>

210. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 26 квітня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>

211. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80#Text>

212. Проект Розпорядження КМУ. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2030 року. URL:

https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D0%BE%D0%B1%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/2021/05/18/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%87%D0%B0_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf

213.Профілактика злочинів: Підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужи. К. : Атіка, 2011.

214.Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навчальний посібник 9-те, вид. зі зм. Л.: Край, 2007. С. 182.

215.Раєцька Л. В. Детермінанти поширення наркоманії в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. № 17. С. 284–290.

216.Рвачов О.М., Лактіонов В.В., Дацюк Д.О. Сучасні методи активного залучення населення до протидії збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів через мережу Інтернет. *Протидія кіберзагрозам та торгівлі людьми: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листопада 2019 р.)*. Харків: ХНУВС, 2019. С. 210-217.

217.Резолюція Шанхайської опіумної комісії 1909 року. URL: <http://fskn.lgb.ru>.

218.Рябчинська О. П. Методологія дослідження проблем кримінального права: постановка проблеми. *Право і безпека*. 2013. № 1 (48). С. 157-163.

219.Сердюк О.О. Соціологічне визначення категорії наркотизму та пов'язаних з нею понять. *Український соціум*. 2005. № 4. С. 46–51.

220.Соловей В.В. Загальносоціальні заходи запобігання розвитку організованих груп та злочинних організацій у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7. 2023. С. 388-391.

221. Стаднік В. В. Виконання покарання у виді позбавлення волі щодо неповнолітніх: історико-правовий аспект. *Публічне право*. 2019. № 2. С. 93-100.

222. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. К.: Правник, 1997. 44 с.

223. Ступник Я.В. Антинаркотичне законодавство в світлі трансформації політики протидії наркозлочинності. *Науковий вісник Національного Ужгородського університету*. Серія «Право». 2015. Вип 31. Т. 3. С. 70–74.

224. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукового дослідження : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2007. 317 с.

225. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навч. посібник. Харків : Укр. юрид. акад., 1994. 76 с.

226. Телійчук В., Курганова Д. Сучасний стан та шляхи розв'язання проблеми наркоманії серед молоді в Україні та за кордоном. *National law journal: theory and practice*. 2019. с. 159-162.

227. Тихонова О.В. Щодо розуміння категорії «кримінологічна характеристика». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 8. С. 246-249.

228. Туляков В. О. Призначення покарання. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 208-227.

229. У Харкові створили чат-бот для блокування інтернет-ресурсів з продажу наркотиків // Харківська міська рада, міський голова, виконавчий комітет : офіц. сайт. 19.09.2019. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/ukharkovi-stvorili-chat-bot-dlya-blokuvannya-internet-resursiv-zprodazhu-narkotikiv-42760.html>

230. Ухаль А.М., Шеремет А.П. Наркоманія: суть і боротьба з нею. Навчально-довідковий посібник. Ужгород. Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2001. С. 5-10.

231. Фіалка М.І. Показники злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. № 2 (7). С. 361-367.

232.Форос Г. В. Суб'єкти діяльності щодо попередження злочинів та протидії злочинності. *Правова держава*. 2012. №14. С. 179-184.

233.Харитонов С.О. Методологія наукового дослідження проблем військових злочинів. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту*, 2017. Т.2. Вип.4. С.91

234.Харитонova О. В. Кримінально-правові погляди О. Ф. Кістяківського: наукова спадщина та її значення для сучасних кримінально-правових досліджень : монографія. Харків : Право, 2010. 252 с.

235.Харченко К.А. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини у виді залишення у небезпеці та ненадання допомоги (особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.05.15.html>

236.Хруппа М.С., Павленко Р.М., Семенюк В.А. Діяльність дільничних інспекторів міліції по запобіганню наркотизму : науково-практичний нарис. Київ, 2001. 140 с.

237.Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003.

238.Циппеліус Р. Юридична методологія / пер. адаптація, приклади з права України і список термінів Номан Корнута. К.: Реферат, 2004. 176 с

239.Чат-бот «СтопНаркотик» від фахівців ХНУВС лише за тиждень заблокував 10 наркокрамниць // Єдиний портал органів системи МВС України:сайт.27.09.2019.URL:https://mvs.gov.ua/ua/news/24785_CHat_bot_Stop_Narkotik_vid_fahivciv_HNUVS_lishe_za_tizhden_zablokuvav_10_narkokramnic.htm

240.Чекмарьова І. М. Демографічні фактори впливу на кримінологічну обстановку у прикордонних регіонах Півдня України. *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: ОДУВС, 2016. с. 182-184.

241. Шевченко О.А. Запобігання злочинам як один із пріоритетних напрямів запобігання злочинності. *Право і суспільство*. 2012. Вип. 3. С. 194-197.

242. Шевчук Р.М. Діалектичний метод у правознавстві: окремі аспекти. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2012. №2. С. 25-31.

243. Шуміло О.О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорсткому поводженню з тваринами: дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 / Клас. приват. ун.-т. Запоріжжя, 2016. 206 с.

244. Щирська В.С. Кримінологічна характеристика осіб, що організують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та надають приміщення з цією метою. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Спецвипуск 1. 2014. № 1. С. 114–117.

245. Щирська В.С. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: дис. ...канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 255 с.

246. Яремко Г.З., Устрицька Н.І. Кримінологія: навч.-метод. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.

247. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 31. Ст. 429.

248. Ступник Я.В. Антинаркотичне законодавство в світлі трансформації політики протидії наркозлочинності. *Науковий вісник Національного Ужгородського університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 31. Т. 3. С. 70–74.

249. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.

250. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 р. № 2498-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 531.

251. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218

252. Державна служба України з контролю за наркотиками 1993–2012 рр.: коротка істор. довідка. URL: <http://narko.dls.gov.ua/index.php/nasna-istoriya>

253. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 р., № 1775-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 36. Ст. 299

254. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.

255. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

256. Модельний закон для держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав про наркотичні засоби, психотропні речовини і їх прекурсори: міжнар. док. від 16 листопада 2006 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_g21

257. Махонін Ю.В. Етапи розвитку антинаркотичного законодавства в Україні: Історико-правові аспекти. Форум права. 2009. №3. С. 436-437.

258. Agreement concerning the Suppression of Opium Smoking Bangkok, 27 November 1931 and Lake Success, New York, 11 December 1946. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1947/10/19471027%2009-06%20AM/Ch_VI_9p.pdf

259. Case People v. Horn. URL: <https://www.leagle.com/decision/1960255187calapp2d681245>

260. Commentary on the Model Law on the Classification and Regulation of the Licit Cultivation, Production, Manufacture and Trade in Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors. Vienna, 1992. VOL. 1. P. 5.

261. Convention for limiting the Manufacture and regulating the Distribution of Narcotic Drugs. Geneva, 13 July 1931. URL:

https://treaties.un.org/doc/Treaties/1931/07/19310713%200644%20AM/Ch_VI_8_ap.pdf

262. Convention for the Suppression of the Illicit Traffic in Dangerous Drugs Geneva, 26 June 1936 and Lake Success, New York, 11 December 1946. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1947/10/19471010%200906%20AM/Ch_VI_11_p.pdf

263. Convention on psychotropic substances Vienna, 21 February 1971. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/08/19760816%200816%20AM/Ch_VI_16_p.pdf

264. International Opium Convention. The Hague, 23 January 1912. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1922/01/19220123%200631%20AM/Ch_VI_2p.pdf

265. Misuse of drugs act 1971. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/38/section/8>

266. Serebrennikova A.V. Criminal liability for drug trafficking in Germany // International cooperation and foreign experience. 2015. № 1 (38). P. 27.

267. Single Convention on Narcotic Drugs, 1953. New York, 30 March 1953. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1953/12/19531213%200214%20AM/Ch_VI_15.pdf

268. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. Vienna, 20 December 1988. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1988/11/19881111%200829%20AM/Ch_VI_19_p.pdf

269. Lutsiuk K., Dolhov A., Svyarenko Y., Shkuta O., Konopelskyi V. International experience of correction and resocialization of prisoners sentenced to imprisonment (Міжнародний досвід виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі). *Revista Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40. №75. P. 79–88.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Козак В.Я. До питання Кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

2. Козак В.Я. Кримінальна заборона організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: досвід країн ближнього зарубіжжя. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С.25-29

3. Козак В.Я. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики організатора наркопритону. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.55-59.

4. Козак В.Я. Особливості кримінологічної характеристики організатора організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Право і суспільство*. №5. 2024. С.187-194

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Козак В.Я. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як соціально-правовий феномен. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.83-87

6. Козак В.Я. Актуальність та практичне значення запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні:*

сучасні виклики. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 15 грудня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.193-197

7. Козак В.Я. Окремі питання поширення наркопритонів під час воєнного стану в Україні. *Права людини під час дії правового режиму воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), заочна форма (м. Кропивницький, 10 грудня 2024 року). Кропивницький, 2024 С. 252- 255

8. Козак В.Я. Основні соціальні детермінанти організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. *Державно-правові засади формування безпечного середовища в Україні в умовах сучасних викликів*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 18 грудня 2024 р.). Одеса: ОДУВС, 2024. С.32-35

ПРОЄКТ ЦІЛЬОВОЇ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ
протидії наркоманії та організації або утримання місць для незаконного вживання,
виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

I. ПАСПОРТ

Цільової типової програми

протидії організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (далі – Програма)

1.	Повне найменування програми	Цільова типова програма протидії організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також мінімізація їх суспільно негативних наслідків
2.	Мета програми	Забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також мінімізація їх суспільно негативних шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення криміногенних факторів вчинення таких протиправних діянь, а також налагодження результативного співробітництва правоохоронних органів, органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських формувань та створення належних умов для ефективної роботи правоохоронних органів
3.	Оперативні цілі на досягнення яких спрямована Програма	Зниження рівня поширення явища наркопритонів на території населеного пункту, а також зниження загального рівня наркоманії
4.	Розробник Програми	Регіональне управління Національної поліції України спільно з регіональним Департаментом молоді та спорту
5.	Відповідальний виконавець Програми	Департамент муніципальної безпеки виконавчого органу міської ради (м. Києва, Харкова, Одеси, Дніпра, Львова та Запоріжжя)
6.	Співвиконавці Програми	Департамент молоді та спорту; департамент муніципальної варти; департамент освіти; управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; управління охорони здоров'я; департамент культури; служба у справах дітей; управління поліції ГУНП в області; управління боротьби з наркозлочинністю; регіональний відділ філії ДУ «Центр пробації» у Волинській області; комунальні заклади та установи; громадські організації; благодійні фонди
7.	Строки реалізації Програми	2 роки
8.	Джерела фінансування Програми	Фінансування заходів Програми здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, а також інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством

II. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ, НА РОЗВ'ЯЗАННЯ ЯКОЇ СПРЯМОВАНА ПРОГРАМА

Поширення наркоманії в Україні за останні роки набуває загрозливих тенденцій і стає однією з найгостріших суспільних проблем, нерозв'язання якої призводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини, негативного впливу на соціальну сферу, а також стає загрозою національній безпеці держави.

Ситуація, яка склалася на сьогодні у сфері обігу наркотиків та прекурсорів, незважаючи на комплекс запобіжних заходів, що здійснюються органами державної влади, залишається складною, а рівень поширення наркоманії – високим. Особливо гострою та актуальною ця проблема є для молодіжного середовища. У прагненні пошуку дружніх стосунків, самоідентифікації та самоствердження молоді люди подекуди потрапляють у сумнівні компанії, вперше пробують наркотики, до яких швидко звикає молодий організм.

Реклама наркотичних засобів на будівлях, парканах, приватних домоволодіннях, балконах, фасадах багатоповерхівок, закладах освіти та установах, організаціях різних форм власності – такими є прикрі реалії сьогодення українських міст та селищ. Останні 2–3 роки реклама наркотиків максимально «вийшла» на вулицю. Кожен день ми проходимо повз будівлі, де зображені на перший погляд нерозбірливі фрази чи словосполучення. Хоча насправді – це адреси сайтів та телеграм-каналів, де можна замовити наркотики. Інколи ця реклама розміщується на шляху до закладів освіти, таким чином постійно потрапляючи на очі молодим людям.

Збільшується також кількість видів наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських препаратів, вживання яких може викликати наркотичну залежність. До споживачів все більше потрапляє «важких» та синтетичних аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин, вживання яких може призвести до непередбачуваних наслідків, особливо у молодіжному середовищі.

Необхідність реалізації Програми викликана тим, що актуальна ситуація в громаді характеризується збереженням негативних тенденцій у сфері вживання психоактивних речовин. У свою чергу, це призводить до підвищення рівня захворюваності населення на особливо небезпечні хвороби, а також до загострення соціальних проблем (зростання злочинності, збільшення кількості дорожньо-транспортних пригод тощо).

Нейтралізація вказаних загроз, зменшення попиту на наркотики, профілактика вживання наркотичних засобів, популяризація здорового способу життя, боротьба із незаконним обігом наркотичних засобів – ось основні завдання, на які спрямовано цю Програму.

Прийняття Програми необхідне для вироблення єдиного інтегрованого міжвідомчого підходу до реалізації у територіальній громаді державної політики щодо протидії поширенню наркоманії та наркопритонів.

Програма визначає систему заходів, спрямованих, у першу чергу, на вдосконалення саме профілактичної складової у боротьбі з проблемою наркоманії та наркопритонів, як однієї з найголовніших ланок. Характер зазначених проблем свідчить про високий ступінь їх впливу на суспільство, зокрема на молодіжне середовище, і визначає необхідність затвердження Програми у відповідному населеному пункті.

III. МЕТА ТА ЗАДАЧІ

Метою Програми є стабілізація та зниження рівня захворюваності на наркоманію, поширення явища організації та утримання наркопритонів на території відповідної територіальної громади шляхом реалізації державної політики у сфері протидії наркоманії, зміцнення здоров'я населення (вибір здорового способу життя як однієї з найвищих моральних цінностей людини, формування негативного ставлення до наркотиків у молодіжному середовищі), а також проведення профілактичних заходів та боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів з метою зменшення негативних соціальних, економічних та інших наслідків, пов'язаних із вживанням наркотичних засобів та психотропних речовин не за медичним призначенням.

IV. СТРОКИ І ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Реалізація Програми розрахована на 2 роки.

Вирішення питання протидії терористичним актам та іншим злочинам терористичної спрямованості неможливо здійснити у межах одного фінансового року, оскільки передбачається проведення комплексу довгострокових заходів.

Припинення реалізації заходів Програми здійснюється у випадках зупинення фінансування Програми або дострокового досягнення цільових показників Програми.

V. ЗАХОДИ ПЕРЕДБАЧЕНІ МІСЬКОЮ ЦІЛЬОВОЮ ПРОГРАМОЮ

Програмою передбачено перелік заходів, реалізація яких дозволить забезпечити ефективність системи антитерористичної безпеки загалом та безпеку життя і здоров'я міського населення зокрема: 1) створення робочої групи з питань впровадження міської цільової програми протидії поширенню наркопритонів; 2) подальший розвиток та технічна модернізація системи централізованого відеоспостереження на території населеного пункту; 3) організація систематичних патрулів різного плану та рівня; у частині проведення превентивної, профілактичної роботи виконавчими органами міської ради – учасниками Програми, проводитиметься комплекс заходів виховного, інформаційно-просвітницького, реабілітаційного, духовно-морального характеру, а також заходи з популяризації здорового способу життя. Ця робота буде здійснюватися у співпраці із компетентними громадськими організаціями та благодійними фондами, що мають досвід роботи у відповідному напрямі, а також із широким залученням інших структур – комунальних закладів та установ, органів Національної поліції та інших.

У частині боротьби з наркорекламою інспектори департаменту муніципальної варти міської ради та інші компетентні органи з числа учасників Програми здійснюватимуть виявлення написів імовірного рекламування наркотичних засобів та проводитимуть фото/відеофіксацію із вказуванням місця розміщення такого напису, створюватимуть реєстри та направлятимуть до спеціальних органів. Фотоматеріали та відеоматеріали повинні оперативно передаватися відповідальним працівникам департаменту муніципальної варти для:

інформування органів Національної поліції про наявність написів ймовірного рекламування наркотичних засобів;

пошуку осіб, що здійснювали нанесення напису, за допомогою камер відеоспостереження «Безпечне місто» та передачі виявленої інформації органам Національної поліції;

контролю та співпраці з органами Національної поліції щодо блокування каналів розповсюдження наркотичних засобів у соціальних мережах «Telegram», «Viber», «WhatsApp», «Instagram» та інших, телефонних номерів та вебсайтів. Протягом 24 годин з моменту виявлення написів імовірного рекламування наркотичних засобів уповноважені працівники департаменту муніципальної варти разом з іншими учасниками Програми здійснюватимуть заходи щодо ліквідації вказаних написів шляхом зафарбовування написів чи очищення фасаду спеціальними засобами.

Ресурсне забезпечення Програми наведено у додатку 1 до Програми.

VI. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ТА ЗАХОДІВ ПРОГРАМИ

Пріоритетними завданнями реалізації Програми є:

1. Координація діяльності органів влади різних рівнів, комунальних установ, громадських організацій та благодійних фондів щодо протидії поширенню наркоманії та наркопритонів та профілактики негативних проявів у молодіжному середовищі громади.

2. Співпраця з державними установами, громадськими організаціями та благодійними фондами у площині просвітництва і профілактики негативних проявів серед дітей та молоді.

3. Підвищення компетенцій батьків та педагогів, що сприяють відповідальному вихованню дітей та формуванню у них стійкої позиції щодо пріоритетності здорового способу життя.

4. Інформаційно-просвітницька робота з профілактики й запобігання поширенню наркоманії та наркопритонів, пропаганди здорового способу життя, підвищення обізнаності молоді щодо їх прав на соціальні послуги.

5. Зміцнення ментального (психічного, психологічного) та фізичного здоров'я в учнівському та студентському середовищі, популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя, культури здоров'я.

6. Створення середовища для дітей та молоді для саморозвитку, виявлення талантів; організація змістовного дозвілля для дітей та молоді.

7. Профілактична, реабілітаційна робота з дітьми та молоддю, що мали досвід вживання психоактивних речовин (у т.ч. тих, що мали конфлікт із законом), збереження їх здоров'я шляхом формування свідомого ставлення до особистого здоров'я.

8. Формування політики щодо популяризації здорового способу життя та профілактики негативних явищ серед дітей та молоді. Збереження здоров'я підлітків та молоді, формування

свідомого ставлення молоді до особистого здоров'я шляхом надання знань та формування здорового способу життя.

9. Духовно-моральне виховання учнівської молоді на основі загальнолюдських цінностей та суспільної моралі.

10. Контроль за дотриманням законодавства щодо діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних

VII. ІНДИКАТОРИ (РЕЗУЛЬТАТИВНІ ПОКАЗНИКИ) ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Реалізація Програми дозволить:

1. Збільшити кількість організацій та установ, які залучено до боротьби з наркоманією у молодіжному середовищі, налагодити якісну та системну співпрацю з ними.

2. Підвищити обізнаність молоді щодо згубності явища наркоманії та впливу наркотиків на організм молодої людини.

3. Підвищити обізнаність молоді щодо фізіологічних ознак людини, яка вживає наркотичні речовини.

4. Сформувати стійку позицію молодої людини на користь здорового способу життя та негативного ставлення до наркотиків.

5. Популяризувати здоровий спосіб життя, активне дозвілля, корисне проведення вільного часу через різні цікаві формати як альтернативу зацікавленню вживання наркотичних речовин.

6. Знизити рівень захворюваності на наркоманію серед молодих лю-дей.

7. Суттєво зменшити наявність зовнішньої наркотичної реклами на будівлях, установах, парканах, навчальних закладах тощо.

VIII. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМИ

Фінансування заходів Програми здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, а також інших джерел фінансування не заборонених чинним законодавством.

Обсяги фінансування завдань і заходів програми уточнюються кожного року залежно від фінансової можливості бюджету міст.

IX. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Результати та досягнення успішного виконання заходів Програми будуть такими:

1) забезпечення результативності здійснення заходів та застосування модернізованих підходів щодо запобігання та протидії наркоманії та організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

2) зниження рівня кількісно-якісних показників та усунення детермінант виникнення наркопритонів на території міста;

3) отримання своєчасної та достовірної інформації про подію, можливість впливу на її перебіг та успішне подолання;

4) забезпечення взаємодії місцевої влади та правоохоронних органів при проведенні заходів щодо профілактики поширення наркоманії та наркопритонів;

9) підвищення рівня довіри населення до правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування.

X. КООРДИНАЦІЯ І КОНТРОЛЬ ЗА ПРОЦЕСОМ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Координацію виконання Програми здійснює призначена міським головою уповноважена особа або група осіб з питань діяльності виконавчих органів ради щодо забезпечення охорони громадського порядку, взаємодії з органами Національної поліції України, Управління патрульної поліції Департаменту патрульної поліції, Національної гвардії України, Служби безпеки України та департаменту муніципальної безпеки міської ради.

Виконавчі органи міських рад та усі інші суб'єкти, відповідальні за здійснення запланованих Програмою заходів, забезпечують їх реалізацію у повному обсязі та у визначені строки.

Виконавці Програми щоквартально подають відповідальному виконавцю Програми інформацію про стан її виконання.

Після закінчення встановленого строку виконання Програми Департамент муніципальної безпеки виконавчого органу міської ради складає підсумковий звіт про результати її виконання, після чого основні результати реалізації Програми оприлюднюються у засобах масової інформації.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

результатів вивчення думки працівників правоохоронних органів щодо кримінальної відповідальності та запобігання організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів
(опитано 200 осіб – працівників правоохоронних органів)

1. У якому населеному пункті Ви проживаєте?

- 1) населення понад 1 000 000 осіб – 41 особа (20,5%)
- 2) населення понад 500 000 осіб – 82 особи (41%)
- 3) населення понад 100 000 осіб – 36 осіб (18%)
- 4) населення понад 10 000 осіб – 28 осіб (14%)
- 5) населення до 10 000 осіб – 13 осіб (6,5 %)

2. Вкажіть Ваш вік:

- 1) до 25 років – 21 особа (10,5%)
- 2) 25-29 років – 49 осіб (24,5 %)
- 3) 30-39 років – 88 осіб (44 %)
- 4) 40 років і більше – 42 особи (21%)

3. Вкажіть ким Ви працюєте:

- 1) дільничний офіцер поліції – 29 осіб (14,5 %)
- 2) оперативний працівник – 84 особи (42 %)
- 3) слідчий – 87 осіб (43,5 %)

4. Тривалість Вашого стажу роботи в правоохоронних органах:

- 1) до 5 років – 42 особи (21 %)
- 2) від 5 до 10 років – 79 осіб (39,5 %)
- 3) від 10 до 15 років – 52 особи (26 %)
- 4) понад 15 років – 27 осіб (13,5 %)

5. Як Ви трактуєте поняття «наркопритон»

- 1) місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – 156 осіб (78 %)
- 2) місце для незаконного виготовлення та вживання наркотичних засобів – 24 особи (12 %)
- 3) місце для вживання наркотичних засобів та розпусних дій – 8 осіб (4 %)
- 4) місце для незаконного виготовлення та продажу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – 12 осіб (6 %)

6. Чи пов'язане кримінальне правопорушення, передбачене ст. 317 КК України із суміжними складами кримінальних правопорушень:

- 1) так – 37 осіб (18,5 %)
- 2) ні – 22 особи (11 %)
- 3) частіше так – 110 осіб (55 %)
- 4) частіше ні – 31 особа (15,5 %)

7. Чи пов'язане вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України із особистим вживанням заборонених речовин обвинуваченим:

- 1) так – 77 осіб (38,5 %)
- 2) ні – 12 особи (6 %)
- 3) частіше так – 95 осіб (47,5 %)
- 4) частіше ні – 16 осіб (8 %)

8. Чи пов'язане вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України із особистими корисливими мотивами обвинуваченого:

- 1) так – 9 осіб (4,5 %)
- 2) ні – 12 осіб (6 %)
- 3) частіше так – 115 осіб (57,5 %)
- 4) частіше ні – 64 особи (32 %)

9. Чи вважаєте Ви достатньою санкцію ст. 317 КК України:

- 1) так – 24 особи (12 %)
- 2) ні – 25 осіб (12,5 %)
- 3) скоріше так – 97 осіб (48,5 %)
- 4) скоріше ні – 54 особи (27 %)

10. Чи можливо добитися того, щоб особи, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України, не будуть більше вчиняти ці чи суміжні кримінальні правопорушення :

- 1) так – 35 осіб (17,5 %)
- 2) ні – 63 особи (31,5 %)
- 3) скоріше так – 41 особа (20,5 %)
- 4) скоріше ні – 61 особа (30,5 %)

11. На вашу думку, організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з іншими злочинами підвищує ризик зараження невиліковними хворобами:

- 1) так – 191 особа (95,5 %)
- 2) ні – 9 осіб (4,5 %)

12. Що частіше є причиною виявлення вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 317 КК України:

- 1) повідомлення від громадян – 36 осіб (18 %)
- 2) планові рейди/заходи по виявленню кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних речовин – 32 особи (16 %)
- 3) чергове (щоденне) патрулювання місцевості – 78 осіб (39 %)
- 4) оперативна закупка/інші оперативно-розшукові заходи – 54 особи (27 %)

13. На Вашу думку, які фактори найбільше впливають на поширення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних речовин у Вашому населеному пункті:

- 1) географічні – 11 осіб (5,5 %)
- 2) політичні – 7 осіб (3,5 %)
- 3) соціально-демографічні – 49 осіб (24,5 %)
- 4) економічні – 44 особи (22 %)
- 5) нормативно-правові – 14 осіб (7 %)
- 6) організаційно-управлінські – 21 особа (10,5 %)
- 7) ідеологічні – 13 осіб (6,5 %)
- 8) морально-психологічні і культурно-виховні – 41 особа (20,5 %)

Аналітична довідка за результатами дослідження вироків за ст. 317 КК України в період 2021-2024 роки

1. За ознакою статті правопорушника:
  - жін – 8 вироків (8%)
  - чол - 92 вироки (92%)
2. За ознакою сукупності вчинених кримінальних правопорушень:
  - вчинено у сукупності – 93 вироки (93 %)
  - одне кримінальне правопорушення – 7 вироків (7%)
3. За ознакою сімейного стану правопорушника:
  - в шлюбі - 22 осіб (22%)
  - не одружений(а) – 78 осіб (78%)
4. За ознакою працевлаштування правопорушника:
  - працевлаштований(а) – 8 осіб (8%)
  - безробітній(я) – 92 осіб (92%)
5. За ознакою освіти правопорушника:
  - середня – 58 осіб (58%)
  - спеціальна – 19 осіб (19%)
  - професійно-технічна – 2 осіб (2%)
  - вища – 21 осіб (21%)
6. За ознакою вчинення правопорушення у співучасті:
  - у складі групи осіб – 45 осіб (45%)
  - одноосібно – 55 осіб (55%)
7. за ознакою повторності вчинення кримінального правопорушення:
  - вчинено вперше – 62 осіб (62%)
  - з ознакою повторності – 38 осіб (38%)
8. За ознакою громадянства правопорушника:
  - громадянин України – 99 осіб (99%)
  - іноземець – 1 осіб (1%)
  - особа без громадянства – 0 осіб
9. В частині призначення покарання:
  - зі звільнення від відбування покарання з іспитовим терміном – 40 вироків (40%)
  - з реальним відбування у вигляді позбавлення волі – 56 вироків (56%)
  - виправдувальний вирок в частині ст. 317 КК України – 4 вироки (4%)
  - не доведено вину в частині ст. 317 КК України – 3 вироки (3%)
10. Із застосуванням конфіскації як додаткового покарання:
  - без застосування конфіскації майна – 24 вироки (24%)
  - із застосуванням конфіскації майна – 76 вироків (76%)
11. Місце організації наркопритону:
  - гараж – 9 (9%)
  - власна квартира – 35 (35%)
  - власний будинок – 38 (38%)
  - орендоване житло/приміщення – 14 (14%)
  - інше приміщення – 4 (4%).

Звідна таблиця аналізу національної судової практики

Суд	Справа	Стать	Сімейний стан	Працевл.	Освіта	Група осіб	Рецидив	Громадянство	Покарання	Місце притону
1 Оболонський районний суд м. Києва, 19.11.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/123146748	№ 756/5229/20, ч.3 ст.307, ч.1 ст.311, ч.2 ст.313, ч.1 ст.317 КК	Чол	Ні	Так	Загальна середня	Так	не судим	громад	4 р позб волі, 3 роки іспитового	Квартира
2 Луцький міськрайонний суд Волинської області, 25.11.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/123033438	161/16983/23, ч.3 ст.307, ч.1 ст.311, ч.2 ст.313, ч.1 ст.317, ч.2 ст.263 КК	Чол	Так	Ні	Середня освіта	Ні	не судим	громад	10 р позб волі 3 конфіскацією, з них 3 за ст. 317	Гараж
3 Полішнянський районний суд Житомирської області, 28.10.2024, https://reyestr.court.gov.ua/Review/122604013	№ 288/332/24 ст. 310, ч. 2 ст.307, ч. 3 ст.311, ч. 2 ст. 317, ч. 1 ст. 263 КК України	Чол	Ні	Ні	Середня освіта	Ні	Судим	громад	7 р з конфіскац, з них три за 317	Будинок
4 Біляївський районний суд Одеської області, 17.10.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/122373437	№ 496/5100/24, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 311, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст.313, ч. 1 ст. 317 КК України.	чол	так	так	середня неповна	ні	Не судим	громад	5 р без конфіскації, 3 р. іспитового, з них два за 317	Орендоване приміщення
5 Сумський районний суд Сумської області, 11.10.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/122232641	№ 587/3659/24, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 306, ч. 3 ст. 307 КК України	чол	Ні	Ні	Середня	Так	Ні	громад	9 р з конфіскацією, з них 4 за 317	Орендований будинок
6 Сумський районний суд Сумської області, 24.10.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/122527169	№ 587/3853/24ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 306, ч. 3 ст. 307 КК України	чол	Ні	Ні	Неповна вща	Так	ні	Громад	8 р з конфіск, з них 4 за 317	Орендований будинок

7.	Самбірський міський районний суд Львівської області, 06.09.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121436200	№ 452/2884/24, ч.1 ст.309, ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	так	ні	громад	6 р з конфіскацією, з них 3 за 317	власна квартира
8.	Богунський районний суд міста Житомира, 05.09.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121427108	№295/13227/24, ч.1 ч.2 ст. 306, ч.2 ч.3 ст.307, ч.2 ч.3 ст.311, ч.1 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	9 р з конфіскац	власна квартира
9.	Ізмаїльський міський районний суд Одеської області, 04.09.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121393901	№ 497/299/23, ч.1 ст. 309, ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 307 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	ні	громад	6 р з конфіс, з них 3 р за 317	Підвал свого будинку
10.	Рожненський районний суд Волинської області, 30.08.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121293544	№ 167/85/23, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	7 р з конфіс, з них 3 за 317	Власний гараж
11.	Хмельницький міський районний суд Хмельницької області, 20.08.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121143420	№ 686/19280/22, ч.ч. 2,3 ст. 307, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст. 317 та ч.1 ст. 263 КК України	чол	так	ні	ні	вища	так	ні	ні	громад	5 р з конф. з них 3 р за 317	Власна квартира
12.	Южний міський суд Одеської області, 19.08.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121063278	№ 519/1053/24, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	так	ні	громад	3 р, з 3 роками іспитового терміну	Власна квартира
13.	Костянтинівський міський районний суд Донецької області, 15.08.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/121012048	№ 233/3845/24, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	вища	ні	ні	ні	громад	2 р, з 1 роком іспитов строку	Орендоване приміщення
14.	Чернігівський районний суд Чернігівської області, 14.08.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/120987170	№ 743/799/22, ч. 3 ст. 28 ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст. 311, ч.3 ст. 307 КК України	чол	так	так	ні	середня	так	ні	ні	громад	10 р з конфіс, з них 6 за ст. 317	Власна квартира
15.	Ківерцівський районний суд Волинської області, 12.07.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/120359574	№ 158/40/22, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 28	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	6 р 10 міс з конфіс, з них 5 р за 317	Орендованій будинок

		ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	5 р, з них 5 р за 317	Орендованій будинок
16.	Кременчуцький районний суд Полтавської області, 27.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/120047436	№ 536/1587/24, ч.1 ст. 309, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 310, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	5 р без конф, з них 4 р за 317	Орендованій будинок
17.	Кременчуцький районний суд Полтавської області, 26.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/120220017	№ 536/1585/24, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 310, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317 КК України	чол	так	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	5 р без конф, з них 4 р за 317	Орендованій будинок
18.	Бориспільський міськрайонний суд Київської області, 19.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/119900323	№359/7246/23, ч. 3 ст. 307, ч.2 ст. 311, ч.2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня-технічна	так	ні	ні	громад	9 р з конф, з них 5 р з конф за 317	Орендованій будинок
19.	Лозівський міськрайонний суд Харківської області, 06.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/119549221	№629/3131/24, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 28 ч. 2 ст. 311, ч. 3 ст. 28 ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	грома	9 р, з них за 317 8 р 5 міс з конфіс	Власній будинок
20.	Кременчуцький районний суд Полтавської області, 27.05.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/119295457	№ 536/1319/24, ч. 2 ст. 255, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 307, ч. 4 ст. 28 ч. 3 ст. 313, ч. 4 ст. 28 ч. 2 ст. 317 КК України	чол	так	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	5 р., з них 4 р за 317, іспитовий 3 р	Орендованій будинок
21.	Знам'янський міськрайонний суд Кіровоградської області, 22.05.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/119352355	№ 397/325/21, ч.2 ст.309, ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	так	так	громад	4 р без конф, з них 4 р за 317, іспитовий 3 р	Власна квартира
22.	Новоукраїнський районний суд Кіровоградської області, 28.03.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/117965858	№ 396/1068/23, ч. 2 ст. 307, ч. 2	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	так	ні	ні	громад	5 р з конфіс, з них 4 р з конф за ст.	Власній будинок

		ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	так	так	грума	317, іспитовий термін 3 р	
23.	Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області, 19.03.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/117736299	№ 233/1354/24, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	середня спеціальна	ні	так	грума	грума	5 р, 3 нх 4 р 6 міс за ст. 317	Власна квартира
24.	Ізмаїльський міськрайонний суд Одеської області, 07.03.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/117488105	№ 502/39/17, ч. 3 ст. 185, ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст.317, ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 186, ч. 1 ст. 304 КК	чол	ні	ні	неповна середня	так	так	грумад	грумад	15 р, 3 нх 5 р за ст. 317	Власний будинок
25.	Радомирський районний суд Житомирської області, 27.02.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/117262245	№ 289/284/24, ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 311, ч. 2 ст. 313, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	середня	ні	так	грумад	грумад	8 р з конф., 3 нх 6 р з конф за ст. 317	Власне госп. приміщення
26.	Лозівський міськрайонний суд Харківської області, 26.02.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/117265368	№ 629/677/24, ч. 3 ст. 307, ч.3 ст. 28 ч.2 ст.311, ч.3 ст.311, ч.3 ст.28 ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	середня	так	так	грумад	грумад	9 р з конф. 3 нх 8 з конф за ст. 317	Орендоване приміщення
27.	Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області, 01.02.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/116730296	№ 686/1867/24, ч. 2, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 28, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	впща	так	ні	грумад	грумад	6 р з конф., 3 нх 4 р. 9 міс за ст. 317	Орендований будинок
28.	Новоселицький районний суд Чернівецької області, 24.01.24, https://reyestr.court.gov.ua/Review/116703198	№ 720/474/20, ч.2 та ч. 3 ст.307, ч.2 ст.311, ч.3 ст.15, ч.3 ст.311, ч.1 ст.313, ч.1 ст.317 КК України	жін	ні	ні	середня	ні	ні	грумад	грумад	5 р з конф., 3 нх 3 р. за ст. 317	Власний будинок

29.	Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області, 15.01.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/116282596	№ 233/107/24, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	ні	ні	ні	ні	ні	громад	3 р., з ніх 2 р. іспитового терміну	Власна квартира
30.	Тлумацький районний суд Івано- Франківської області, 11.12.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/115533397	№ 353/468/22, ч. 2 ст. 310, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	так	так	так	впща	ні	ні	ні	ні	ні	ні	громад	5 р., з ніх 3 р., іспитовий термін – 2 р.	Власний будинок
31.	Ізмаїльський міськрайонний суд Одеської області, 22.11.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/115098931	№ 500/467/19, ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 311, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	ні	ні	ні	громад	7 р., з ніх 3 р. за ст. 317	Власна квартира
32.	Доманівський районний суд Миколаївської області, 15.11.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/114906367	№ 475/1341/21, ч.1 ст.310, ч.2 ст.309, ч.1 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	ні	так	ні	ні	ні	громад	2 р. 6 міс. За ст. 317 не доведено вину	Власний будинок
33.	Сарненський районний суд Рівненської області, 10.11.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/114852116	№ 572/3903/21, ч.2 ст.307, ч.2 ст.317 ч.3 ст.15 ч.4 ст.185, ч.4 ст.185, ч.2 ст.15 ч.4 ст.185 КК України	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	так	так	так	ні	ні	ні	громад	6 р. з конф., з ніх 4 р. з конф. за ст. 317	Власний будинок
34.	Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області, 31.10.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/114548649	№ 308/14791/23, ч. 1 ст. 317, ч. 1 ст. 310, ч.1ст.309 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	ні	ні	ні	ні	громад	3 р., з ніх 3 р. за ст. 317, з іспитовим терміном – 1 рік	Власна квартира
35.	Брусилівський районний суд Житомирської області, 18.10.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/114259659	№ 563/404/22, ч.2 та ч. 3 ст.307, ч.1 ст.309, ч.3 ст.311, ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня спеціальна	так	ні	ні	ні	ні	ні	громад	9 р. 6 міс. з конф, з ніх 5 р. з конф. за ст. 317	Власний будинок
36.	Берегівський районний суд Закарпатської області, 12.10.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/114338763	№ 297/3377/23, ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 310, ч. 1 ст. 309 КК України	чол	так	так	так	впща	ні	ні	ні	ні	ні	ні	громад	4 р., з ніх 3 р. за ст. 317, з іспитовим терміном 1 рік	Власний будинок

46.	Кам'янець-Подільський міськрайонний суд, 07.07.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/112037927	311, ч. 1 ст. 317 КК України № 676/4569/23, ч.2 ст.307, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 311, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 313, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	так	так	середня	так	ні	ні	громад	5 р з конф., з нпх 3 р за ст. 317	Власний будинок
47.	Бабušкінський районний суд м. Дніпропетровська, 06.07.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/112191746	№ 932/4811/23, ч.1 ст.309, ч.3 ст. 309, ч.2 ст. 311, ч.1 ст. 313, ч.1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	середня	ні	ні	ні	громад	5 р, з нпх 3 р за ст. 317, іспитовий термін 1 рік	Будинок товариша
48.	Виноградівський районний суд Закарпатської області, 30.06.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/111896238	№ 307/2685/16, ч.2 ст.307, ч.2 ст.315, ч.2 ст.317 КК України	чол	так	ні	середня	ні	ні	ні	громад	Виправдано	Підсобне приміщення власного будинку
49.	Куликівський районний суд Чернігівської області, 30.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/111893225	№ 737/384/23, ч. 1 ст. 309, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 311, ч. 3 ст. 311, ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст. 307 КК України	чол	ні	ні	середня	так	ні	ні	громад	7 р 6 міс з конф., з нпх 5 р з конф за ст. 317	Власна квартира
50.	Богородчанський районний суд Івано-Франківської області, 01.06.24, https://reestr.court.gov.ua/Review/111268671	№ 338/742/23, ч.2 ст.311, ч.1 ст. 313, ч.2 ст. 317, ч.2 ст. 309 КК України	жін	ні	ні	середня	ні	ні	ні	громад	4 р., з нпх 4 р за ст. 317, 1 рік іспитового терміну	Власна квартира
51.	Печерський районний суд м. Києва, 10.05.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/111190108	№ 757/2929/23-к, ч. 2 ст. 309, ч. 2 ст. 311, ч. 1 ст. 317, ч. 1 ст. 263 КК України	чол	так	ні	вища	ні	так	ні	громад	5 р, з нпх 3 р за ст. 317, іспитовий термін 3 р	Власний гараж
52.	Бородянський районний суд Київської області, 03.20.23, https://reestr.court.gov.ua/Review/109666295	№ 939/1914/21, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 311 та ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	вища	так	так	так	громад	9 р з конф, з нпх 4 р за ст. 317	Дачний будинок

53.	Рожитенський районний суд Волинської області, 24.01.23, https://reyestr.court.gov.ua/Review/108542741	№ 167/843/20, ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	громад	б р з конф, з ніх 3 р за ст. 317	Літня кухня власного будинку
54.	Кегичівський районний суд Харківської області, 14.12.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/107923341	№ 624/707/22, ч. 1 ст. 317	чол	так	ні	ні	середня	ні	так	громад	3 р, з іспитовим терміном 1 р	Власний будинок
55.	Дарницький районний суд міста Києва, 14.11.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/107292231	№ 753/7552/22, ч. 1, 3 ст. 311, ч. 2 ст. 317, ч. 3 ст.307 КК України	чол	так	ні	ні	середня спеціальна	ні	так	громад	10 р з конф, з ніх 4 р з конф за ст. 317	Власний гараж
56.	Кременецький районний суд Тернопільської області, 01.11.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/107042812	№598/1598/19, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 310, ч. 3 ст. 313, ч. 2 ст. 317 КК України	жін	ні	ні	пенсіонерка	середня технічна	так	ні	громад	виправд вирок	Власний будинок
57.	Зміївський районний суд Харківської області, 13.10.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/106729164	№ 621/1462/20, ч. 2 ст. 307, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	так	громад	б р з конф, з ніх 3 р за ст. 317	Власна квартира
58.	Оболонський районним суд м. Києва, 11.10.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/107859280	№ 756/5226/20, ч.1 ст.255, ч.3 ст.307, ч.3 ст.311, ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	неповна впща	ні	так	громад	5 р, з ніх 4 р за ст. 317, з іспитовим терміном 3 р	Власна квартира
59.	Кролевецький районний суд Сумської області, 21.09.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/106382335	№ 576/494/22, ч. 2 ст. 15 ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 28 ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	так	ні	громад	5 р з конф, з ніх 3 р за ст. 317 з конф	Орендоване приміщення
60.	Деснянський районний суд м. Чернігова, 14.09.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/106248648	№ 751/2110/22, ч.2 ст. 307, ч.3 ст. 307, ч.1 ст. 317 КК України	чол	так	ні	ні	впща	так	ні	громад	8 р з конф, з ніх 5 р за ст. 317	Орендоване приміщення
61.	Олевський районний суд Житомирської області, 22.07.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/105464673	№ 287/542/22, ч.3 ст. 309, ч.1 ст. 311, ч.1 ст.	чол	так	так	так	впща	так	ні	громад	5 р., з ніх 4 за ст. 317, з іспитовим	Власна квартира

																			терміном – 2 р	
62.	Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області, 22.07.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/105387293	317 КК України № 686/13425/22, ч. 1 ст. 309, ч.1 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	середня	ні	ні	ні	ні	ні	ні	ні	ні	3 р, з них 3 за ст. 317, з іспитовим терміном 1 р. 6 міс	Власний гараж
63.	Славутський міськрайонний суд Хмельницької області, 07.07.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/105132669	№ 682/63/22, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	проф.техн	ні	так	так	так	так	так	так	так	6 р з конф., з них 4 р. з конф. за ст. 317	Власний будинок
64.	Виноградівський районний суд Закарпатської області, 07.07.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/105119768	№ 299/4654/21, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	середня	ні	так	так	так	так	так	так	так	Виправд. вирок	Власний будинок
65.	Рівненський міський суд Рівненської області, 01.07.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/105539446	№ 569/26060/21, . 3 ст. 305, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 313, ч. 2 ст. 306, ч. 2 ст. 317, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 263 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	середня	так	так	так	так	так	так	так	так	10 р з конф., з них 4 р. з конф. за ст. 317	Власний будинок
66.	Ізмайльський міськрайонний суд Одеської області, 22.06.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/104864451	№ 500/3807/19, ч. 1 ст. 317, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 309 КК України	чол	ні	так	ні	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	ні	ні	ні	ні	ні	5 р., з них 3 р за ст. 317, з випробуван на 3 р	Власний будинок
67.	Соснівський районний суд м. Черкаси, 13.06.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/104739626	№ 707/1033/17, ч. 3 ст. 309, ч.3 ст.313, ч.1 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	середня	так	ні	ні	ні	ні	ні	ні	ні	5 р., з них 3 р. за ст. 317, випроб. термін 2 р	Власний будинок
68.	Ярмолинський районний суд Хмельницької області, 02.06.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/104578313	№ 689/843/22, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	середня	ні	так	ні	ні	ні	ні	ні	ні	5 р., випроб термін. 3 р	Власна квартира
69.	Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області, 30.05.22, https://reyestr.court.gov.ua/Review/104641061	№ 686/21735/17, ч. 3 ст. 185, ч. 5 ст. 185, ч. 1 ст.	чол	ні	ні	ні	ні	ні	ні	вища	так	ні	так	ні	ні	ні	ні	ні	9 р 6 міс з конф., з них 4 р за ст. 317	Підсобні приміщення власного будинку

		310, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	жін	ні	ні	так	ні	середня	так	ні	громад	5 р., з них за ст. 317 не доведено винув	Власний будинок
70.	Бориспільський міськрайонний суд Київської області, 25.05.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/104739092	№ 359/3363/19, ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 313, ч. 3 ст. 311, ч. 2 ст. 309 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	громад	5 р. з конф., за ст. 317 не доведено винув	Власна квартира	
71.	Рахівський районний суд Закарпатської області, 09.05.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/104214828	№ 305/1701/21, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	громад	8 р. з конф., з них 5 р. за ст. 317	Власний будинок	
72.	Октябрський районний суд м.Полтави, 04.05.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/104169989	№ 539/4868/19, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 310, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 313, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	так	середня	так	ні	громад	3 р., з них 3 р. за ст. 317, з випроб. терм 2 р.	Власна квартира	
73.	Луцький міськрайонний суд Волинської області, 11.04.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/103903197	№ 161/12484/20, ч. 1, 2 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	ні	громад	5 р. з конф., з них 3 р. за ст. 317, іспитовий термін – 2 р.	Власна квартира	
74.	Кам'янська-Бузький районний суд Львівської області, 03.03.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/103610662	№ 464/5329/21, ч. 2 ст. 309, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 317 КК України	жін	ні	ні	так	вища	так	ні	громад	4 р. з конф., з них 4 р. за ст. 317, іспитовий термін – 3 р	Власний будинок	
75.	Новозаводський районний суд м. Чернігова, 17.08.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/102802862	№ 751/5355/21, ч. 1 ст. 309, ч. 1, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	так	громад	Виправд. вирок	Власна квартира	
76.	Кагарлицький районний суд Київської області, 11.01.22, https://reestr.court.gov.ua/Review/102487991	№ 371/1379/17, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	середня	ні	так	іноземець	Виправд. вирок	Квартира проживання	
77.	Співзаводський районний суд м. Львова, 08.12.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/101731704	№ 464/7310/21, ч. 1 ст. 309, ч. 3 ст. 311 ч. 1	чол	так	ні	ні	вища	ні	ні	громад	5 р., з них 3 р. за ст. 317,	Квартира товариша	

85.	Лудський міськрайонний суд Волинської області, 21.09.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/99736522	№ 161/19395/17, ст.ст.317 ч.1, ст.311 ч.3, ст.313 ч.2, ст.307 ч.2, ст.263 ч.1 КК України	чол	так	ні	внща	так	ні	громад	6 р. з конф., з них 3 р. за ст. 317	Власний будинок
86.	Новозаводський районний суд міста Чернігова, 17.08.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/99079310	№ 751/5355/21, ч. 1 ст. 309, ч. 1 та ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	професійна внща	ні	так	громад	4 р. з конф., з них 3 р. за ст. 317, з іспитовим терміном 3 р.	Власна квартира
87.	Голосіївський районний суд м. Києва, 26.05.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/97222936	№ 752/11267/21, ч.1 ст. 317, ч. 2 ст.15 ч.2 ст. 186 КК України	чол	ні	ні	базова середня	ні	ні	громад	3 р., з них 3 р. за ст. 317, іспитовий термін 3 р.	Власна квартира
88.	Бахмацький районний суд Чернігівської області, 07.07.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/98161705	№ 728/697/20, ч. 2 ст. 307, ч. 1 та ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	професійно-технічна	ні	так	громад	6 р. з конф., з них 3 р. за ст. 317	Власний будинок
89.	Броварський міськрайонний суд Київської області, 18.06.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/97775351	ч. 2 ст. 317, ч. 2 ст.15 ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 311, КК України	чол	ні	ні	середня	так	ні	громад	9 р. з конф., з них 4 р. з конф. за ст. 317 КК	Орендований будинок
90.	Драбівський районний суд Черкаської області, 14.06.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/97633558	№ 692/287/21, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	середня спеціальна	ні	ні	громад	4 р., з них 3 р. за ст. 317, термін випроб. 2 р.	Власний будинок
91.	Кегичівський районний суд Харківської області, 03.06.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/97429601	№ 624/342/21, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	середня	ні	так	громад	3 р., з них 3 р. за ст. 317, 2 р. іспитового терміну	Власний будинок
92.	Яворівський районний суд Львівської області, 27.05.21, https://reestr.court.gov.ua/Review/97227911	№ 460/3598/18, ч. 3 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 2 ст. 317, ч. 2 ст. 307 КК України	чол	так	ні	середня спеціальна	так	так	громад	6 р. з конф., з них 4 р. з конф. за ст. 317	Власна квартира

83.	Шевченківський районний суд м. Львова, 28.04.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/96612249	№ 466/3740/21, ч.2 ст.309, ч.1 ст.311, ч.1 ст.313, ч.1 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	так	громад	3 р. 1 міс, з них 3 за ст. 317, випробув. термін 1 р.	Власний будинок
84.	Голованівський районний суд Кіровоградської області, 24.02.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/95143182	№ 386/65/21, ч. 1 ст. 309, ч.1 ст.317 КК України	чол	так	ні	ні	ні	вища	ні	ні	громад	3 р., з них 3 р. за ст. 317, іспитовий термін 1 р.	Власний гараж
85.	Новобузький районний суд Миколаївської області, 15.02.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/94885186	№481/877/20, ч. 1 ст. 317, ч. 3 ст. 311 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	неповна вища	ні	ні	громад	5 р. з конф., з них 3 р. за ст. 317, випробув. термін 3 р.	Власний гараж
86.	Харківський апеляційний суд, 11.02.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/94812149	№ 953/2011/20, ч. 2 ст. 309, ч. 1 ст. 317	жін	ні	ні	ні	ні	середня	ні	ні	громад	4 р., з них 2 р. за ст. 317, випроб. термін 2 р.	Власна квартира
87.	Лудський міський районний суд Волинської області, 09.01.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/94757340	№ 161/12484/20, ст.ст.309 ч.1, 309 ч.2 та 317 ч.1 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	ні	громад	3 р., з них 3 р. за ст. 317, іспитовий термін 2 р.	Власна квартира
88.	Кілівський районний суд м. Харкова, 20.12.20, https://reyestr.court.gov.ua/Review/93697963	№ 953/19245/20, ч.2 ст. 309, ч.2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	професійн.-технічна	ні	так	громад	4 р. з конф., з них 4 р. з конф. за ст. 317	Власна квартира
89.	Ізяславський районний суд Хмельницької області, 20.11.21, https://reyestr.court.gov.ua/Review/93000500	№ 675/494/19, ч.1 ст.263, ч.2 ст.307, ч.1 ст.317, ч.2 ст.317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	середня спеціальна	ні	так	громад	7 р. з конф., з них 4 р. за ст. 317	Власна квартира
90.	Білоцерківський міський районний суд Київської області, 21.09.20, https://reyestr.court.gov.ua/Review/91661880	№ 357/13014/18, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 317, ч. 2 ст. 317 КК України	чол	ні	ні	ні	ні	середня технічна	ні	так	громад	7 р. з конф., з них 5 р. за ст. 317	Власний будинок

Додаток Д

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Одеського
державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор
полковник поліції

Максим КОРНІЄНКО

07 02 2025 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва
чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»
Козак Вячеслава Ярославовича у навчальний процес Одеського державного
університету внутрішніх справ**

Комісія у складі:**голови комісії:**

т.в.о. начальника відділу організації освітнього процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидата технічних наук Грішин В.А.

членів комісії:

завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Бабенка А.М.;

завідувачки докторантури та аспірантури, кандидата юридичних наук Теслюк І.О.,

склали цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження за темою «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» Козак Вячеслава Ярославовича, впроваджені в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ і використовуються науково-педагогічним складом для проведення наукових досліджень з вивчення проблем злочинності.

Для вивчення проблем злочинності використовують положення наступних наукових публікацій, які виконані у рамках дисертаційного дослідження:

1. Козак В.Я. До питання кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусу для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

2. Козак В.Я. Кримінальна заборона організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: досвід країн ближнього зарубіжжя. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С.25-29

3. Козак В.Я. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики організатора наркопритону. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.55-59

4. Козак В.Я. До питання Кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусу для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

5. Козак В.Я. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як соціально-правовий феномен. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.83-87

6. Козак В.Я. Актуальність та практичне значення запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні: сучасні виклики*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 15 грудня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.193-197

7. Козак В.Я. Окремі питання поширення наркопритонів під час воєнного стану в Україні. *Права людини під час дії правового режиму воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), заочна форма (м. Кропивницький, 10 грудня 2024 року). Кропивницький, 2024 С. 252- 255

8. Козак В.Я. Основні соціальні детермінанти організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні в умовах сучасних викликів*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 18 грудня 2024 р.). Одеса: ОДУВС, 2024. С.32-35.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Козак Вячеслава Ярославовича на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему: «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» впроваджені у навчальний процес Одеського державного університету внутрішніх справ та використовуються при викладанні курсів «Кримінальне право. Особлива частина», «Кримінологія» та «Актуальні проблеми сучасної кримінології», під час розкриття питань кваліфікації, а також питань, пов'язаних із аналізом кримінальних правопорушень пов'язаних із організацією або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вивчення їх причин та умов, та розробки питань з протидії та запобігання цим видам кримінальних правопорушень в Україні.

Голова комісії:

**Т.в.о. начальник відділу організації освітнього процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних технічних наук**

Віктор ГРІШИН

Члени комісії:

**Завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

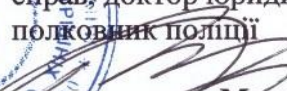
Андрій БАБЕНКО

**Завідувачка докторантури та аспірантури,
кандидат юридичних наук**

Ірина ТЕСЛЮК

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор Одеського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор
полковник поліції

Максим КОРНІЄНКО

«10» _____ 2025 р.

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» Козак Вячеслава Ярославовича у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

голови комісії:

начальника відділу організації наукової роботи Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук Домброван Н.В.,

членів комісії:

завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Бабенка А.М.;

завідувачки докторантури та аспірантури, кандидата юридичних наук Теслюк І.О.,

склали цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження за темою «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» Козак Вячеслава Ярославовича, впроваджені у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ і використовуються науково-педагогічним складом для проведення наукових досліджень з вивчення проблем наркотичної злочинності.

Для вивчення проблем злочинності використовують положення наступних наукових публікацій, які виконані у рамках дисертаційного дослідження:

1. Козак В.Я. До питання кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

2. Козак В.Я. Кримінальна заборона організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: досвід країн ближнього зарубіжжя. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 4. 2023. С.25-29

3. Козак В.Я. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики організатора наркопритону. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2024. С.55-59

4. Козак В.Я. До питання Кримінологічної характеристики організації або утримання місць розпусти для споживання наркотичних засобів чи психотропних речовин в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 34. 2024. С.235-242

5. Козак В.Я. Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як соціально-правовий феномен. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 листопада 2023 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2023. С.83-87

6. Козак В.Я. Актуальність та практичне значення запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні: сучасні виклики*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 15 грудня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С.193-197

7. Козак В.Я. Окремі питання поширення наркопритонів під час воєнного стану в Україні. *Права людини під час дії правового режиму воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), заочна форма (м. Кропивницький, 10 грудня 2024 року). Кропивницький, 2024 С. 252- 255

8. Козак В.Я. Основні соціальні детермінанти організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні в умовах сучасних викликів*. матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Одеса, 18 грудня 2024 р.). Одеса: ОДУВС, 2024. С.32-35.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Козак Вячеслава Ярославовича на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему: «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» впроваджені у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ та використовуються при дослідженні актуальних проблем аналізу кримінальних правопорушень, а також питань, пов'язаних із аналізом кримінальних правопорушень, пов'язаних із організацією або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вивчення їх причин та умов, та розробки питань з протидії та запобігання цим видам кримінальних правопорушень в Україні.

Голова комісії:

**Начальник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук**

Наталія ДОМБРОВАН

Члени комісії:

**Завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Андрій БАБЕНКО

**Завідувачка докторантури та аспірантури,
кандидат юридичних наук**

Ірина ТЕСЛЮК